

ГРЕЦЬКИЙ СХІД І УКРАЇНА

ЛИСТИ
ГРЕЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА
XVIII СТ.

У ФОНДАХ
ІНСТИТУТУ РУКОПИСУ
ЦНБ ім. В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
НАН УКРАЇНИ

4981

ГРЕЦЬКИЙ СХІД І УКРАЇНА

ЛИСТИ
ГРЕЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА
XVIII СТ.

У ФОНДАХ
ІНСТИТУТУ РУКОПИСУ
ЦНБ ім. В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
НАН УКРАЇНИ

Національна академія наук України
Інститут української археографії
Інститут історії України
Центральна наукова бібліотека ім. В.І.Вернадського
Інститут рукопису

*Джерела з історії церкви
в Україні*

ГРЕЦЬКИЙ СХІД І УКРАЇНА

ЛИСТИ
ГРЕЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА
XVIII ст.

В ФОНДАХ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ
ЦНБ ІМ. В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Київ
1994

Робота присвячена питанню греко-українських відносин XVIII ст. Вперше видаються листи представників грецького духовенства до київських митрополитів Рафаїла Заборовського і Арсенія Могилянського, а також лист елісаветградських греків до Григорія Синайського, кафігумена монастиря св. Катерини у Києві. Передмова містить короткий огляд греко-українських відносин і біографічні відомості про митрополитів Рафаїла і Арсенія. Видання стане в пригоді знавцям грецької мови, а також широкому колу осіб, зацікавлених в інформації з історії Української церкви, діяльності київських митрополитів, розвитку греко-українських зв'язків і перебування греків в Україні.

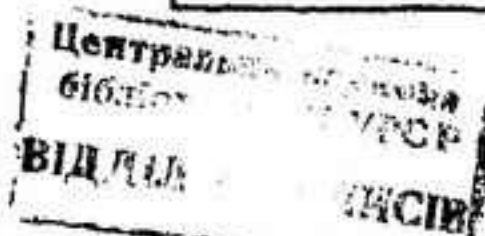
Present work is dedicated to the problems of Greek-Ukrainian relations of the 18th century. Greek clergymen's letters to Kiev metropolitans Raphael Zaborovsky and Arseny Mohilyazsky, as well as the epistle of the St. Elizabeth Fortress Greeks to Gregory Sinai, St. Catherine Monastery Father-Superior, are published for the first time. The preface contains the brief review of Greek-Ukrainian relations and some information extracted from the biographies of metropolitans Raphael and Arseny. The publication is intended to the general public interested in the history of the Greek-Ukrainian relations development, the life and work of Kiev metropolitans and the Greeks residence in the Ukraine.

Передмова і переклади **Є. К. ЧЕРНУХІНА**

Відповідальний редактор **В. І. УЛЬЯНОВСЬКИЙ**

Рецензент

Т. М. ЧЕРНИШОВА

Текст набрано на комп'ютерному обладнанні, наданому Інституту української археографії Фондом Катедр Українознавства при Гарвардському університеті (США). Програма українознавчих досліджень, фундатором якої є ФКУ, фінансується за рахунок благодійних пожертв українських громад США і Канади

В рамках Державної програми видання фінансується Державним комітетом України з питань науки і технологій

Зміст

Передмова

5

Листи до митрополита
Рафаїла Заборовського

27

Лист до митрополита
Арсенія Могілянського

66

Лист до Григорія Синайського,
кафігумена монастиря св. Катерини у Києві

72

Перелік документів

83

Показчик власних імен,
географічних назв, церков і монастирів

85

Примітки

88

Передмова

Розглядаючи різноманітні грецькі документи, що зберігаються у Відділі рукописів (тепер Інститут рукопису) ЦНБ ім. В. І. Вернадського НАН України, неважко помітити, що значна їх частина торкається взаємозв'язків київського духовенства з Грецьким Сходом і містить відомості про життя грецьких громад в Україні¹. Обіймаючи досить великий проміжок часу (від грамоти 1589 року єрусалимського патріарха Ієремії II Рогатинському братству Різдва Богородиці і до приватних листів ХХ ст.), рукописи надають можливість зацікавленим дослідникам ознайомитися з деякими маловідомими фактами з історії греко-українських відносин. На особливу увагу заслуговують документи ХVІІІ ст., що загалом відбивають основні моменти греко-українських зв'язків того часу і стосуються як зовнішніх зносин українських ієрархів із грецьким духовенством, так і побутування греків на Україні — грецької громади у Ніжині, греків Криму, Маріуполя тощо. Ці документи ХVІІІ ст., на відміну від більш ранніх, не були до цього часу опрацьовані істориками та українознавцями, що вивчали питання перебування греків в Україні, та греко-українські відносини взагалі. Перш за все, це збірка, що містить тринадцять листів від духовних осіб різного рангу до київського митрополита Рафаїла Заборовського, лист сінайського архієпископа Кирила до київського митрополита Арсенія Могилянського і ще один дуже цікавий документ — лист мешканців міста-фортеці Св. Єлїсавети до Григорія Сінайського, кафігумена монастиря св. Катерини у Києві. Переклади зазначених листів і пропонуються вашій увазі. Але для кращого розуміння історичних обставин, за яких було складено

листи, варто було б коротко зупинитися на головних етапах історії греко-українських зв'язків взагалі і зокрема викласти стан справ у першій половині XVIII ст., тобто висвітлити той історичний контекст, який обумовлював життя авторів листів. Розглянемо також по можливості більш докладно історичні постаті київських мітрополитів Рафаїла Заборовського і Арсенія Могилянського, що відіграли визначну роль у релігійно-культурному житті України.

Перші відомості про перебування греків на території сучасної України пов'язані із грецькою колонізацією північного берега Чорного моря, яка бере початок ще у VII ст. до Р. Х. Подальший розвиток елліністичного світу призводить згодом до розквіту мережі полісів на північному узбережжі Чорного моря і до формування Східної Римської імперії, що під назвою Візантія проіснувала близько тисячі років і була безпосереднім сусідом південних та східних слов'ян. Тим часом загальновідомо, що до середини IX ст. відносини греків (візантіїців) із слов'янським населенням сучасної України ще не набрали цивілізованого характеру, подеколи перериваючись періодами військових сутичок і взаємозвинувачень². Хоча небезпідставним було б і твердження про певний прошарок неофітів серед східних слов'ян (у першу чергу, тиверців, полян і уличів) та їхнє поверхове знайомство з елліністичним світом і в цей час³. Вже десь із середини IX ст. Візантія починає привертати увагу керівної верхівки слов'янських племен як можливий взірець для розбудови власної слов'янської державності. Зокрема виникають питання віри як певної суспільної орієнтації населення, що могла б бути покладена в основу міжплемінної єдності. З іншого боку, і Візантія була дуже зацікавлена у перетворенні небезпечних північних сусідів якщо й не на жителів візантійських провінцій, як це сталося на деякий час із болгарами, то хоча б на своїх союзників у тій нескінченній боротьбі, яку вела християнська Візантія за утримання свого життєвого простору, успадкованого від Східної Римської імперії. Таким чином, хрещення Русі у 988/9 році стало природним наслідком багатьох об'єктивних зрушень у житті як Візантії, так і Давньої Русі. Ця подія стала поворотною для подальшої долі усього східного слов'янства, а разом було започатковано і принципово новий період у відносинах двох великих держав середньовіччя. Починаючи з 988/9 року на

терені східнослов'янських племен, які були об'єднані єдиною християнською вірою і складали одну з митрополій Константинопольського патріархату, активно розбудовується нова інституція — християнська православна церква, що ставила на меті суцільне перетворення свідомості місцевого населення, формування іншого світогляду, цілком відмінного від попереднього як з боку власне релігійного, так і світського світоусвідомлення. Провідниками такого психологічного тиску були насамперед самі митрополити, які очолювали Київську митрополію і у своїй діяльності виходили перш за все із вселенських інтересів православної церкви. Так, із 25 митрополитів, що перебували на Русі з 1037 року до початку XV ст., 20 були безпосередніми посланцями Константинопольського патріархату, що вже само по собі однозначно вирішує питання про витоки того впливу, який посідає головне місце у процесі формування державних та релігійних установ, права, культури і мистецтва Давньої Русі. Зрозуміло і те, що тиск, хоч яким би він був, ще не передбачає повного поглинання реципієнтом всього того, що пропонується з боку тих чи інших впливаючих агентів. Як відзначає Д. М. Чижевський, "той колосальний переворот у світогляді, до якого привело прийняття християнства, відбувався якось "підсвідомо", виявляючись більше в сфері зовнішніх форм життя і захоплюючи в психіці людини лише сферу релігійного переживання"⁴. Звідси і виникає загальна проблема слов'янсько- (російсько-, українсько-) грецьких відносин, довкола якої вже давно точиться боротьба між прихильниками провідної ролі візантійського впливу на східних слов'ян і їхніми супротивниками, які заперечують істотність такого впливу.⁵ Не вдаючись зараз до марної, на наш погляд, полеміки з цього приводу (бо істина є десь посередній зазначених думок), наголосимо лише те, що має пряме відношення до нашої теми: зв'язки Київської православної митрополії XI — XVII ст. в особі її митрополитів і всього кліру із духовенством історичних осередків християнської православної віри, із патріархами Константинополя, Єрусалима, Олександрії, Антіохії, архієпископами і митрополитами Грецького Сходу впливають як із її формальної підпорядкованості Константинополю, так і з органічної єдності православної церкви — вселенської організації, котра ще із

часів перших вселенських Соборів усвідомлює себе як братство во Христі, всі члени котрого живуть за єдиними законами християнської любові і взаємодопомоги.

Панування хрестоносців у Візантії в 1204 — 1261 рр. не могло не відбитися на характері зв'язків Давньої Русі із Візантією, так само як і татаро-монгольська навала, що на певний період зруйнувала життя всієї Східної Європи. Зносини давньоруських земель з Візантією на певний час послабли, але вже наприкінці XIII ст. відновлюються у повномі обсязі⁶. Треба зазначити і те, що наслідки татаро-монгольського нашествя взагалі були неоднакові для різних регіонів Давньої Русі. Меншою мірою потерпіли і західні землі України, де вже у XIV ст., власне, не було монголо-татарського правління⁷.

З початку XV ст. і особливо після остаточного завоювання турками Візантії 1453 року прямий вплив і втручання імперії у давньоруські справи закінчується⁸, фактично відокремлюється від Константинопольського патріархату і Московська митрополія. Але внаслідок об'єктивних обставин починається, так би мовити, друге життя грецького впливу. Ще з кінця XIV ст. зростає кількість греків, що шукають долі поза межами своєї батьківщини. Спочатку це були крамарі, поодинокі духовні особи, діячі культури і мистецтва, що відігравали часом важливу роль провідників візантійської культури⁹. Надалі їх кількість збільшується, формується значний потік біженців із регіонів, які потрапили під гніт Оттоманської Порти, що, захопивши Візантію, перейшла до суцільного наступу на землі південнослов'янських держав. Такий вплив, що принесли з собою представники балканських народів, позначається на всій культурі Давньої Русі і дістає назву другого південнослов'янського впливу.

Формальна підлеглість православного населення України Константинопольському патріархату (до 1685 р.) і водночас світська залежність значної частини України від польсько-литовської шляхти католицької орієнтації перетворили Україну XVI ст. на "поле битви" двох головних течій християнства, на якому вирішувалася подальша доля православної віри. Для греків, пригноблених Оттоманською Портою, питання збереження православної церкви в Україні набувало безпосереднього життєвого значення: у разі перемоги католицтва грецькі православні

патріархати опинялися у цілковитому ворожому оточенні. Тому грецьке духовенство приділяло таку велику увагу розвитку в Україні православних братств, що виникали, насамперед, як реакція міських кіл на дедалі зростаючий тиск католицької церкви і шляхетства на особисті права громадян. З іншого боку, разом із підвищенням економічного і культурного рівня населення зростають і його загальнокультурні потреби, задоволення яких відбувається завдяки просвітницькій діяльності братських шкіл і, зокрема, за рахунок уже свідомого звернення до греко-римської спадщини¹⁰. Найкращими інтерпретаторами і провідниками такої спадщини, що лягла у підґрунтя загальноєвропейської цивілізації і була широко представлена на Україні греко-візантійською книжністю, були самі греки, зокрема, такі видатні діячі, як Арсеній Еласонський і Кирило Лухаріс.¹¹ Надаючи всіляку підтримку ставропігійним братствам і школам, грецькі ієрархи дбали перш за все про незламність духу своїх співбратів у справі захисту батьківської віри і перебування їх у складі митрополій Константинопольського патріархату, але засобами протидії дедалі зростаючому римо-католицькому впливу стала, головним чином, культурна діяльність: переклади і вивчення творів отців церкви, досконале знання давніх мов і рідних слов'янських, уміння відстояти свою віру в дискусіях, ведучи їх на належному теологічному рівні.

Всебічне розширення греко-українських зв'язків у XV — XVII ст., зростання пугомої ваги греків у суспільстві дають можливість І. М. Голенищеву-Кутузову відзначати "сильний новогрецький вплив" як одну з особливостей українського гуманізму¹². Щодо власне греків, то вже з середини XVII ст. вони виступають як самосвідомі групи населення України, відіграючи все більш значну роль у суспільних відносинах. Наслідком усвідомлення місця, яке посідають греки у суспільно-економічному житті України, стають універсали гетьманів Богдана Хмельницького від 2 травня 1657 р., Івана Виговського від 9 лютого 1658 р. і від 3 травня 1659 р., підтвержені потім універсалами Юрія Хмельницького і Павла Тетері, а також наступні укази та універсали, що видавалися гетьманами і митрополитами, стосовно надання грекам особливих прав у їхній торговій діяльності в Україні¹³. Ці документи

закладають правові підвалини для існування Ніжинського грецького братства, розквіт якого припадає на середину — кінець XVIII ст.¹⁴ Таке ставлення урядових осіб до грецької діаспори на Україні цілком зрозуміле, якщо пригадати історію боротьби козаків проти унії і те, що відновлення Київської православної митрополії єрусалимським патріархом Феофаном у 1620 році і висвячення митрополитом Київським Іова Борецького († 02. 03. 1631)¹⁵ були наслідком складних політичних процесів, у яких керівну роль відігравали грецькі патріархи¹⁶. У даній передмові було б недоцільним зачіпати питання про наслідки відновлення православної церкви з точки зору подальшого історичного процесу і значення цієї події для долі українського народу. Для нас зараз важливо лише визначити місце, яке посіла в тому політика грецької церкви, що, в свою чергу, мало величезний вплив на подальше сприймання представників грецького духовенства з боку православного кліру України. Якщо ж повернутися до об'єктивних причин, що визначали політику грецької церкви на Україні, то треба мати на увазі, що вона визначалася не прагненням сприяти самоусвідомленню саме українського народу як етносу, а більш "поважними" для греків причинами — збереженням єдиновірної православної громади у її міжнаціональній єдності. Тому наступним етапом політики грецької церкви було всіляке сприяння зміцненню зв'язків України і Росії як першого кроку до бажаного альянсу усіх православних християн (разом із греками) проти віковичного спільного ворога — Оттоманської Порти¹⁷, що продовжувала загрожувати осередкам грецької цивілізації на Балканах і Близькому Сході. Таку політику грецьких патріархів неважко зрозуміти, взявши до уваги тяжке становище грецького та інших балканських народів, а також і те, що навіть значно пізніше, вже у середині XIX ст. грецькі патріархи намагалися запровадити свій вплив на Балканах, не беручи до розгляду національній розбіжності, а виходячи тільки з факту єдності віри¹⁸. Невдоволення патріархів актом передачі Київської митрополії під владу московського патріарха у 1685 — 1686 рр. навряд чи було викликане хвилюванням про українську незалежність. Тут більше значення мали матеріальні причини, а також захист старих церковних

канонів. Роздратувало патріархів і те, що хіротонія Гедеона митрополитом Київським у Москві відбулася без попереднього узгодження з Константинополем. Все ж таки певне усвідомлення проблем, що впливали із національних особливостей духовенства Козакії і Великої Московії (як їх розрізняє патріарх), засвідчує лист єрусалимського патріарха Досифея до царів Іоанна і Петра Олексійовичів від 15 квітня 1686 року, у якому він підкреслює наявність своїх звичаїв у козаків, хоча вони й православні, і пропонує не посилати священників-козаків до Московії¹⁹. Подальший перебіг історії підтвердив слушні думки Досифея про неможливість об'єднання, за його словами, "в одній упряжці коня і осла", але проблеми, що впливали з того, вирішувалися в душі так званої "Петровської епохи". Окрім того, протягом XVIII ст. все ж таки продовжується процес забезпечення російських церков українським духовенством, за відсутності у Росії тих часів достатньої кількості підготовлених закладів²⁰. Після невдалої спроби Іоанна Мазепи скинути владу російського імператора визвольний рух серед панівних верств українського суспільства спадає, залишаючись забороненою і небезпечною мрією, а народні повстання мають, скоріш, класовий, аніж національний характер. Переважна більшість духовенства підпадає під вплив центристських течій, сумлінно виконуючи розпорядження Св. Синоду, що часто складається із київських вихованців, які почують себе "господарями обидвох церков — Української і Московської"²¹. Дбання про культуру і добробут народу у найкращих представників церкви надовго набирає загально-просвітницьких форм на тлі спільної православної культури. Ця обставина робить здебільшого марними спроби відшукати у багатьох визначних діячів української культури XVIII ст. як українську мову, так і власне українське самоусвідомлення. Очевидно, що найголовнішою метою київських митрополитів Рафаїла і Арсенія було зміцнення Руської православної церкви, але наслідком їхньої просвітницької діяльності, їхнім особистим внеском було і сприяння збагаченню загальної скарбниці української національної культури.

Рафаїл Заборовський (у хрещенні Михайло)²² народився

1676 року в місті Заборові на Галичині у сім'ї польського шляхтича і початкову освіту здобув у польських навчальних закладах. Після недовгого перебування у Києво-Могилянській академії він вирушає для продовження навчання до Москви і після закінчення Слов'яно-греко-латинської академії деякий час викладає риторiku. Пострижений самим Стефаном Яворським у Заіконо-Спаському монастирі, Рафаїл надалі присвячує своє життя суто церковній діяльності. Обер-ієромонах на флоті, архімандрит Троїцького Колядина монастиря Тверської єпархії і Синодальний Асесор, єпископ Псковський і Нарвський та член Св. Синоду — такі високі посади передували призначенню Рафаїла київським архієпископом з 13 квітня 1731 р. До Києва Рафаїл прибуває 8 жовтня і подальші роки свого життя проводить з України, приділяючи велику увагу різнобічному впорядкуванню київської митрополії. Помер митрополит Рафаїл 22 жовтня 1747 р. У тестаменті²³ Пресвященного було лише кілька рядків, все майно було роздано ще "за живота мого". На похованні 29 листопада служив відправу Макарій, митрополит Фіваїдський, посланець олександрійського патріарха Матфея. Зворушливу промову виголосив префект Києво-Могилянської академії Георгій Кониський²⁴. За часів митрополита Рафаїла у Києво-Могилянській академії навчався Григорій Савич Сковорода. Сучасниками і сподвижниками митрополита Рафаїла були і такі видагні діячі, як Сильвестр Кулябка, Гедеон Сломинський, Сильвестр Ляскоронський. Наступником митрополита на престолі було затверджено його обранця архімандрита Києво-Печерської лаври Тимофія Щербацького, хіротонію 28 лютого 1748 р. проводили Симон Тодорський, архієпископ Псковський і Нарвський, і Арсеній Могилянський, архієпископ Преславський і Дмитровський. Так розходилися і знову сходилися шляхи українського духовенства.

Загальновідомою є діяльність митрополита Рафаїла, пов'язана із значними будівельними роботами у садибі Києво-Софійського собору. Завдяки його ж клопотанням значно підвищується і загальний статус посадових осіб київської єпархії²⁵. Так, уже у 1732 р. ректора Академії Амвросія Дубневича удостоєно звання архімандрита, таку ж честь він виклопотав і для настоятелів

Пустинно-Микільського, Злато-Михайлівського, Глухівського, Гамаліївського і Мгарського монастирів²⁶. Нарешті 11 червня 1743 року Рафаїл згідно з наказом імператриці стає митрополитом Київським, Галицьким і всія Малия Росії, що тим самим повертає належний статус і самій київській катедрі. Особливу увагу митрополита привертає і рівень загальної освіти в Україні, особливо справи Києво-Могилянської академії, її матеріальне становище. Зокрема, він за свій рахунок значно розширює з добудовсю другого поверху старий академічний корпус Києво-Могилянської академії, який свого часу було споруджено на кошти гетьмана Іоанна Мазепи, передає до бібліотеки Академії велику кількість власних книжок. На ознаменування ревного піклування митрополита про матеріальний стан Академії, рівень викладання наук, добробут вчителів і слухачів вона навіть носила назву Києво-Могило-Заборовська академія.²⁷ Завдяки митрополитові в Академії 1737 року разом з кількома новими мовами відновлюється поглиблене викладання давньо-грецької, яке доручається визначному вченому Симону Тодорському (1701 — 1754), а згодом до викладання грецької залучається і його послідовник та учень Варлаам Лашевський (1704 — 1774)²⁸, який 1746 року у Бреславлі видає латинською мовою грецьку граматику, яка, по суті, є викладенням лекційного курсу його вчителя Симона Тодорського.²⁹ Між іншим, значне підвищення рівня викладання грецької мови було заплановано митрополитом заздалегідь, тому що саме на кошти митрополита студенти Симон Тодорський і Варлаам Лашевський перебували у західноєвропейських університетах³⁰ для поглибленого вивчення давньогрецької та східних мов. Відомо також прихильне ставлення митрополита до можливого відкриття у Києві Грецької школи³¹. Таке ставлення митрополита до первісних мов християнської церкви цілком зрозуміле і в контексті його особистих дружніх зв'язків із духовними братами Грецького Сходу, які він підтримував протягом багатьох років. Простежити характер відносин, що склалися між митрополитом і грецьким духовенством, дають можливість листи до митрополита, які збереглися до наших часів.

Збірка листів до митрополита Рафаїла була сформована десь у середині XVIII ст., але не виключено, що це було зроблено ще за

життя самого митрополита, про що свідчить такий запис на паперовому аркуші, яким були обгорнуті листи: *Сіи греческие писма от(ъ) его преосвященства о(т)дани / Мая 22 посла(ши) в академію перевести для знанія / всемъ числом 18*. Ми не знаємо, на жаль, чи під "його преосвященством" треба розуміти самого митрополита Рафаїла, чи його наступника на митрополичому престолі Тимофія Щербацького (10 березня 1748 — 22 жовтня 1757), не знаємо напевно і того, чи було виконано розпорядження і чи було доведено переклади "для знанія всѣмъ", але про те, що переклади взагалі існували, свідчать документи ф. XIV, 5208 (1 — 5), які саме і є перекладами: 'яти листів до митрополита Рафаїла. Таким чином, підтверджується те, що листів, вибраних для перекладу, дійсно мало бути 18, з яких до наших часів збереглося 13 в оригіналах, чотири в перекладах, а одного втрачено. Постає цікаве питання, що потребує дальших досліджень, про те, хто саме виконував переклади і чи існували вони для всіх листів. Беручи до уваги позначки канцелярії про одержання листів та їхній переклад, можна припустити, що певна частина листів перекладлася зразу ж драгманами митрополита (наприклад, кир Стефанісом, про якого йдеться у листі ф. 72, № 38), з іншого боку, маємо свідчення про надання листів для ознайомлення до Академії, де переклади могли виконати як самі викладачі, так і студенти з достатнім знанням грецької мови. Наступна доля оригіналів листів така — вони зберігалися, як свідчить запис на обкладинці, в архівах "писемъ 1749 года" Лубенського повіту і були передані "числомъ толко тринадцатъ отдано / мѣ іеродіакономъ Варфоломезмъ бывимъ Лубенски(мъ) / повѣтчиномъ при издачѣ дѣль повѣта Лу / бенского 1755 года Октября 17 дня". Таким чином, вже до 1755 року було втрачено два листи Парфенія, патріарха Єрусалимського, а також листи Філофея, ігумена Івегського монастиря та Парфенія, ігумена Лаври св. Афанасія. Переклади цих листів згодом невідомими нам шляхами потрапили до бібліотеки Київського університету св. Володимира, звідки вже у 1929 р. їх було передано разом з іншими історичними документами до Відділу рукописів Всенародної бібліотеки України, де було створено фонд історичних матеріалів, у якому вони зберігаються і тепер (ф. XIV, № 5208, 1 — 5).

Зважаючи на певні ознаки часу, що відбилися на стані паперу, можна стверджувати, що і переклади, і оригінали листів досить тривалий час зберігалися разом і були відокремлені вже за часів перебування у Відділі рукописів, після чого грецькі листи як такі, що були написані іноземною мовою, на довгий час були покинуті серед різноманітних іншомовних матеріалів і описані тільки у 1990 р. під час складання каталога грецьких рукописів.

Таким чином, до кореспондентів митрополита Рафаїла, листи яких складали первісну збірку, належать: Парфеній, патріарх Єрусалимський (2 листи); Никифор, архієпископ Синайський (3 листи); Даниїл, митрополит Сідський (3 листи); Гедеон, митрополит Готський (1 лист); ігумени Іверського монастиря Філофей, Веніамін, Симеон та Віссаріон (4 листи); ігумени Лаври св. Афанасія Парфеній та Козьма (3 листи); чернець Свято-Миколаївського монастиря у Москві Іоаким.

У листах Парфенія, патріарха Єрусалимського (1738 — 1765), добре відображене одне з принципових питань політики грецьких ієрархів щодо православних кіл сусідніх держав. Передусім це намагання розповсюдити не тільки свій духовний вплив, а і свою суто господарську діяльність якомога далі за межі власної інституції, особливо до країн з більш стабільним внутрішньополітичним становищем, ніж в Оттоманській імперії, де за умов панування ісламу та жорстких феодалських відносин з численними пережитками рабовласництва православної монастирі були приречені на тяжку повсякденну боротьбу за існування. Така господарська діяльність мала на меті створення так званих метохів, або подвір'їв, що з давніх-давен започатковувалися монастирями не тільки на сусідніх територіях, але й у досить віддалених місцевостях і навіть у далеких країнах. Ставлячи за мету перш за все духовні потреби — поширення православної віри і уславлення імені Божого серед усіх народів, ці філії славетних монастирів Афона та Сінаю вдавалися і до господарської діяльності, спершу для свого зиску, для годування населенників і підтримування власних благодіянь, але після загибелі Візантійської імперії та із значним погіршенням умов існування християнської церкви серед "агарян" такі метохи дедалі більше ставали джерелом постійних матеріальних надходжень до своїх метрополій, а

також місцем “перепочику” для ієрархів від тягарів життя, що накладало мусульманське оточення. Нерідко такі метохи надавали притулок колишнім ієрархам, які з певних причин вважали за краще перебування вже в якості ченців у відділених монастирях.

Саме про можливість заснування такого подвір'я Святого Гроба у Києві або у найближчих єпархіях порушує клопотання у листі до архієпископа Рафаїла єрусалимський патріарх Парфеній. Але на той час в Україні дуже активну роботу проводили святі отці іншого важливого центру — Синайського архієпископату. Так, вже з 1732 р. було порушено клопотання перед імператрицею Анною Іоаннівною про передачу синаїтам для відбудови і відкриття Грецької школи колишнього Домініканського костюлу, а на той час Петропавлівського монастиря у Києві, що дійшов цілковитого занепаду³². Вірогідно, що саме це, а також, можливо, деяка “просінаїтська” орієнтація самого митрополита Рафаїла не сприяли здійсненню побажань патріарха Парфенія: у наступному листі до Рафаїла питання про заснування святогробського подвір'я у Київській єпархії вже не ставиться. Проте можна припустити, що архімандрит Нектарій, про якого йдеться у цьому листі і якого було направлено до Санкт-Петербурга для привітання імператриці Єлисавети Петрівни з нагоди сходження на престол, мав на меті і з'ясування можливостей для відкриття святогробських метохів. Хоча треба зауважити, що питання закладення грецьких церков і монастирів, звичайно ж, перебувало в певній залежності і від кількості самих греків у єпархіях і, можливо, не здавалося церковній і державній адміністрації на той час достатньо обґрунтованим. Дещо пізніше, з 70-х років і на початку ХІХ ст., подальше значне збільшення кількості переселенців-греків спричинить до того, що урядом буде видано цілу низку указів і постанов про права та привілеї греків³³, зокрема вже на початку ХІХ ст. буде засновано і монастир Святого Гроба у Таганрозі.

Увага, яку приділяє патріарх Парфеній Київській митрополії, цілком зрозуміла не тільки в зв'язку із сприятливими умовами для розташування грецьких метохів, але й тому, що вже протягом багатьох століть саме через Україну пролягав найбільш зручний шлях з грецьких монастирів Сходу до Москви і потім і до Санкт-

Петербурґа), і забезпечення офіційних представників східних патріархатів та й взагалі всіх прочан і греків-переселенців житлом та харчами на час їх перебування у Києві і подорожування по землях Київської єпархії мало першорядне життєве значення. Також і традиційне, особливо для греків, значення київських митрополитів, до думки яких прислухалися і у Св. Синоді, підкріплювало бажання східних ієрархів мати в особі місцевих владик своїх найщиріших братів.

Як уже було зазначено, ще з початку 30-х років сінаїти докладають зусиль до впорядкування і організаційного оформлення свого впливу серед греків Києва і Ніжина. Як повідомляє Н. І. Петров у нарисі з історії заснування Грецької Катерининської церкви у Києві, у 1735 р. до Києва вирушив кир Євгеній († 1751), ігумен монастиря св. Катерини на Сінаї, маючи на меті далекоглядні плани — створення у Києві грецького монастиря. Прибувши до Києва десь на початку 1736 р., кир Євгеній рішуче береться до справи, маючи всіляку підтримку з боку архієпископа Рафаїла. Але, незважаючи на листи архієпископа до Св. Синоду, клопотання князя Костянтина Кантеміра († 1716) і особисте перебування кир Євгенія у Санкт-Петербурзі, справу було зрушено з місця лише у 1738 р. Хоча, взявши до уваги, що бюрократична машина, запущена Петром I, досить-таки вдало додалася до відомих вітчизняних труднощів, пов'язаних із прощтовхуванням будь-якої справи, можна лише дивуватися тому терпінню і тій спритності, що їх виявив кир Євгеній, щоб справу було доведено до ладу. Супротивником сінаїтів виявився київський магістрат, без дозволу якого не могло бути й мови про спорудження церкви або передачу ґрунтів під монастир. Але врешті-решт труднощі було подолано. Відмовившись від спроби перебрати до себе залишки Петропавлівського монастиря, підготувавши напівфіктивний документ про надання власного ґрунту для будівництва церкви з боку київського грека Астамата Ніколаєва, кир Євгеній у 1739 р. розпочав на кошти, зібрані від пожертв (від Рафаїла Заборовського надійшло 50 рублів), будівництво кам'яної церкви на честь всемудрої діви-мучениці Катерини. Вже навесні 1742 р. церква була готова і 3 серпня освячена, хоча справа в цілому ще не вважалася вирішеною, беручи

до уваги необхідність видання указів про статус церковної будівлі та прилеглих господарських споруд. Але до 1748 р. все було зроблено належним чином, і навіть таки відкрито монастир³⁴. Листи архієпископа Никифора, які ми пропонуємо вашій увазі, стосуються того часу, коли загальний обсяг будівельних робіт було вже виконано (дякуючи ласці архієпископа Рафаїла!), але для заспокоєння ще не було підстав, бо бракувало підтвердних документів, та й не було досягнуто головної мети — створення монастиря, тому що тільки це останнє гарантувало те, що цікавило греків більш за все — можливість постійного перебування у Києві і ведення власної господарської діяльності. Взагалі треба сказати, що справа виявилася досить-таки “богоугодною”, незважаючи на певні сумніви і зітхання архієпископа Никифора з приводу “довгобуду” церкви, бо згодом до монастиря були передані: будівлі колишнього Петропавлівського монастиря, була споруджена гарна дзвіниця, а сама споруда кир Євгенія виявилася одним із небагатьох будинків, що не потерпіли від страшної пожежі 1811 р., яка знищила майже весь Поділ.³⁵ Так і простояв монастир св. Катерини на Подолі навпроти Братського монастиря до 20-х років ХХ ст., коли вже інші, жахливіші за пожежі лиха спіткали не тільки грецькі, а й українські святині і суттєво змінили обличчя старого міста.

Про дружні до певної міри приватні зв'язки митрополита Рафаїла з духовенством Грецького Сходу свідчать листи Даниїла, митрополита Сідського. У першому із пропонованих листів митрополит Даниїл поспішає поділитися радістю зі своїм духовним братом з приводу висвячення його у митрополити, а разом замовити собі митру. У наступному він уже радіє з нагоди висвячення у митрополити самого Рафаїла Заборовського і сподівається, що Бог надасть Рафаїлові і більшої винагороди за його благодіяння. Не може бути сумнівів щодо регулярності листування між митрополитами і щодо обміну деякими речами, що є безумовним свідченням “наповненості” шляху від Києва до Яс, де перебував на той час митрополит Даниїл, щодо відносної безпеки передавачів листів і речей — прочан та крамарів, що мандрували вздовж торговельних шляхів, які ще з давнини пов'язували Близький Схід,

Константинополь, Балкани із князівствами Давньої Русі. Так, на відміну від синайського архієпископа Никифора, що вагався у роздумах, як же щось передати, бо місця дуже віддалені, митрополит Даниїл з упевненістю доручає передачу подарунків для митрополита Рафаїла священникові Стефанісу та грекам-крамарям.

Більш складним виявляється шлях до іншого південного сусіда Київської митрополії — до митрополії Готської і Кафської на Кримському півострові. Спілкування ускладнювалося і традиційно непростими, часто ворожими, відносинами із Кримським ханством та Османською Портою, і безконтрольним пересуванням значних озброєних груп у степах Південної України. Це, мабуть, відбивалося на зв'язках Київської митрополії з невеликими острівцями християнства, що існували на території Криму із давніх-давен. Шлях до Криму через степи Північного Причорномор'я для мандрівників таїв у собі небезпеку наразитися на ногайців або татар і втратити не тільки свою невелику власність, але й саме життя. Тому, може, і скаржитья митрополит Гедеон, що він давно вже надіслав два листи до митрополита Рафаїла, а відповіді не отримав, хоча і передає зі своїм листом кілька речей на згадку. Митрополит Гедеон († 1769) — особа досить відома в історії християнського Криму³⁶. Від 25 листопада 1725 року і до кінця життя він невтомно несе відповідальність за той унікальний грецький народ, що, маючи своє коріння ще в Стародавній Греції, виніс на собі великий тягар історії, переживши і скіфів, і сарматів, і готів, і гуннів, і хозар, і навіть важко було б перерахувати всі народи, що перебували у Криму за попередні дві тисячі років. Від більшості лишилися тільки назви, а греки, прийнявши християнство, втративши славнозвісні міста Ольвію, Херсонес, Пангикапей, пройшли через усе трагічне середньовіччя, і в середині XVIII ст. являли собою досить-таки значну християнську "колонію" в центрі Кримського ханства, зосереджену у більш ніж 20 селищах степового і гірського Криму. Подекуди втративши рідну грецьку мову і спілкуючись переважно кримсько-татарською, вони навіть у страшних муках не зраджували віри предків і не приймали неависний іслам. Тим часом у господарському житті Криму греки посідали досить важливе

місце. Про те свідчить і такий крок, який зараз ми назвали б економічною війною, що його зробила імператриця Катерина II руками О. В. Суворова і з благословенням наступника митрополита Гедеона — Ігнатія Гозадінова († 1786), коли вивела майже усіх кримських греків із Криму у район річки Кальміуса, де вони згодом заснували місто Маріуполь і багато сіл³⁷. Така політика значно погіршила економічний стан ханства і прискорила його занепад. Але це вже інша тема, а про митрополита Гедеона додамо, що через надто нерозбірливі підписи йому не дуже пощастило в історичних розвідках. Сталося так, що його власноручний запис на Євангелії XI—XII ст. (ф. 301, № 23л) про те, що воно було знайдено Гедеоном у бібліотеці церкви св. Миколи (*αψλα' ο: τομβρίου κ' ερευνίσα / τη βηβληθηθίκι του αγίου νικολάου κ(αι) ηβρα το παρόν / εβαγγεληων κ(αι) ητις το αποξενοζη να ηναι / αφορησμένοσ. [Μητροπολίτης Γοτθίας και Κάφας Γεδεών]*)³⁸, хоча і було видано у перекладі в статті О. Іванова³⁹ і Трудах КДА⁴⁰, але ім'я було розкрито невірно, що призвело до розшуків готського митрополита Гавриїла, якого, ясна річ, не існувало. Євангеліє, про яке йде мова, було відкрито для істориків вже у XIX ст. у Свято-Георгіївському монастирі у Балаклаві і передано до бібліотеки Академії Гурієм, єпископом Таврійським і Сімферопольським, почесним членом ЦАО при КДА⁴¹, і цікаве тим, що, скоріш усього, знаходилося на території Криму протягом кількох століть, принаймні ще у 1365 р., коли на його сторінках було зроблено запис про те, що кафеїці захопили Сугдею⁴².

Не пощастило також і підписові Гедеона у листі до митрополита Рафаїла, де іншою рукою (перекладача?) дописано розкриття монограми: *λέγεται Γρηγοριος Κάφας* — читається Григорій Кафський, що також не відповідає дійсності. Лише залучивши до розгляду інші документи Відділу рукописів, зокрема уривки із Синодика Готської митрополії (ф. V, № 3736), а також чернетки листів митрополита Гедеона до Ананія, митрополита Трапезунда та Христофора, настоятеля монастиря Богородиці в Мейле (ф. V, № 3641), стало можливим дійти висновку про автентичність почерку та приналежність зазначених документів митрополитові.

Зв'язки Київської митрополії зі Святою горою Афон сягають давніх часів і були започатковані безпосередньо Антонієм Печерським (983 — 07. 05. 1073), який після довгого перебування на Святій горі повернувся до Києва і заснував Печерський монастир. У 1161 р. на основі давніх грецьких монастирів на Афоні було сформовано так званий "Русик", також відомий як обитель св. Паї гелеймона. Впродовж наступних століть численні прочани та представники кліру сприяли подальшому розвитку греко-українських відносин⁴³.

На Афоні у різні часи налічувалося до сотні монастирів та скитів, що складала своєрідну чернецьку республіку зі своїми формами самоврядування. Після занепаду Візантії стан цього утворення значно погіршився. Чи не єдиними заступниками і благодійниками афонських ченців стають волозькі князівства, Запорізька Січ і Московська Русь, до яких прямує потік ченців — збирачів милостині, прибувають з офіційними і неофіційними місіями ієрархи церкви⁴⁴. З іншого боку, певна політична і економічна стабільність, досягнута нарешті на більшості земель колишньої Давньої Русі, сприяла створенню умов для задоволення духовних потреб православних, звернення до витоків християнства і особистого відвідування святих місць. Серед найбільш відомих прочан до Грецького Сходу варто відзначити таких визначних осіб, як Іван Вишенський († 1626), Ісаак Борискович († 1641)⁴⁵, Христофор, Феодул (поч. XVII ст.)⁴⁶. У період, про який ідеться у нашій праці, на Афоні перебував відомий вчений Василь Григорович-Барський († 1747), який за час своїх мандрів склав щоденник, де знаходимо чудові детальні описи афонських монастирів (оригінал рукопису зберігається в Інституті рукопису)⁴⁷. Майже в ті ж часи на Афоні поблизу монастиря Пандократора закладає скит в ім'я св. пророка Іллі Паїсій Величковський⁴⁸.

У середині XVIII ст. у більш-менш життєздатному стані перебувало близько двадцяти афонських монастирів. Особливо відомими були Ватопед, Зограф, Іверський, Лавра св. Афанасія, Ксілургу, св. Пангелеймона. Незважаючи на спроби російських самодержців і особливо Петра I регулювати і часом навіть зупиняти безконтрольне пересування через кордони, потік прочан до східних

святинь, з одного боку, та збирачів милостині для монастирів, з другого, не припинявся і міцно пов'язував Святу гору із північними православними митрополіями.

У розглянутій збірці Святогорські монастирі представлені листами настоятелів Іверського монастиря і Лаври св. Афанасія, які осипають митрополита подяками за його завжди прихильне ставлення до афонських насельників і порушують ряд злободенних питань монастирського життя. Декілька слів варто було б додати лише про архімандрита Лаври св. Афанасія Козьму, який у своєму листі просить поради митрополита Рафаїла з приводу свого подальшого прямування до Києва. Не знаємо, що саме порадив йому митрополит, але краще було б тому архімандритові ніколи не дістатися Києва, де доля вже готувала йому і арешт, і прикре розслідування впродовж кількох років, що призвело до його повного зубожіння, не кажучи вже про моральні втрати, яких зазнали і він, і його обитель. Але то вже інша і довга історія, яку викладемо іншим разом.

Завершуємо розгляд листів до митрополита Рафаїла чолобитною (за його власними словами) ченця Іоакима, який наводить вельми переконливі причини, що спонукають його відмовитися від повернення на батьківщину і повернутися до Миколаївського монастиря у Москві. Нам тільки залишається додати, що пан Капніст, у родині якого тривалий час перебував Іоаким, це, — за всіма ознаками, Василь Петрович Капніст († 1757), граф греко-італійського походження, який потрапив до Росії у 1711 р., був бригадиром, мав маєтки на Україні, в одному з яких, в Обухівці, у 1757 р. народився майбутній письменник Василь Васильович Капніст.

Про щільну залученість київських митрополитів до справ грецьких патріархів і архієпископів свідчить і лист синайського архієпископа Кирила († 17. 01. 1790) до митрополита Арсенія Могилянського († 08. 06. 1770).

Арсеній (Олексій) Могилянський⁴⁹ народився 17 березня 1724 р. у Решетилівці. Після навчання у Києво-Могилянській академії (1721 — 1727 рр.) і Харківському колегіумі завершує навчання у Слов'яно-греко-латинській академії при Заїконо-Спаському монастирі, де 21 листопада 1741 р. приймає постриг і залишається

вчителем граматики і проповідником. Невдовзі він уже придворний проповідник у Санкт-Петербурзі, а з 29 січня 1744 р. — архімандрит Троїце-Сергієвого монастиря, що за часів його керівництва набуває статусу лаври (з 8 червня 1744 р.). Далі член Св. Синоду і архієпископ Переславля-Заліського. У 1752 р. за власним проханням відбуває "на покой" у Новгород-Сіверський Спаський монастир, де і перебуває до кінця 1757 р. Згідно ж з указом від 22 жовтня 1757 р. про переведення наступника митрополита Рафаїла Тимофія Щербацького до Москви Арсенію Могилянському доручено очолити київську катедру⁵⁰. Впадає в очі блискучість кар'єри Арсенія Могилянського, схожої до такого ж стрімкого просування митрополита Рафаїла. Не менше подібності і в діях митрополита Арсенія про стан митрополії і Києво-Могилянської академії. За його життя було продовжено будівельні роботи у Києво-Софійському соборі, зведено нові споруди і розписано хори, освячена Андріївська церква. Значні суми грошей переказано митрополитом на будівництво нової бурси та інші роботи по влаштуванню життя Академії⁵¹. Не меншу прихильність виявляє митрополит і до грецького духовенства. Так, прибувши до Києва у червні 1758 року, він зараз же розпочинає клопотання про призначення у помічники до себе вікарієм Герасима, колишнього архієпископа Андрського, що перебуває у Києво-Печерській лаврі, з наданням йому для проживання і утримання Пустинно-Микільського монастиря⁵².

У 1761 р. синайський архієпископ Кирило пише листа до митрополита Арсенія, у якому повідомляє про призначення Мельхіседека ігуменом монастиря св. Катерини у Києві і метоха Синайського монастиря у Ніжині і висловлює надію, що митрополит Арсеній і надалі буде приділяти увагу посланцям зі святих Синайських гір. Цей лист, як і факти з життя самого митрополита, наводять на думку, що повага київських митрополитів до грецького духовенства не була випадковою і відбивала деякі суттєві риси українського духовенства, закладені ще із тих часів, коли на митрополичому престолі перебували ієрархи виключно грецького походження. Якщо звернутися до біографій митрополитів Рафаїла і Арсенія, то привертають увагу не тільки їхня прихильність до

грецького духовенства, що виявлялася, так би мовити, опосередковано у вигляді матеріальної допомоги Грецькій церкві, але і їхні тісні особисті зв'язки із грецьким духовенством. У тому, що ця традиція була продовжена надалі й існували тісні зв'язки наступних київських митрополитів із Грецьким Сходом, неважко пересвідчитися, якщо звернутися і до документів XIX ст.

Наступний документ — лист жителів фортеці Св. Єлисавети до Григорія Синайського, кафігумена Грецького Катерининського монастиря у Києві (ф. V, № 3626) — дещо відрізняється від попередніх своїм більш офіційним характером і тим, що не є власне прикладом листування між духовними особами, хоча і складено його ієромонахом Ігнатієм. Доцільність подання листа у цій роботі впливає з того, що факти, викладені у ньому, певним чином зачіпають і Київську митрополію, і митрополита Рафаїла, і Грецький Катерининський монастир у Києві. Лист являє собою звернення до кафігумена монастиря з приводу досить болючого для греків питання, пов'язаного із статусом грецької громади Єлисаветграда і церкви, збудованої на кошти офірників. Лист надійшов до Відділу рукописів у складі колекції Одеського товариства історії і старожитностей, до якого, ймовірно, він потрапив із матеріалами архіву фортеці Св. Єлисавети. Напевно, що листа не було серед матеріалів, які перераховує В. Ястребов після перегляду архіву у Грецькій церкві Єлисаветграда⁵³. Можливо, що листа не було відправлено до Києва взагалі, тому що важко уявити, яким би чином він потім із архіву Катерининської церкви потрапив до Одеси. У такому разі треба вважати, що справу було вирішено без втручання монастиря св. Катерини, або у цьому вже не було необхідності з інших причин. Так чи інакше, але історія зберегла для нас цей досить великий лист, у якому не тільки змальовуються доля кількох грецьких ченців із Лакедемона і окремі деталі міжцерковних відносин, але яскраво відображається процес консолідації і утворення грецьких, болгарських, волоських поселень на Півдні України, що став місцем порятунку для численних біженців із північних регіонів Оттоманської Порти. Зосереджуючись навколо своїх церков, утворюючи громади за національною ознакою, вони тяжіли до подальшої формалізації

своїх угруповань у вигляді купецьких та церковних братств, що було цілком природно у ті часи, бо то був шлях самозбереження і забезпечення сприятливих умов для розвитку як самої громади в цілому, так і кожної особи зокрема. У розмаїтті суспільних відносин, у безлічі різноманітних прав, привілеїв, окремих положень, що визначали життя і побут населення України у XVIII ст., іноземці вели інколи справжню боротьбу з місцевою владою, яка вже починала проводити політику створення абсолютистської держави. До найвищих досягнень такої боротьби за створення умов саморозвитку етнічних громад належать форми самоврядування ніжинських та маріупольських греків, що проіснували до середини XIX ст. Певше уявлення про погляди греків на проблему їхніх взаємин із місцевою владою дає історія утворення етнічної громади і перелік пропозицій щодо її збереження, викладені жителями міста-фортеці Св. Єлисавети. Ці пропозиції становлять, по суті, щось подібне до уставу або договору, керуючись яким громада має надію протистояти місцевій владі у зв'язку з тим, що грецька церква за певних обставин опинилася в руках російського священника Василія Логовика. Як свідчить В. Ястребов⁵⁴, греки Єлисаветграда вже мали досить прав і начебто могли б і заспокоїтися на досягнутому, але священник Василій Логовик, якому було доручено на деякий час виконувати обов'язки священника грецької церкви, скористався з нагоди і, заручившись заступництвом єпархіального керівництва, перебрав до себе всю парафію. Саме це, на наш погляд, і спричинило до звернення греків до керівництва монастиря св. Катерини з проханням про прийняття їхнього церковного братства під спіку синаїтів, хоча в самому листі про спонукальні причини такого звернення не йдеться. А втім, у переліку прав церковних епітропів знаходимо дещо з того, що могло бути приводом для суперечок із священником Василієм: греки звикли самі вирішувати, питання пов'язані із матеріальними витратами і взагалі грошовими операціями церковного братства, до яких, можливо, втрутився Василій Логовик.

Керівну роль у складанні листа відігравав ієромонах Ігнатій Папазинос, (Папазоглу)⁵⁵, підпис якого стоїть на першому місці серед сімнадцяти інших під текстом листа. Адже саме він

походив із Мореї, і вірогідно, що саме його життєвий шлях так детально змальовує перша частина листа. Розглянувши підписи, неважко переконатись у тому, що жителі міста-фортеці Св. Єлисавети, які були об'єднані у церковне грецьке братство, дійсно були різного походження, а якщо взяти до уваги ще й "жінок-росіянок", то можна припустити, що власне греків серед них було не так же й багато, і тоді вже не викличе подиву те, що грецька громада Єлисаветграда не залишила такого помітного сліду в історії України, як громади Ніжина, Одеси або Маріуполя. Справді, після 1777 року відомостей про грецьку громаду Єлисаветграда не знаходимо, а до 1811 року в місті залишилося тільки дві грецькі сім'ї⁵⁶.

Усі зазначені грецькі листи перекладено сучасною українською мовою. Пошкоджені або не прочитані місця передаються крапками у квадратних дужках. Подекуди у квадратних дужках додано літери і слова, що впливають за змістом або пояснюють текст, але через різні обставини відсутні у самому листі. Грецькі тексти листів подано із збереженням орфографії (часто помилкографії) оригіналів, за винятком знаків наголосу, які в разі відсутності чіткої системи написання і браку технічних засобів для відтворення того, що трапляється у листах, передаються за більш розповсюдженими звичаями часу складання листів. У круглих дужках розкриваються скорочення, курсивом набрано слова із значними відхиленнями від традиційної орфографії та власноручні підписи жителів фортеці Св. Єлисавети.

Листи до митрополита
Рафаїла Заборовсько.ο

1. 5 березня 1742 р. Лист Никифора, архієпископа Сінаїського.
— Ф. 72, № 36.

Пανιερώτατε, άγιώτατε, και θεοπρόβλητε μ(ητ)ροπολίτα τής άγιωτάτης μ(ητ)ροπόλεως Κ[ιέβου] Ι και 'Αλικίας, υπέρτιμε και έξαρχε πάσης ρωσίας, κύριε κύρ Ραφαήλ. 'Εν άγίω Ι πν(εύματ)ι άγαπητέ, και περιπόθητε άδελφέ, και συλλειτουργέ τής ήμών ταπεινότητος. Τήν ύ Ι μετέραν πανιερότητα ήδέως και άσμένως προσαγορεύομεν, και άδελφικώς άσπαζόμεθα.

Δεόμενοι του φιλανθρώπου Θεου, όπως διαφυλάττη αυτήν εις τον άγιώτατον θρόνον υγιαίνουσαν Ι και ευθυμουσαν εις έτη πάμπολλα. Πρό καιρου τινός έγράψαμεν τή ύμετέρα πανιερότητι, ά Ι πονέμοντες αυτή τόν φιλικόν άσπασμόν, και τας ευχαριστίας δια την άγάπην και ευλάβειαν όπου Ι προσφέρει εις την καθ'ήμας ιεράν και σεβασμίαν μονήν του άγιου και θεοβαδίστου ορους Σινά, όμως έπει Ι διη και ο τόπος είναι μακρυνός, και δια τα μεταξύ περιστατικά πολλάκις τα γράμματά μας Ια Ι ραπεύτουσι, δέν ήμελήσαμεν να γράψωμεν και αύθις, έχοντας μάλιστα την είδησιν από γραμμά Ι των του αυτόθι πανοσιωτάτου πν(ευματ)ικου κύρ ευγενίου, τής π(ατ)ρικής άγάπης, και συνδρομής, και ροηθείας, Ι όπου ή ύμετέρα θεοφιλής πανιερότης έπιδεικνύει εις αυτόν. δια τουτο ευγνωμόνως την ευχαρι Ι στουμεν, και εν θερμότητι ψυχής καθικετεύομεν τον πανοικτίρμονα κ(ύριο)ν να της χαρίζη υγιείαν, και Ι αγαθήν στερέωσιν, και να της αποδώση τον έπάξιον μισθόν. Τήν παρακαλουμεν δε να έχη και Ι εις το έξής τον ρηθέντα κύρ ευγένιον εις την αυτήν διάθεσιν, και να τον

συντρέχη, καὶ νὰ τὸν βοηθῆ εἰς ἰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ὅπου ἐπιχειρήσθῃ, ἡ ὁποία οἰκοδομῆ, καὶ ἀνέγερσις, θαυ ἰ μίζομεν πῶς εἰς τόσους χρόνους, δὲν ἠμπόρεσε νὰ λάβῃ τὴν ἀποτελείωσιν, ἂν καὶ τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἰ θεάρεστον, ὅμως ἡμεῖς εὐρισκόμενοι κατὰ τὸ παρὸν εἰς πολλαῖς ἀνάγκαις, καὶ διστυχίαις, καὶ ἰ εἰς ἐσχάτην στενοχωρίαν, δὲν δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν εἰς αὐτὸν καμμίαν βοήθειαν ἐξ ὅ ἰ δων, διὰ τοῦτο τὸν διορίζομεν νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὰ μέρη τῆς λεχίας, χάριν ζητίας, καὶ ἐλεημο ἰ σύνης, ὅθεν ἐκλιπαροῦμεν τὴν ὑμετέραν πανιερότητα, κοντὰ εἰς ταῖς ἄλλαις τῆς καλοσύναις, νὰ ἰ τὸν ἐφοδιάσῃ ἐκ μέρους τῆς μὲ κανένα γράμμα μαρτυρικὸν, διὰ ἐμπιστωσύνην πρὸς τοὺς ἐκεῖ ἰ σε, ἵνα δυνηθῇ συνάξαι μερικὴν ἐλεημοσύνην, διὰ βοήθειαν τῆς ἀνάγκης καὶ χρείας ταύτης, ἰ καὶ θέλει ἔχῃ καὶ ἡ πανιερότης σου τὸν ἔπαινον παρὰ πάντων, ἰς συνεργὸς εἰς τοιοῦτον ἔργον, ἐκ δὲ ἰ τοῦ παναγάθου θεοῦ τὴν ἀξίαν ἀντιμισθίαν, παρ' οὗ καὶ τὰ ἔτη αὐτῆς εἶησαν πλεῖστα καὶ εὐτυχῆ. ἰ

αψι β', μαρτίου ε'. ἰ

Τῆς ὑμετέρας σεβασμιωτάτης πανιερότητος ἐν χ(ριστ)ῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς, καὶ ὅλως εἰς τοὺς ὀρισμοὺς τῆς ἰ

[ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ "Ὀρους Νικήφορος].

Найпреосвященніший, найсвятіший і богопоставлений митрополите найсвятішої митрополії Київської і Галицької, пречесний і екзарше всієї Росії пане кир Рафаїле, во Святім Дусі любий і жаданий брате і співслужителю нашої смиренності, до Вашої Превелебності з насолодою і радістю звертаємося і братерським поцілунок вітаємо.

Благаємо людинолюбного Бога, щоб боронив Вашу Превелебність на найсвятішому троні здоровим і життєрадісним многая літа. Ми вже писали Вашій Превелебності, віддаючи дружній поцілунок і подяку за любов і милість до нашого священного і шановного монастиря на святій і богошественій горі Сінай, але, тому що місця наші далекі, і листи до Вас через різні оставини часто втрачаються, не забарилися ми відразу ж з відповіддю на ті вісті, що надійшли вже з листами преподобного духівника кир Євгенія, про батьківську любов, поміч і заступництво,

що виявляє до нього Ваша боголюбна Превелебність. За те все щиро дякуємо і у теплі душі благаємо неї милостивішого Бога дарувати Вам здоров'я, благе укріплення і віддати Вам гідною винагородою.

Просимо, щоби Ви і надалі мали поіменованого кир Євгенія у своєму розпорядженні, опікали його, допомагаючи у влаштуванні святої церкви, за яке він взявся, зведення і розбудова якої, однак, на мій подив, ось уже стільки років ніяк не може нарешті завершитися, хоч і справа та богоугодна. Тим часом зараз ми перебуваємо у великій нужді і нещастях, у крайніх злиднях, не можемо надати в тій справі ніякої допомоги у витратах і тому вирішили, що треба йти йому до Польщі за милостиною і пожертвами. Отож просимо Вашу Превелебність, щоб поряд з іншими своїми добродійностями надали йому і якогось листа свідоцького для забезпечення довіри місцевої влади, щоб спромігся він зібрати милостину у поміч нам у тих злиднях і скруті.

І нехай Превелебність твоя має від усіх хвалу, як сотворитель у цій справі, а від Всеблагого Бога гідну винагороду, і нехай роки життя Вашої Превелебності будуть найдовші і щасливі.

1742 року березня 5.

Вашої найшанованішої Превелебності у Христі любий брат і весь до Ваших послуг

[архієпископ Синайських гір Никифор].

2. 1 червня 1743 р. Лист Никифора, архієпископа Синайського.
— Ф. 72, № 33.

Πανιερώτατε, ἀγιώτατε, καὶ θεοπρόβλητε μ(ητ)ροπολίτα τῆς ἁγιωτάτης μ(ητ)ροπόλεως Κιοβίας, ἰ καὶ Ἀλικίας κύριε κὺρ Ῥαφαήλ, ἐν ἀγίῳ πν(εύμα)τι ἀγαπητὲ καὶ περιπόθητε ἀδελφὲ, καὶ ἰ συλλειτουργὲ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος. Τὴν ὑμετέραν θεοκόσμητον πανιερότητα ἠδέως ἰ καὶ ἀσμένως προσαγορευόμεν, καὶ ἀδελφικῶς ἀσπάζόμεθα.

Ἦν διαφυλάττοι ὁ πανάγαθος κ(ύριος)ς ὑγιαίνουσαν καὶ εὐδαιμονοῦσαν εἰς ἔτη πάμπολλα, καὶ στερεῖ ἰ ουμένην ἐπὶ τὸν ἀγιώτατον αὐτῆς θρόνον μετὰ πάσης εὐκληρίας, καὶ ἀγαθῆς

καταστάσεως. Ἰ "Ὅτι πλείστους, καὶ ἀνεξαλείπτους ὁμολογοῦμεν τὰς χάριτας τῇ ὑμετέρᾳ θεοπροβλήτῳ πανιερότητι, Ἰ διὰ τὴν πρὸς τὸν αὐτόθι ἡμέτερον ἡγούμενον κύρ Εὐγένιον π(ατ)ρικὴν αὐτῆς ἀγάπην, τὴν τε ὀλόψυ Ἰ χον συνδρομὴν, καὶ ἀντίληψιν, καθὼς αὐτὸς πολλάκις διὰ γραμμάτων του ἀναγγέλει ἡμῖν, καὶ Ἰ εὐγνωμόνως εὐχαριστεῖ. ἐξόχως διὰ τὴν θαυμαστὴν καὶ ἀξιεπαινον σύστασιν καὶ βοήθειαν, ὅπου διὰ Ἰ τῶν πανιέρων τῆς γραμμάτων, καὶ μὲ τὴν παρ' αὐτῆς γενομένην ἀναφορὰν ὑπὲρ τῆς οἰκοδο Ἰ μῆς τῆς ἐκκλησίας, ἀπῆλθεν οὗτος εἰς προσκύνησιν τῆς κραταιᾶς καὶ γαληνοτάτης αὐτοκρατορί Ἰ σης, καὶ ἡξιώθη βασιλικῆς καὶ ἀφθονοπαρόχου ἐλέους. Τοιγαροῦν ἔνεκα τῆς τοιαύτης εὐεργε Ἰ σίας, ὄντας ὑπόχρεοι κ(α)τ(ὰ) πάντα ἐγράψαμεν τὸ σεβάσμιον ὄνομα τῆς σῆς πανιερότητος, καὶ Ἰ μνημονεῦεται παρρησίᾳ ἀκαταπαύστως ἐν ταῖς καθ' ἑκάστην ἐνταῦθα τελουμέναις θεαῖς μὴ Ἰ σταγωγίαις, καὶ ἐν πάσαις ἡμῶν ταῖς προσευχαῖς, ἰκετευόντες ἐκτενῶς τὸν πανοικτίρμονα κ(ύριο)ν Ἰ νὰ τὴν διαφυλάττῃ ἀνωτέραν πάσης λύπης, καὶ ἐπηρείας, μέχρι βαθητάτου, καὶ λιπαροῦ γηρατίου, Ἰ καὶ νὰ τῆς χαρίσῃ τὰ ἀνεκκλάλητα ἀγαθὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τὴν ὁποίαν γνωρίζομεν Ἰ καὶ ἔχομεν εὐεργέτην, καὶ ἀντιλήπτορα μέγιστον, καὶ γνήσιον ἀδελφὸν τῆς σεβασμίας ἡμῶν μο Ἰ νῆς, ἡμεῖς διὰ τὴν προγεγονεῖαν ἀνέγερσιν τῆς ἐκκλησίας ἡγαπούσαμεν νὰ στείλωμεν μὴ Ἰ κράν τινὰ βοήθειαν τῷ κύρ Εὐγενίῳ, πλὴν δύναμιν δὲν εἶχομεν, περιστιχιζόμενοι καὶ ἐνταῦ Ἰ θα ἀπὸ μεγάλας ἀνάγκας, καὶ δυστυχίας, καὶ ἀπὸ βαρῦτατα χρέη, καὶ πολυἀριθμα ἔξο Ἰ δα. ὅμως εἰς ἐκεῖνο ὅπου ἡμεῖς κἄν μικρὸν τι δὲν ἠσχύσαμεν, εὐδόκησεν ὁ πανοικτίρμων Ἰ θ(εὸς), καὶ ἐνηργήθη δαψιλέστατα ὑπὸ τῆς κραταιᾶς χειρὸς τῆς χριστιανικωτάτης βασιλίσης. Ἰ Προσέτι δεόμεθα θερμῶς τῆς ὑμετέρας πανιερότητος νὰ ἔχη καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὸν ῥηθέντα κύρ Ἰ εὐγένιον εἰς τὴν π(ατ)ρικὴν τῆς ἀγάπην, καὶ συμπαθεστάτην ἐπίσκεψιν, καὶ νὰ τὸν βοηθῆ Ἰ ς καὶ Ἰ πρότερον, νουθετοῦσα αὐτὸν δεσποτικῶς καὶ ὀδηγοῦσα εἰς πάντα τὰ σεμνοπρεπῆ καὶ ψυχοφελῆ ἔρ Ἰ γα. ἡγαπούσαμεν νὰ στείλωμεν αὐτῇ καὶ μικρὸν τι, εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, καὶ τῆς εὐχαρί Ἰ στοῦ ἡμῶν προαιρέσεως ὑπὲρ τῶν μεγάλων αὐτῆς εὐεργετημάτων, ὅμως ὁ τόπος εἶναι μακρινός, Ἰ καὶ κ(α)τ(ὰ) τὸ παρὸν δὲν ἐβόλεσε, μεταταῦτα θέλομεν κάμη κατὰ τὸ χρέος μας. Ταῦτα μὲν τὸ γε Ἰ νῦν ἔχον. ὁ δὲ πανοικτίρμων θ(εὸς) ἐπιβραβεύς αὐτῇ στερέωσιν

ἀδιάσειστον, καὶ ἀγαθὴν κατὰ ἰστασιν τοῦ ὀρθοδόξου αὐτῆς ποιμνίου. ἥς καὶ τὰ ἔτη εἶησαν πλεῖστα καὶ πανευδαίμονα. ἰ

Ἐξ ἀγίου ὄρους Σινᾶ ἐν ἔτει αψμγ' ἰουνίου α'. ἰ

Τῆς ὑμετέρας σεβασμιωτάτης πανιερότητος ἐν χ(ριστ)ῶ ἀγαπητὸς ἀδελφός, καὶ ὅλως εἰς τοὺς ὀρισμοὺς της ἰ

[ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ Ὅρους Νικήφορος] ἱ

Παρακαλοῦμεν τὴν ὑμέτεραν πανιερότητα νὰ μᾶς ἐνθυμάται εἰς τὰς ἀγίας της προσευχὰς, καὶ νὰ δέεται τοῦ παναγίου θεοῦ νὰ μᾶς ἰ ἐλεήσει καὶ νὰ μᾶς κυβερνήσῃ, ἐπειδὴ καὶ δυστυχοῦμεν τα μέγιστα, κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα μᾶς βάρη καὶ χρέη, ἐφορτίσθημεν καὶ ἄλλο χρέος διὰ ἰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετοχίου μας ὅπου πρὸ καιροῦ ἐπυρπολήθη, τοῦ ὁποίου ἡ δαπάνη ἔγινεν ὑπὲρ τὰ ἑβδομήκοντα πονγγία, καὶ ἰ τὰ ἐδανείσθημεν καὶ αὐτὰ.

Помітка канцелярії: *Получень 20 Геняря, переведень и отданъ 22 того ж мѣсяца / 744.*

Найпреосвященніший, найсвятіший і богопоставлений митрополите найсвятішої митрополії Київської і Галицької пане кир Рафаїле, во Святім Дусі любий і жаданий брате і співслужителю нашої смиренності, Вашу богоприкрашену Превелебність з насолодою і радістю обіймаючи, братерськи вітаємо.

Нехай боронить Всеблагий Господь Вас здоровим і щасливим многая літа, укріпленим на найсвятішому престолі, у добрій волі і благому стані, тому що повністю і безмірно визнаємо ласку Вашої богопоставленої Превелебності, що виявилася у батьківській любові до нашого ігумена кир Євгенія, у великодушній помочі та розумінні, про що він часто пише у листах своїх, оповіщаючи нам і гаряче дякуючи за Ваше чудове і варте оспівування сприяння нашим справам і піклування про будівництво церкви, які виявила Ваша Превелебність у своїх листах і доповідях [до Санкт-Петербурга], завдяки чому сподобився він вклонитися Її Державній Величності Імператриці і удостоївся царської і невичерпної милості. І тому за таку добротність, як вічні боржники Ваші, вписали шановне ім'я Вашої Превелебності для вічного поминання у молебнях і кожній священній відправі, і у всіх наших молитвах, благаючи палко Всемилоствивого Бога тримати Вашу

Превелебність за межами всілякої печалі і шкоди до глибокої і сиріткої старості, а за тим дарувати Вам невимовні блага царства небесного.

Знаючи і маючи такого великого благодійника і ревнителя, істинного брата шановного нашого монастиря, ми хотіли б і самі для швидшого спорудження церкви надати невелику допомогу кир Євгенію, але не маємо зараз такої можливості, оточені великою нуждою і нещастями, тяжкими боргами і численними витратами, але в тому, в чому ми не спроможні, хоч яке мале воно, зволів допомогти Найласкавіший Бог, діючи щедро державною рукою християнської царині.

Тому благаємо палко Вашу Превелебність тримати й надалі поіменованого кир Євгенія у батьківській любові і співчутливій опіці і допомагати, як і раніше, наставляючи його по-господньому і направляючи, прилучаючи до всіх скромних і душекорисних справ. Дуже хотів би надіслати Вам і якусь дрібничку як доказ нашої братерської любові і вдячного ставлення за великі благодіяння Вашої Превелебності, але земля наша від Вас далеко і зараз не маємо змоги, а втім, то залишається боргом нашим. Так ось воно зараз. А за те Всемилолюбивий Бог віддячить Вашій Превелебності міцністю непохитною і добрим станом всієї православної пастви, і нехай роки життя Вашого будуть найдовші та найщасливіші.

Зі святих гір Сінаю у рік 1743, червня 1.

Вашої найшанованішої Превелебності во Христі любий брат і весь до Ваших послуг

[архієпископ Сінайських гір Никифор].

Просимо Вашу Превелебність згадувати нас у святих молитвах і просити Всеблагого Бога нас милувати і направляти, тому що велике у нас нещастя: до всіх наших тягарів і боргів додався ще один — за відбудову константинопольського метоха, що давно згорів, і ті витрати склали більше сімдесяти кошелів, які ми й запозичили.

3. Φ. 72, № 34. Лиет Никифора, архієпископа Синапського, від 3 грудня 1744.

Панιερώτατε, άγιώτατε, και θεοπρόβλητε μ(ητ)ροπολίτα, τής άγιωτάτης Ι μ(ητ)ροπόλεως Κιοβίας και άλικίας, ύπέρτιμε και έξαρχε πάσης ρωσίας, Ι κύριε κύρ ραφαήλ, έν άγίω πν(εύματ)ι σεβασμιώτατε και περιπόθητε ά Ι δελφέ και συλλειτουργέ τής ήμών ταπεινότητος. Τήν ύμετέραν σεβα Ι σμιωτάτην πανιερότητα ποθεινώς προσαγορεύοντες, νοερώς Ι και φιλαδέλφως περιπτυσσόμεθα. Ι

Έκλιπαροῦντες άκαταπαύστως τόν παντοκράτορα κύριον, τοῦ κρατύνειν και στηρίζειν Ι εις αίωνα τόν άπαντα τὸ εύσεβέστατον και χριστιανικώτατον μέγιστον κράτος τής άγίας Ι αὐτής βασιλείας. Τήν δέ γαληνοτάτην και Θεόστεπτον αυτοκρατόρισσαν, και έν χ(ριστ)ῶ Ι βασίλισσαν Έλισάβετ Πετρόβνην, στερεώσαι και περιφρουρήσαι εις μακρότητα ήμε Ι ρών, χαριζόμενος αὐτῇ άπροσμάχητον κράτος, νίκην άήττητον, και βαθείαν ειρήνην. Ι και τῇ ύμετέρῃ θεοφρουρήτῃ πανιερότητι, ζωήν μακρόβιον, και εύρωσίαν σωτηριώδη, Ι και ένίσχυσιν εις σύστασιν και καταρτισμόν τής ύπ'αὐτήν άγίας τοῦ χριστοῦ εκκλησίας, και παντός Ι τοῦ χριστωνύμου λαοῦ. Και πρότερον έγράψαμεν πρὸς τήν σήν θεσπεσιότητα, και έπειδή Ι τήν έγνωρίσαμεν βοθηδόν και ύπέρμαχον προθυμώτατον τής ιερᾶς και θεοδοξάστου ταύτης Ι μονῆς, τοῦ άγίου και θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ, και συνδρομιτήν, και έπιμελητήν τοῦ αὐτόσι ά Ι νοικοδομηθέντος ήμετέρου μετοχίου, και τοῦ αὐτό έπιστατοῦντες ήγουμένου κύρ εύγενίου, Ι δέν άπελείψαμεν και αὐθις σημειοῦντες αὐτῇ τὸ παρόν, χάριν άδελφικοῦ άσπασμοῦ· Ι δι'οῦ και άναγγέλλομεν αὐτῇ έν συντόμῳ, τὰς πολλὰς ήμών άνάγκας και θλίψεις, και τὰς άφο Ι ρήτους κακώσεις ὅπου πάσχομεν έν τῇ πανερήμῳ ταύτῃ γῆ, ύπὸ τῶν περιοίκων άθέ Ι ων, και ὠμοιάτων άράβων, τῶν άνηλεῶς τυραννούντων ήμᾶς, άπὸ τής έπιβουλῆς Ι και καταδρομῆς τῶν ὁποίων, και έκ τῶν καθ'έκαστην γινομένων εις αὐτοὺς πολυαρίθμων έ Ι ξόδων, εις έσχάτην ένδειαν, και δυστυχίαν κατήχθημεν, και εις χρέους βαρύτατον κλοιὸν Ι ύπεβλήθημεν, θλιβόμενοι, και συνελκόμενοι ύπὸ τε τῶν καθ'αίγυπτον δανειστῶν, άπαι Ι τούντων τόκους, και χρέος πολυτάλαντον, και προσέτι ένεχόμενοι και εις έτερον χρέος, Ι και δεινοτάτην άπαίτησιν, προσγινομένην ήμῖν έκ τοῦ κατά τήν Κωνσταντινούπολιν ήμε Ι τέρου μετοχίου τής εκκλησίας τοῦ τιμίου

ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ ἰωάννου, ὅπερ μετόχιον ἐκ τῆς πρὸ χρόνων τινῶν συμβάσεως ἐκεῖσι πυρκαϊᾶς, ἐπυρπολήθη καὶ κατηδαφίσθη τέλεον· ἀδυνατούντων δὲ ἡμῶν πρὸς τὴν ἀνέγερσιν, καὶ ὑφορωμέων τὸ τῆς δαπάνης ὑπέμετρον, ἔμενε ἐπὶ τριετίαν ἐλλεινὸν ἐρείπιον· προκειμένης τῆς ὑπὸ τοῦ ἐμπρησμοῦ διασωθείσης ἀγίας ἐκκλησίας, ἐπὶ λεωφόρου τόπου, μηκτυρισμὸς καὶ γέλως τοῖς παροδεύουσιν ἐθνικοῖς ὅθεν ἵνα τὴν ἐπὶ τοῦτω κατηγορίαν φύγωμεν, καὶ μὴ εἶη εἰς ἐξουθενισμόν τὸ χριστιανικὸν ὄνομα, ἐπεχειρίσθημεν τὴν ἀνοικοδομήν, λαβόντες ἄδειαν παρὰ τῶν ἐξουσιαστικῶν ἐν μεσιτείαις, καὶ ποσότησι χρημάτων πολλῶν, διὰ τὴν πλεονεκτικὴν καὶ ἀκόρεστον αὐτῶν γνώμην, ὥστε μέχρι τῆς συμπληρώσεως τῆς οἰκοδομῆς κατηναλώθησαν ὑπὲρ τὰς τεσσαράκοντα χιλιάδας γροσίων, καὶ ἐπεφορτίσθημεν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις καὶ ταύτην τὴν προσθήκην τοῦ χρέους. Ἐν τοιαύτῃ τοίνυν ἄπορίᾳ καὶ θλίψει ὑπάρχοντες, ἔγνωμεν προσδραμεῖν εἰς τὰ εὐσυμπάθητα καὶ χριστομίμητα σπλάγχνα τῆς κραταιοτάτης καὶ θεοστεφοῦς αὐτοκρατορίας κυρίας Ἐλισάβετ Πετρόβνης, καὶ δὴ ἐκλέξαμεν ἐκ τῆς ὑμετέρας ὁμηγύρεως τὸν παρόντα πανοσιώτατον πνευματικὸν καὶ ἀρχιμανδρίτην κύρ Κωνστάντιον μετὰ τῆς συνοδίας αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον ἀποστέλλομεν εἰς δουλικὴν προσκύνησιν τῆς φιλοχρίστου βασιλικῆς μεγίστης ὑπεροχῆς, καὶ εἰς εὐλαβητικὴν τῆς σῆς πανιερότητος, χάριν ἐλέους, καὶ βοηθείας ἀφθονοπαρόχου· ἀντιβολουμένῃ τοίνυν καὶ τὴν ὑμετέραν θεοπεσιότητα ὅπως ὑποδεχθῆ αὐτὸν εὐμελῶς καὶ φιλοστόργως, καὶ λόγοις συμπαθητικοῖς αὐτῆς καὶ συστατικοῖς χεῖρα βοηθείας χορηγησάτω. Συνιστῶσα τοῦτον προσέτι διὰ σεβασμίων αὐτῆς γραμμάτων πρὸς τε τὴν ἀγίαν καὶ ἱερὰν διοικοῦσαν Σύνοδον, καὶ πρὸς πάντας τοὺς εὐσεβεῖς καὶ ὀρθοδόξους, περιφανεστάτους δηλαδή, καὶ ἀξιοπρεπεστάτους μεγιστάνους, καὶ Κνέζας, καὶ ἐνδόξους ἄρχοντας, τοὺς ἐν τῇ βασιλευούσῃ μεγαλοπόλει τῆς μοσχοβίας. οὕτω θερμῶς ἐκλιπαροῦμένῃ, ὅπως καὶ ἡ δὴ θεοπρόβλητος πανιερότης, εὐσπλάχνῳ φιλαδελφίᾳ χρησαμένη, ἐπιδείξῃ συμπάθειαν καὶ οἶκτον τῇ ἐπὶ πολὺν πτωχευούσῃ καὶ κινδυνευούσῃ ταύτῃ ἡμῶν μονῇ, διὰ τῶν χειραγωγικῶν ἔργων τῆς ἐλεήμονος αὐτῆς ἐπιεικειᾶς καὶ χρηστότητος· καὶ ταῦτα πάντα διὰ τὸν τοὺς ἐλεήμονας μακαρίζοντα κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστόν, τὸν καὶ διὰ στόματος τοῦ ἀποστολικοῦ διακελευόμενον, ὀφείλῃν τοὺς

δυνατοὺς τὰ ἰάσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν. Πρὸς τούτοις
 δηλοποιούμεν αὐτῇ, καὶ θεοῦ ἡμῶς τὴν παρακαλοῦμεν, κατὰ τὰ
 προσταλθέντα γράμματα ὑφ' ἡμῶν πρὸς αὐτήν, καὶ τὴν ἱερὰν
 διοικοῦσαν Σύνοδον, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἱερός ναὸς τῆς παρθενομάрту ἱεροῦ
 καὶ πανσόφου Αἰκατερίνης, διὰ τῆς ἐνθέρμου σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας
 αὐτῆς ἐτελειώθη, μετὰ τῶν περίξ οἰκοδομημάτων, ἐξοδιασθέντων
 ἄσπρων, δύο χιλιάδων καὶ ἑνενήκοντα τριῶν ρουμπλίων, κατὰ τὰ
 κατάστιχα τοῦ κυρίου εὐγενίου ἡγουμένου, ἅτινα ἑπαρρήσιάζθησαν
 κατέμπροσθεν τῆς ὑμετέρας πανιερότητος, πέρνοντες οἱ Ῥωμαῖοι ἰ
 πραγματευταὶ τὸν λογαριασμόν, διὰ τὸ μὴ μείνη τὸ ἱερόν καὶ
 βασιλικὸν αὐτὸ μοναστήριον ζημιούμενον εἰς αὐτὰ τὰ ἔξοδα, καὶ
 αὐθις δεόμεθα αὐτῆς, ὡς γνήσιον ἀδελφόν ἡμῶν καὶ εὐεργέτην τῆς
 σεβασμίας καὶ βασιλικῆς ἡμῶν μονῆς, καὶ κτήτορα τοῦ θεαρέστου
 αὐτοῦ ἔργου, τὸ παρασταθῆ ἑπιμελῶς, καὶ τὸ μεσιτεύσῃ πρὸς τὴν
 εὐσεβεστάτην, κραταῖ ἰσοστάτην, καὶ θεόστεπτον ἐν χριστῷ
 βασίλισσαν, καὶ πρὸς τὴν ἁγιωτάτην καὶ ἱερὰν διοικοῦσαν Σύνοδον,
 τὸ γέννη βασιλικὸν χρυσόβουλλον, διὰ τὸ ἀποκατασταθῆ ἡ ἁγία αὐτῆ
 ἐκκλησία μετὰ περὶ αὐτὴν ἀπάντων πότβορ, ἤτοι μετόχιον καθολικόν,
 ἡ καὶ κτήμα ἴδιον τοῦ ἁγίου καὶ θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ, διὰ τὸ
 ἀπολαμβάνῃ κατὰ καιροῦ καὶ τὸ ἱερόν ἡμῶν μοναστήριον, τινὰ
 βοήθειαν, εἰς παραμυθίαν τῶν ἀπείρων ἡμῶν ἀναγκῶν, καὶ
 πολυαρίθμων χρεῶν, καὶ ἐξόδων. αὐτὸ τὸ καλόν, καὶ τὴν εὐεργεσί
 ἡμῶν ζητοῦμεν ἔτι τὸ ἀπολαύσασθαι παρὰ τῆς σεβασμιότητος αὐτῆς
 πανιερότητος, μετὰ τὸ θάρρος τῆς γνησίας καὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης. ἡμεῖς
 δὲ ὡς ὑπόχρεοι τῶν εὐεργετημάτων αὐτῆς, οὐ παυσόμεθα
 μνημονεύοντες χρεωστικῶς τὸ πανίερον αὐτῆς ὄνομα ἐν πάσαις ἡμῶν
 ταῖς προσευχαῖς, καὶ ἐν ταῖς καθ' ἑκάστην ἐπιτελουμέναις θείαις καὶ
 ἱεραῖς λειτουργίαις, καθικετεύοντες ἐκτενῶς τὸν πανοικτίρμονα
 κύριον ὅπως διατηρῆ αὐτὴν ἐν εὐεξίᾳ μακρᾷ, σωτηριώδειτε καὶ
 πανευδαίμονι, καὶ μετὰ τέλος καταξιώσειε τῆς χορείας τῶν πιστῶν,
 καὶ φρονιμῶν αὐτοῦ οἰκονόμων, καὶ ἁγίων ἱεραρχῶν ἐν ταῖς
 οὐρανίαις σκηναῖς. Διὰ πρεσβειῶν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν
 θεοτόκου, τῆς ἀκαταφλέκτου βάρου, καὶ τῆς παρθενομάртуρος καὶ
 πανσόφου Αἰκατερίνης, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, Ἀμήν.

Ἐξ ἁγίου ὄρους Σινᾶ. ἡμῶν ἐν ἔτει ἀπὸ θεογονίας, αψμδ' ἐν μηνὶ
 δεκεμβρίῳ γ' ἡμῶν

Τῆς ὑμετέρας σεβασμίου πανιερότητος ἐν χ(ριστ)ῷ ἀγαπητὸς
ἀδελφὸς, ἰ καὶ ὅλως εἰς τοὺς ὀρισμοὺς αὐτῆς ἰ

[ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ ὄρους Νικήφορος]

Помітка канцелярії: *Получень 15 маіа 1745 года.*

Найпреосвященніишій, найсвятіишій і богопоставлений
митрополите найсвятішої митрополії Київської і Галицької,
пречесниї і екзарше всієї Росії пане кир Рафаїле, во Святім Дусі
найшанованіишій і жадагтї брате і співслужителю нашої
смирності, Вашу шановну Превелебність у думках із братерською
любов'ю обіймаючи, палко вітаємо.

Благаємо невтомно Вседержителя Господа, щоб вічно кріпив і
зміцнював найблагочестивішу і найвеліччішу християнську
державу святого Вашого царства, а Її Величність богопомазану
імператрицю і во Христі царицю Єлисавету Петрівну укріпив і
опікав упродовж життя, даруючи Її міць непоборну, перемогу без
поразок, мир глибокий, а також і Вашій богозбереженій
Превелебності життя довголітнє, міць спасителю, і укріплення у
впорядкуванні і владнанні Вашої святої Христової церкви і у
Вашому піклуванні про весь християнський народ.

І раніше п.сали до твоєї Божественності, тому що пізнали її
як помічника і поборника ревного священної, богославної обителі
на святій і богошественій горі Синаї, попечителя і опікуна нашої
філії, що вже побудована [у Києві], і ігумена кир Євгенія, що за
неї відповідає. Хочу, не гаючи часу, відзначити і коротко доповісти
Вам із цим братерським вітанням про численні наші потреби і
печалі, непосильні тягарі, які несемо на найпустельнішій цій землі
в с оченні навколишніх безбожників, диких арабів, що безжалісно
знущаються над нами. Від їх зрадництва, нападів і численних
витрат, які весь час зростають, дійшли ми крайньої нужди й
нешастя, опинилися у зашморгу тяжких боргів, засмучені ще й
кредиторами єгипетськими, що вимагають проценти і борг
багатоталанговий, а до того ще маємо й інший борг і нагальну
потребу, які виникли через нашу константинопольську філію —
церкву Чесного і Славного пророка Предтечі і Хрестителя Іоанна,
що дуже потерпіла від пожежі, яка сталася кілька років тому, і

зовсім обвалилася. І внаслідок того, що не мали ми можливості почати її відбудову, перевантажені іншими нашими витратами, то й залишалася вона жалюгідними руїнами впродовж трьох років. Взявши до уваги спасену від полум'я святу церкву, людяність місця, усмішки і глузування поганців, і для того, щоб уникнути в тому звинувачень і не допустити зневажання християнського імені, почали ми її відбудову, одержавши від властей у Меситії (?) дозвіл і чималу суму грошей, що на кінець відбудови через жадобу і ненаситність їхньої натури зросла і склала більш ніж 40 000 гросів, які ми взяли на себе додатково до всіх інших наших боргів.

Отже, перебуваючи у такому розпачі й печалі, вирішили ми припасти до благомилосердного і хриstopодібного серця наймогутнішої і богопомазаної самодержиці государниці Єлисавети Петрівни і, вибравши серед нашого зібрання пречесного духівника і архімандрита кир Констанція, відрядили його разом з почтом поклонитися раболіпно Її христолюбивій царській Величності, а разом і благочестивій твоїй Превелебності, заради милості і щедрої допомоги. Отже, просимо Вашу Божественність допомогти подавши цього листа, прийняти його ласкаво і з любов'ю, із співчутливими словами, із рукою, щедрою на допомогу, і надати йому Ваших поважних рекомендаційних листів до Священного і Правлячого Синоду і до всіх вельмишановних православних, визначних і достойних панів і князів, і всіх славних дворян у царюючій великій Москві. Отож гаряче благаємо, щоб і богопоставлена Превелебність, відзначена сердечною братерською любов'ю, виказала співчуття і жалість до найбільшій в небезпеці нашої святої обителі спрямовуючими діями Вашої поблажливості і набожності, і все те заради Господа нашого Ісуса Христа, який благословляє милосердних і устами апостольськими наказав сильним слабих у немочі підтримувати. До того ж доповідаємо Вашій Превелебності і гаряче благаємо у надісланих листах наших до Вас і до Священного і Правлячого Синоду, що у зв'язку з тим, що, дякуючи гарячому піклуванню і ревності Вашої Превелебності, священний храм всемудрої діви мучениці Катерини разом з навколишніми будівлями закінчено, витрачено коштів на дві тисячі п'ятдесят три рублі за рахунком ігумена кир Євгенія (що було викладено і Вашій

Превелебності), які взяли на свій рахунок ромеї крамарі, щоб не став священний і величний монастир у збитках від тих витрат, нагально просимо Вашу Превелебність як істинного брата і благодійника шановного і величного нашого монастиря і ктитора богоугодної тієї справи, щоб стали ви заступником нашим і посередником у проханнях наших до вельмишанованішої, найдержавнішої, богоповажаної во Христі цариці і до Найсвятішого і Священного Правлячого Синоду з тим, щоб було видано царського хрисула про права святого храму разом з усім церковним подвір'ям, тобто про все монастирське господарство як власність святої і богошественої гори Сінай, щоб о тримав нарешті і священний наш монастир якусь допомогу для втішання від нескінченних наших потреб, численних боргів і витрат. Про таке добро і благодійність благаємо Вашу вельмишановну Превелебність із зухвалістю справжньої і братерської любові. Ми ж, у свою чергу, як боржники добродійностей Ваших, невпинно і обов'язково будемо повсякчас поминати найсвятіше Ваше ім'я у всіх наших молитвах і всіх божественних і священних літургіях, благаючи щиро наймилостивішого Господа, щоб тримав Вас у доброту і доброду здоров'ї, спасительному і блаженному, і на кінець удостоїв честі перебування у сонні віруючих і сумлінних Ваших економів і святих ієрархів у небесних шатрах. Заступництвом Пресвятої Господині нашої Богородиці Неопалимої Купини і всемудрої діви мучениці Катерини і всіх святих. Амінь.

Зі святої гори Сінай у рік від Різдва Бога 1744, у місяць грудень 3-ого дня.

Вашої шановної Превелебності во Христі любий брат і весь до Ваших послуг архієпископ Сінайських гір Никифор.

4. 30 березня 1743 р. Лист Даниїла, митрополита Сідського. — Ф. 72, № 32.

Πανιερώτατε, καὶ θεοπρόβλητε, μητ. ἐπολίτα τῆς ἁγιωτῆς τῆς μητροπόλεως κυόβου ἢ ὑπέρτιμε, καὶ ἔξαρχε χαλτζης, καὶ πάσης μικρῆς βουσίας κύριε ἢ κύριε, (ῥαφαήλ) ἐν χριστῷ ἀγαπητέ μοι ἀδελφὲ καὶ περιπόθητε, ἢ πανευδαιμόνως.

Δεόμενος τοῦ παναγάθου θεοῦ γὰ τὴν διαφυλάττη εἰς τὸν

ἀγιώτατον, καὶ ἀποστολικὸν θρόνον αὐτῆς ἰ ἄνοσον, εὐθυμον, μακρόβιον μὲ ἄκραν εἰρηνικὴν, καὶ γαλλινιαίαν κατάστασιν μέχρι γῆρους ἰ βαθυτάτου, εἰς σύστασιν παντὸς τοῦ χριστονύμου πληρώματος. Ἡ φαίτια τοῦ παρόντος μου ἰ εὐτελεστάτου εἶναι νὰ προσκυνήσω ἐδαφιαίως τὴν ὑμετέραν πανιερότητα, καὶ νὰ δηλοποιήσω ἰ αὐτῇ, ὡς ἀνώτερον, ἀδελφόν μοι· ἐν ἀγίῳ πνεύματι, ὅτι θεῖω ἐλῆει, διὰ τοῦ παναγιωτάτου μου ἰ δεσπότου, καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, κυρίου παΐσιου, καὶ διὰ τοῦ ὑψηλοτάτου ἡμῶν αὐθέντου ἰ μολδοβλαχίας, ἰωάννου νικολάου (Κωνσταντίνου βοεβόνδα) καὶ διὰ τῶν παναγίων αὐτῆς εὐ ἰ χῶν ἀξιόθην, καγῶ ὁ ελάχιστος, καὶ εὐτελής αὐτῆς ἀδελφός, τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος, καὶ κατὰ ἰ τὴν εἰκοστὴν τοῦ ἰωαννουαρίου μηνὸς ἔγινεν ἡ χειροτονία μου, παρὰ τοῦ πανιερωτάτου ἰ μητροπολίτου, κυρίου, νικηφόρου μολδοβλαχίας, μετὰ τῶν ἀγιωτάτων αὐτοῦ ἐπισκό ἰ πων, ἔπειτα μὲ τὸ νὰ ἐσύμωσεν, ἡ κυκλικὴ περίοδος τοῦ χρόνου φέρουσα ἤδη ἰ πλησίων, τὰς σεβασμίους, καὶ χαρμοσύνους ἀγίας ἐορτὰς τῆς κοσμοσωτηρίου ἐκ νεκρῶν ἰ τριημέρου ἐγέρσεως τοῦ κυρίου, καὶ σωτήρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅθεν δὲν ἔλειψα διὰ τοῦ ἰ παρόντος μου νὰ προσκυνίσω τὴν πανιεροτητά της, τὸ μὲν διὰ νὰ δώσω εἶδησιν τῆς πα ἰ νιεροτητός της, πῶς ἠξιώθην τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος, θεῖω ἐλέει, διὰ νὰ μὲ ἐνθυμᾶται ἰ εἰς τὰς ἀγίας αὐτῆς προσευχὰς, ὡς συναδελφόν της, τὸ δὲ διὰ τὸν ἀσπασμὸν τῆς τριημέρου ἐγέ ἰ ρσεως τοῦ κυρίου, ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, παρακαλῶντας αὐτὸν τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χρι ἰ στὸν, νὰ ἀξιώσῃ τῇ ὑμέτερα πανιερότητα νὰ ἐορτάζῃ λαμπρῶς, καὶ γηθοσύνως, καὶ ἐφέτος ἰ καὶ ἀπὸ χρόνου καὶ εἰς πολλοὺς χρόνους, ἀλληλοδιαδόχως, μετὰ τοῦ χρι ἰ τονίμου πληρώματος αὐτῆς ἰ ἔπειτα ἀδελφὲ ὄντας νεοχειροτονειθεῖς, μὴν ἔχοντας ὅλα τὰ ἀναγγέα τῆς ἀρχιερατικῆς ἰ στολῆς, παρακαλῶ τῇ πανιεροτήτης μὲ θάρως, νὰ μὲ ἔστελνε μίαν μήτρα, ἢ καὶ ἡ ὁποῖα μήτρα νὰ εἶναι δέκα πέντε γροσιῶν, ἢ ἡκοσι, καὶ νὰ εἶναι ἀπὸ καδηφέ ἰ ἢ κόκκυνον, ἢ μαύρον, καὶ νὰ εἶναι κεντιμένη σταυροῖδῶς, ἢ καθὼς ἠξεύρη ἡ πανιεροτητά της, ἰ νὰ κάμῃ μόνον νὰ εἶναι μὲ ὀλίγα ἔξοδα, καὶ νὰ τὴν στείλῃ ἐδῶ εἰς τὸ γιάσι, εἰς μοναστή ἰ ριον ὁποῦ εἶναι οἱ τρεῖς οἱ ἐράρχοι· καὶ εἶναι καὶ ἀγία παρασκευβὴ δηλαδὴ ἐδῶ ὁποῦ εἶναι ἰ τὸ ἀγιόν της λείψανον· διότι ἐδῶ εὐρίσκομαι καὶ ἐγὼ θεῖω ἐλέει, καὶ νὰ τὴν στείλῃ μὲ πραγματευ ἰ τάδες ἰωαννίτας, οἱ ὁποῖοι πραγματευταὶ μὲ ἠξεύρουν καὶ μοῦ τὴν

φέρνουν, καὶ θέλω ἰ ἀποκαθῆ καὶ τὰ ἔξοδα, μόνον νὰ λάβω γράμμα τῆς πανιεροτητός της, καὶ παρακαλῶ νὰ ἰ μὲ προστάξῃ μὲ τὰ τίμια αὐτῆς γράμματα, τὶ δὲν εὐρίσκεται αὐτοῦ νὰ τῆς στέλνω ἰ ἀπὸ ἐδῶ ἔτῃ παρακαλῶ μὲ θάρρως ἀδελφὲ, νὰ μὴν ἀπολείψω τῆς παρακαλέ ἰ σεῶς μου· παρακαλῶ, πολλὰ, πολλὰ, διότι πολλὸ μου εἶναι ἀναγγέα, καὶ νὰ μὲ γράφεται ἰ συχνάκης παρακαλῶ, ὁποῦ νὰ χαροποιουῖμαι εὐαγγελιζόμενος μανθάνοντας τῆς ἀξιερώστου ἰ μοι ὑγιείας της, ἦς τὰ ἔτη εἶσαν θεόθεν πλεῖστατε καὶ πανευτυχῆ, αψμγ', ἰ μαρτίου, λ'. ἰ ὁ ἐν χριστῷ αὐτῆς ἀδελφί ; ἰ καὶ ὄλως εἰς τοὺς ὀρισμούς της ἰ

Σίδης Δανιήλ. ἰ

καὶ πάλιν παρακαλῶ τὴν πανιεροτητά της νὰ προστάξῃ τὶ χριάζεται ἰ νὰ τῆς ἐστείλω ἀπὸ ἐδῶ, διότι δὲν ἐπρόφταξα τῶρα καὶ νὰ μὲ ἰ συμπαθήσῃ παρακαλῶ καὶ ἄλλην φορὰ θέλω πασχῆσῃ καθὼς ἰ πρέπει τῇ πανιεροτητῇ της.

Помітка канцелярії: Получень Март 2 числа.

Найпреосвященніший і богопоставлений митрополите наісвятішої Київської митрополії, пречесний і скзарше Галицький і всієї Малої Росії пане пане Рафаїле, во Христі благоговійно любий і жаданий брат ..

Молю Всеблагого Бога, щоб беріг Вашу Превелебність на наісвятішому апостольському престолі недоторканим хворістю, життєрадісним, довголітнім, у краї мирному, спокійному стані до гли докої є зарості, у повазі всієї християнської пастви. Спонукою цього наісемирнішого мого листа є бажання припасти низенько до Вашої Превелебності і повідомити, як вищому і братові моему во Хр сті, що, Божою милістю, дякуючи всесвятішому моему владиці і вселенському патріарху пану Пасію і ясновельможному моему Господареві Молдовлахійському Іоанну Миколаю (Костянтину воеводі), дякуючи всесвятим молитвам Вашої Превелебності вшановано і мене, найменшого і найнижчого брата Вашого, архієрейським чином, і 20 січня відбулася хіротонія, яку справив найпреосвященніший пан Никифор, митрополит Молдовлахійський, із наісвятішими своїми єпископами. Далі, з перебіг часу, що наближає до нас поважні та радісні Великі свята

спасительного для людства повстання на третій день із мертвих Господа і Спасителя нашого Ісуса Христа, вирішив я негайно поклонитися Вашій Превелебності цим моїм листом з тим, щоб подати звістку про те, як я сподобився архієрейського чину, Божою милістю, та щоби Ви мене споминули у святих молитвах Ваших як співбрата Вашої Превелебності. А також з поцілунок і вітанням [до Вас] з нагоди повстання на третій день із мертвих Господа нашого Ісуса Христа прошу Господа нашого Ісуса Христа вшанувати Вашу Превелебність можливістю відсвяткувати яскраво і весело цьогорічні свята і наступні, і ще багато років у майбутньому разом з усією Вашою християнською паствою. Далі, брате, будучи щойно після хіротонії і не маючи всього необхідного архієрейського вбрання, прошу зухвало Вашу Превелебність надіслати мені митру, що має бути ціною у 15 гросів або 20, і щоб була вона з оксамиту або червоного, або ж чорного кольору, і щоб була вишита навхрест, або вже як то вважає за краще Ваша Превелебність, тільки б не були витрати надто великими. А надіслати її треба сюди до Ясе, до монастиря, де перебувають три ієрархи, ще й свята Параскева, тобто її святі останки, тому що саме тут перебуваю і я, Божою милістю. І надішліть її через крамарів Іоаннітів, які мене знайдуть і передадуть. А за витрати я вже віддам, як одержу листа Вашої Превелебності.

І прошу наказати мені шпоровим листом Вашої Превелебності, чого Вам бракує, щоб я міг те Вам надіслати звідси. Ось так прошу з зухвалістю, брате, і хоча б мені не помилитися у проханнях моїх. Багато прошу, дуже багато, тому що багато чого мені потрібно. І пишіть мені частіше, прошу Вас, щоб радів я благим вістям, дізнавшись про дорогоцінне для мене здоров'я Ваше, і нехай роки Ваші будуть, від Бога, надовші і найщасливіші. 1743 року, березня 30.

Во Христі брат Ваш і весь до Ваших послуг Даниїл Сідський.

І знову ж таки прошу Вашу Превелебність наказати, що потрібно надіслати Вам звідси, тому що не встигаю зараз, і вибачте мені, а іншим разом подбаю, щоб все зробити, як треба для Вашої Превелебності.

Записка до листа (помилково підшита до ф. 72, № 39).

Пανιερώτατε ἀδελφέ καί συ / λυτουργέ, παρακαλῶ σας / ἐκ μέρος
μας ἕνα πολο / πόκι πιλίνο, καί μία ζυγή / κοντοῦρες, τά ὅποια τά /
στέλνο μέ τόν παπά στε / φανή, ὁ ὁποῖος εἶναι / πνευματικό παιδί σας
καί / εἶναι καλός ἄνθρωπος / δεσπότη μοναχά νά τόν / ἀγαπᾶται. τόν
ὁποῖον / πιλίνο νά τόν ποιῆται / ὑγειῆς, καί πανεύθυμος / ταῖς
κοντοῦρες νά ταῖς / φορέσεται μέ ὑγείαν / ὁ πιλίнос εἶναι πολλά / καλός
καί κόκκυνος / καθώς πρέπει μέ // μόνον νά ἔγνιασθῆται / νά μήν
ἀλαχτή, ἀπό τό / ἕνα μέρος ἔχει σταυρούς / καί ἀπό τό ἄλλο μέρος /
ἀραβασάκι καί γράφη / τό ὄνομα τῆς πανιερό / τιτός της. /
σίδης Δανιήλ.

Пресвященний брате і співслужителю, прошу прийняти від нас
барильце з вином і пару чобіт, що передаю зі священником
Стефанісом, який є духовним сином Вашим і доброю людиною,
владикс, тільки б ви його любили. Вино пийте на Ваше здоров'я і
радійте, чоботи носіть на здоров'я. Вино дуже добре і червоне, яким
і має бути, тільки дивіться, щоб його не підмінили — з одного боку
має хрести, а з іншого напис — ім'я Вашої Превелебності.

Даниїл Сідський.

5. 30 жовтня 1743 р. Лист Даниїла, митрополита Сідського. —
Ф. 72, № 29.

Пανιερώτατε, θειώτατε, σοφώτατε, ἀγιώτατε, καί θεοπρόβλητε
μ(ητρ)οπολίτα τῆς / ἀγιωτάτης μ(ητρ)οπόλεως κιόβου, ὑπέρτιμε καί
ἔξαρχε πάσης μικρῆς ρουσίας / (κύριε, κύριε, ραφαήλ) ἐν χριστῷ
ἀγαπητέ μοι ἀδελφέ καί συλλητουργέ / περιπόθητε ἀσπασίως.

Τοῦ ἐν τριάδι ὑμνουμένου ἀγίου θεοῦ, ἀδιαλήπτως ἡμέρα τε, καί
νύκτα, δεόμενος ὅπως διαφυ / λάττη τὴν ὑμετέραν σεβασμιωτάτην
πανιερότητα ὑγιαίνουσας καί εὐδαιμονοῦσας ἐστηργμένην ἀκλονί /
τως καί ἀταράχως ἐπὶ τὸν θεόθεντα αὐτῆς προβηβασμὸν εἰς θρόνον
μητροπολίτου εἰς τὸν ὁποῖον προβηβα / σμὸν τῆς αὐτῆς
σεβασμιωτάτης καί ἀγιοτάτης πανιερότητος, μαθῶν καί ἐγὼ ὁ
ταπεινὸς αὐτῆς ἀδελφὸς / καί συλλητουργὸς ἐν ἀγίῳ πνεύματι. Δὲν
ἔλυσα νά σηκώσω χεῖρας ἰκέτιδας πρὸς τὸν πε / ντοδύναμον / θεὸν,

καὶ νὰ ἀποδώσῃ τὴν εὐτελεστάτην μου εὐχαριστίαν, ὅπου τὴν ἠξίωθεν τοῦ τοιούτου θείου προσηβα ἰσμοῦ ἀξιώματος, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ τὴν διαφυλάτῃ ἀνιπερέαστον, καὶ ἀκλόνητον ἐστηργμένην ἰ ἀδιασίστως καὶ ἀταράχως εἰς μακραίωνα ἐτῶν περιόδους. ἄμποτες ὁ ἐπουράνιος θεὸς νὰ ἰ τὴν ἀξίωση καὶ εἰς ἀνώτερον προσηβασμὸν, ἡ θεία πρόνεια, καὶ ἡ ἅγια τῆς εὐχῆ νὰ ἀξίωση καὶ ἰ ἐμὲ τὸν ταπεινὸν νὰ εἰδῶ τὴν πανιεροτητά της καὶ ὠρατῶς καθὼς ἐπιθημῶ. Λαβῶν δὲ καὶ τὴν [...] ἰ καὶ σεβασμίον αὐτῆς ἐπιστολὴν, διτῆς, γνοῦς τὴν θεοβράβευτον καὶ ἐφετὴν μοι ὑγείαν τῆς ἐχάριν ἰ οὗ μετρίως· (δοξάσας τὸν ἐπουράνιον θεὸν τὸν χοριγὸν τῶν ἀγαθῶν) τὴν ὁποίαν ἰ πρὸ πολλοῦ ἐπεθύμουν νὰ ἀπολαύσω· γνοῦς δὲ διὰ αὐτῆς καὶ τὴν πρὸς ἐμὲ φιλόστοργον ἰ αὐτῆς εὐνοίαν καὶ ἀδελφικὴν ἀγάπην, μεγάλως ὑπὲρ εὐχαριστῶ τὴν πανιεροτητά της ἰ νόμος ἐπαινετὸς εἶναι εἰς ὅλον τὸν κόσμον πανιερώτατε καὶ σοφώτατέ μοι ἀδελφὲ· ἰ ὁ ὁποῖος θέλει τοὺς ἀνθρώπους ὅπου ἔπαθεν καλοσύνην ἀπὸ κανέναν νὰ τοῦς ἰ ἀνταμίβονται ἂν εἶναι δυνατὸν μὲ ὁμοίαις εὐεργεσίαις εἰ δὲ μὴ μὲ εὐχαριστεῖαις ὅσαις ἰ δύνονται. λοιπὸν ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ πανιερώτατε ἀδελφὲ ἀπόλαυσα μεγάλην χάριν παρὰ τῆς ἰ πανιεροτητός της, καὶ τὴν ἀνταμιβὴν ὅπου πρέπει δὲν ἠμπορῶ νὰ τὴν ἀποδώσω, ἀλλ' ἐκεῖνο ὅπου ἰ ἠμπορῶ δὲν ἀφίνομαι. ἦγουν νὰ εὐχαριστῶ τὴν πανιεροτητά της μὲ κάθε λογῆς τρόπον καὶ ὅπου ἰ καὶ ἂν εἶναι νὰ κυρίττω μεγάλως τὴν καλοσύνην της καὶ ἀκόμι ἀώκνως νὰ παρακαλῶ τὸν ἐπουράνι ἰ ον θεὸν νὰ τῆς τὸ ἀνταμίψη ἑκατόντα πλασίως, καὶ πάλιν παρακαλῶ ἀδελφὲ καὶ συλλητουργέ νὰ ἰ ἔχω σεβασμίον αὐτῆς ἐπιστολὴν νὰ μανθάνω τὰ περὶ τῆς ἐφετοτάτης μοι ὑγείας της ταῦτα μὲν οἱ δὲ χρόνοι τῆς πανιεροτητός της εἶησαν θεόθεν κλειστοὶ τε, καὶ πανευδαίμονες. αψμγ' ὀκτομβρίου λ'. ἰ

Ἐν χριστῷ αὐτῆς ἀδελφὸς καὶ συλλητουργος, ἰ
μητροπολίτης σίδης Δανιήλ.

Помітка канцелярії: *Полученъ Декабря 3 743 переведенъ
отданъ 4.*

Найпреосвященнѣишій, найбожественнѣишій, наймудрѣишій і
найсвятѣишій і богопоставленнѣи митрополите наисвятѣшої Київської
митрополіі, пречеснѣи і екзарше всієї Малої Росіі, пане пане Рафаїле,
во Христі любий і жаданий брате і співслужителю, уклібно вітаю.

До прославленого у Трійці Святого Бога невтомно день і ніч звертаюсь, щоб боронив Вашу Вельмишановну Превелебність здоровою і щасливою, укріплену непохитно і безпечно в цьому, Божою милістю, просуванні на митрополичий престол, про що і я, коли дізнався, смиренний брат і співслужитель Вашої Превелебності у Святому Дусі, негайно підніс руки у мольбі до Всесильного Бога з тим, щоб віднести наївніцішу мою подяку за те, що вшановано Вас честю божественного підвищення, і з тим, щоб Він беріг Вас без шкоди і неухильно укріпленого, незаперечно і незворушно впродовж багатьох років. І, можливо, Богом небесним буде вшановано Вашу Превелебність і вищим піднесенням. І нехай боже провидіння і свята Ваша молитва сподоблять мене, смиренного, побачити Вашу Превелебність на власні очі, як того і жадаю.

Одержавши шановного листа Вашої Превелебності, якого давно вже хотів мати, і з якого дізнався і про Богом надане і жадане мені здоров'я Ваше, зрадів чимало (славлячи небесного Бога, розподільника блага), а дізнавшись з нього про Вас, а також про чутливе божоговоління Ваше і братерську до мене любов, вельми і дуже дякую Вашій Превелебності. Є у всьому світі, найпреосвященніший і наймудріший мій брате, схвальний закон: той, хто отримав якусь добродієність від будь-кого, повинен віддати, якщо можливо, рівною добродієністю, або ж, принаймні, подякою.

Так і я, найпреосвященніший брате, оскільки отримав велику радість від Вашої Превелебності, а подяку, що личить, не можу віддати, і навіть те, що можу, не віддаю, тож маю дякувати Вашій Превелебності всіляким чином і де б то не було буду просолошувати добродієність Вашу і ще невтомно буду просити небесного Бога віддати Вам за все сторицею. І знову прошу, брате і співслужителю, дарувати мені Вашого шановного листа, щоб дізнаватися про найдорогоцінніше для мене здоров'я Вашої Превелебності. Так ось, і нехай роки життя Вашої Превелебності будуть, від Бога, найдовші і найщасливіші. 1743 року жовтня 30.

Во Христі брат і співслужитель Ваш митрополит Сідський Даниїл.

6. 14 листога 1744 р. Лист Даниїла, митрополита Сіделького. —
Ф. 72, № 38.

Пανιερώτατε, θειώτατε, σοφώτατε, καὶ σεβασμιώτατε,
μ(ητ)ροπολίτα τῆς ἁγιοτάτης, μ(ητ)ροπόλεως, ἰκυόβου, ὑπέριμε καὶ
ἔξαρχε πάσης μικρῆς ρουσίας, κύριε, κύριε (ραφαήλ) ἰ ἐν ἀγίῳ
πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ, καὶ συλλητουργέ, ἀσπασίως.

Δεόμενος τοῦ παναγάθου θεοῦ, ἵνα σκέπη καὶ διαφυλάττη αὐτήν,
ὑγιαίνουσαν, καὶ εὐδαιμονοῦσαν, μεθ' ὅσον ἐφίεται [καὶ] ἰ φίλτατε,
καὶ καταθυμίων· καὶ νὰ τὴν ἀξιῶσῃ ὁ πανάγαθος Θεὸς νὰ διέλθῃ τὴν
φάγιαν τεσσαρακοστὴν μὲ ὑγείαν, καὶ εὐθυμίαν ἰ καὶ τὴν
λαμπρόφορον ἀνάστασιν νὰ ἐορτάσῃ λαμπρῶς καὶ γηθοσύνως, καὶ εἰς
πολλῶν ἄλλων ἐνιαυτῶν περιόδους.

Τὴν πανίερον καὶ σεβάσμιον αὐτῆς ἐπιστολὴν μετ' εὐλαβίας καὶ
πόθου πολλοῦ αὐτὴν ἐδέχθην, ἔγνω καὶ τὰ ἐν αὐτῆς σημείου ἰ μενα,
τὸ μὲν ἐχάριν, τὸ δὲ ἐλυπήθην, τὸ μὲν τὸ νὰ ἔλαβα τιμίαν αὐτῆς
ἐπιστολὴν καὶ μαθῶν παρὰ αὐτῆς τὴν ἐφε ἰ τὴν μοι ὑγείαν της, οὐ
μετρίως ἐχάριν· τὸ δὲ καὶ το νὰ μὴν ἐπιτύχῃ τοῦ συνοδοῦ, τὴν δωρεὰν
ὁποῦ τῆς ἔστειλα νὰ ἐλυῖ ἰ εἰς τὴν πανιεροτητά της καθὼς ἐπιθυμοῦσα,
ἐξεναντίας δὲ ὑπερβαλλῶντως ἐλυπήθην, ἐπειδὴ πρὸς ἐμὲ ἀδελφὲ καὶ
ἰ συλλητουργέ, μοῦ ἔλεγεν ὁ παπὰ κύρ στεφανῆς πῶς εἶναι ὡς υἱός σας,
καὶ ἐδικός σας ἄνθρωπος, καὶ ἄλλοτε μοῦ ἔλεγε ἰ πῶς ἐχρημάτισεν
τραγουμάνος τῆς πανιεροτητός της, καὶ μάλλιστα πῶς εἴσθε εὐεργέτης
του. λέγωντάς μου τόσα, καὶ τόσα ἰ λόγια ἀποφάσησα, καὶ ἐγὼ πῶς
εἶναι καλῶς ἄνθρωπος, τοῦ ἐπαράδωσ τ' ἓνα πολοπόκι πιλίνον
πενήντα πέντε ἰ μέτρα, καὶ τὸ πολοπόκι ἦτον καινούριον καὶ δὲν εἶχα
κανέναν φόβον, καὶ τὸ κρασί ὁ πιλίνος δηλαδὴ ἦτον ἰ ἓνα πρᾶγμα
ἐξαίρετον, διότι εἶχα προστάξει καὶ τὸν ἔκαμαν μὲ μὲγάλην
ἐπιμέλειαν, διὰ τὸ ὁποῖον πολοπόκι πιλίνον ἰ τὸν ἔδωσα καὶ εἴκοσι
πέντε γρόσια κυρὰ, καὶ ἔξοδα τὴν στράταν, καὶ μὲ ὑπόσχεσιν μεγάλην
ὅτι ἠθελεν πάθῃ ἰ αὐτὸς νὰ ἀποκρίνεται, καὶ φθάνωντας αὐτοῦ νὰ τὸ
ἀπογεμήσι ὅτι ἠθελεν φηράνῃ, καὶ ἔτζη νὰ τῷ δώσῃ τῇ ἰ πα. ιεροτήτης,
τέτοιαν συμφονίαν ἐκί· αμε μὲ τοῦ λόγου του δεσπότη μου. ὅμως
θέλεται ἠξεύρῃ ἀδελφὲ ἰ πῶς εἶναι κατῆς γνώμης ἄνθρωπος, καὶ νὰ
εἴσθε βέβαιοι ἠ πανιεροτητά της πῶς ἠ τὸ ἄλλαξεν τὸ πολοπόκι ἰ ἠ
τοῦ ἐχήθηκεν κανένα ἐδικόν του, καὶ ἔβαλεν τὸ ἐδικόν μου εἰς τὸν
τόπον, διότι ἠ λεμαργία δὲν τὸν ἀπεργία ἰ σεν νὰ μὴν φανῇ ἀχρίως

καὶ εἰς τὸν εὐεργέτην του· μόνον παρακαλῶ τὴν πανιεροτητά της νὰ μὴν πικραθῇ | καὶ καιροῦ καλοῦντως θέλω τῆς ἐστείλῃ δυπλόν, ἐπειδὴ τὸ ριζικόν μου ἔτυχεν νὰ εὐρίσκω ὄλο κακοὺς | ἀνθρώπους, καὶ μετὰ γλυκὰ ἔτζη ἔπαθα, τὸν ὅμοιον τρόπο καὶ τῶρα μὲ τὸ κρασί ὁμοίως, καὶ ἤλπίζω εἰς τὸν ἅγιον | θεὸν πῶς θέλουν φανερωθῇ καὶ τὰ ἔργα τοῦ παπὰ κὺρ στεφανῆ· καὶ θέλει γνωρίσῃ καὶ ἐμένα ὅπου τόσῃν βαρ | βαρότητα ἔδειξεν· καὶ πάλιν παρακαλῶ νὰ μὲ χαροποιήσῃ με τὰ πανίερα αὐτῆς γράμματα ὅπου νὰ εὐάγγε | λίζωμαι παρὰ αὐτῶν τὴν ἐφετήν μοι ὑγείαν της. οἱ δὲ χρόνοι τῆς ὑμετέρας πανιερότητος εἶψαν | θεόθεν πλεῖστοι καὶ πανευτυχεῖς, αψμδ', φευρουαρίου ιδ' |

Ἐν χριστῷ αὐτῆς ἀδελφὸς καὶ συλλητουργὸς |

Σίδης Δανιήλ.

Помітка канцелярії: *Марта полученъ 22, переведенъ 23 маѣ.....*

Найпреосвященніишии, найбожественніишии, наймудріишии і шанованіишии митрополите наісвятішої Київської митрополії, пречеснии і екзарше всієї Малої Росії, пане пане Рафаїле, во Святім Дусі улюблении брате і співслужителю, вітаю.

Молю Всеблагого Бога, щоб тримав і беріг Вас здоровим і щасливим, як того бажано, мій любий, і щоб дарував Вам Всеблагий Бог перешти Великий Піст у здоров'ї і radoшах, а світле Воскресіння відсвяткувати яскраво і весело, і так само багато разів у наступному.

Одержав зі зворушенням і великою любов'ю преосвященного і шановного Вашого листа, а як прочитав викладене в ньому, і зрадів, і засмутився разом. По-перше, зрадів чимало, тому що одержав цінного Вашого листа і дізнався про жадане для мене здоров'я Ваше, а, по-друге, засмутився через те, що помилився у виборі супровідника подарунків моїх, що мали б дійти до Вашої Превелебності, як того мені хотілося, і навіть занадто засмутився. Тому що мені, брате і співслужителю, казав отець кир Стефаніс, що він Вам як рідний син і своя людина, і ще казав, що служить драгоманом Вашої Превелебності і, звичайно ж, що Ви благодійник його. Почувши про такі речі, вирішив і я, що він добра людина і доручив йому барильце з 55 мірами вина, і барильце було нове і не мав я ніякого страху, а вино було чудове, тому що я сам наказав, щоб приготували його сумлінно. За те вино віддав я 25 повноцінних

гросіїв, та ще додайте витрати на дорогу. І взяв я з нього обіцянку, що він бере на себе відповідальність і, діставшись до Вас, відшкодує, якщо щось буде втрачено, і тоді вже передясть Вашій Превелебності. Така от була між нами угода, владико мій. А тепер звольте дізнатися, брате, що він негідної вдачі людина, і будьте певні, Ваша Превелебність, що він або ж підмінив барильце, або ж у нього розлилося щось, і він поставив моє на те місце, і пожадливість його не завадила йому учинити таку підлогу своєму благодійникові. Але прошу Вашу Превелебність не засмучуватися, бо згодом надішлю ще й удвічі більше. Така вже мені, мабуть, випала доля — знаходити весь час негідних людей, і після чогось доброго ускочити в якусь халепу, як і зараз із тим вином. А втім, маю надію на Святого Бога, що з'ясуються вчинки отця кир Стефаніса, і він ще мене пізнає за те варварство, що скоїв.

Ще раз прошу дарувати мені радість пресвященними Вашими листами, котрі благовіщали б про жадане мені здоров'я Ваше, і нехай роки життя Вашої Превелебності будуть, від Бога, найдовші і найщасливіші. 1744 року, лютого 14.

Во Христі брат і співслужитель Ваш Даниїл Сідський.

Записка до листа

Τῶρα νεοστῆ, ἀφ' οὗ εἶχα γράψῃ τὸ γράμμα ἰ εἰς τὴν πανιεροτητά της, ἦλθε ἓνας ἄνθρωπος ἰ καὶ μοῦ εἶπεν, πῶς τὸ πολοπόκι τὸ κρασι ὁποῦ ἰ ἔδωσα νὰ φέρῃ τὴν πανιεροτητά της ὁ παπὰ ἰ κὺρ στεφανῆς, δὲν ἐχῆθην ἐκεῖνο μόνον ἰ ἐχῆθῃ ἓνα πολοπόκι, ὁποῦ εἶχεν στείλει ἓνας ἄρχοντας ἀπ' ἐδῶ αὐτοῦ εἰς τὸν κυνεράλη, καὶ χί / νωντας ἐκεῖνο ἔδωσεν τὸ ἐδικόν μας ἐκεῖ ἰ ἔτζη μὲ ἐφανέρωσεν ἓνας πραγματευτής ἰ στοχάσου τὶ ἄνθρωπος εἶναι δεσπότη μου ἰ ὁ κὺρ στεφανῆς, ὅμως παρακαλῶ τὴν πανι ἰ εροτητά της νὰ τὸν κράζεται ἐμπροστὰ εἰς τὴν πανιεροτητά σας νὰ τὸν εἰπῆται αὐτὰ τὰ λόγια ἰ τὸ ὁποῖον πολοπόκι εἶχε σημάδεια αὐτὰ τρεῖς ἰ σταυροὺς ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ χοτ, καὶ ἀπὸ ἰ τὸ ἄλλον μέρος εἶχεν ἀραβάσι κολυμένον ἀπὸ ἰ πάνω εἰς τὸ φούντι. ἢ

Ζητῶ συγγώμην παρὰ τῆς πανιεροτητός της, ἐπειδὴ καὶ ἰ ἐπειράχθη πάρα πολλὰ ἀπο λόγου μου διὰ τὴν ἰ ὑπόθεσιν τῆς μήτρας, ὅθεν

παρακαλῶ πολλὰ ἰ τὴν πανιεροτητά της ἄν εἶναι ἕτοιμη νὰ τὴν δώ /
σεται τοῦ κὺρ νάννου, καὶ αὐτὸς μᾶς τὴν ἐστέλνει ἰ μὲ ἄνθρωπον
σύγουρον, διότι αὐτὸν ἔκαμα ἰ ἐπίτροπον νὰ περιλάβῃ τὴν μήτραν ἀπὸ
τὴν ἰ πανιεροτητά της, καὶ νὰ μᾶς τὴν ἐστείλῃ, καὶ παρα ἰ καλῶ τὴν
πανιεροτητά της νὰ προστάξῃ νὰ μὴν ἰ γίνῃ ἄργητα, μόνον νὰ μᾶς τὴν
ἐστείλουν ἰ μία ὥρα προτήτερα καὶ θέλω παρακαλεῖ ἰ τὸν ἅγιον θ(εὸ)ν
διὰ τὴν καλὴν της ὑγείαν ἕως ἰ ἐσχάτης μου ἀναπνοῆς. ἰ

ἰδοῦ ὁποῦ σᾶς ἐστέλνω δεσπότη μου ἕνα κουτὶ ἰ μὲ δέκα λεημόνια,
καὶ μὲ δέκα σαπούνια ἰ καὶ νὰ τὰ περιλάβεται, μὲ ἕναν ἐδικόν μου
ἄνθρωπον ἰ καὶ νὰ μᾶς συμπαθήσεται ἰ καὶ νὰ τὰ χαρίται μὲ ὑγείαν.
ἰ σι[δης].

Зараз, тільки-но написав листа до Вашої Превелебності, як прийшла людина і каже мені, що те вино, що я доручив довести до Превелебності отцю кир Стефанісу, не пролилося, а тільки те пролилося, яке надіслав звідти якийсь пап до генерала, і було його замінено нашим. Так мені повідомив один з крамарів. Тож подумай, владико мій, що за людина той кир Стефаніс. Тому прошу Вашу Превелебність викликати його і сказати йому, що те вино мало такі позначки — три хрести з одного боку, а з іншого приклеєно табличку (?).

Прощу вибачення у Вашої Превелебності за мою надмірну вразливість у справі митри, але дуже прошу Вашу Превелебність, якщо готова митра, то віддайте її кир Нану, а він уже нам надішле з вірною людиною, тому що саме йому я доручив взяти митру від Вашої Превелебності і надіслати нам. І прошу Вас подбати, щоб не було затримки, і тільки б нам її одержати хоч на годину раніше. А я буду молити Святого Бога за Ваше здоров'я до останнього мого зігхання.

Зараз же надсилаю Вам, владико мій, коробку з десятьма лимонами і десятьма шматками мила, що маєте одержати з одним із моїх вірних людей. Тож вибачте мені, і нехай буде радість з того Вашому здоров'ю.

Сі[дський].

7. 6 травня 1745 р. Лист Гедеона, митрополита Готського и Кафського. — Ф. 72, № 35.

Χριστ(ὸς) ἀνέστη.

Πανιερώτατε, καὶ θεοπρόβλητε, μ(ητ)ρόπολήτα τῆς ἀγιωτάτης ἱ
μητροπόλεως, κίεβιου, ὑπέρτημε, καὶ ἔξαρχε, πάσης ἱ ρωσίας· ἡμέτερε,
ἐν χριστῷ, ἀδελφὲ, καὶ συλητουργέ ἱ κύριε, κύρε, ραφαήλ· τὴν
ὑμετέραν θεοπρόβλητον ἱ πανιερώτητα, ἀδελφικῶς, ἀσπαζόμενος
προσαγο ἱ ρεύω, συν τῷ χριστὸς, ἀνέστη.

Δαίώμενος, ἀενάως, τοῦ ἐκ νεκρῶν, ἀναστάντως χριστοῦ ἱ τοῦ
θεοῦ ἡμῶν, ἵνα ὑγιαίνειται, καὶ εὐδαιμονεῖται, σωτηριοδῶς ἱ ἐν
χριστῷ, τῷ θεῷ, οὗ τῷ ἐλέϊ καὶ δια τῶν πανιέρων, καὶ ἀγίων ἱ αὐτῆς
εὐχῶν, ὑγιαίνομεν, καὶ ἡμεῖς, ἕως τουνῦν, τῷ σώματι, τὴν δὲ ἱ ψυχὴν,
κ(ύριο)ς ἴδε, με τὸ νὰ ἔρχεται, εἰς τὰ αὐτόθη, ὁ παρὸν μιχαήλ ἱ βασίλ
βήτσης, δὲν ἐλύψαμεν, πάλην, διὰ δελφικοῦ μας γράμματος ἱ νὰ τὴν
ἀσπαστούμεν, ἐν συντομία, προῖμερῶν σᾶς ἔστειλα, ἄλλα ἱ δύο
γράμματα ἀλλῶμως, ἀπόκρισην, καμίαν, δὲν ἐλάβομεν, πλῆν ἱ ὄντας,
αὐτοῦ, εἰς κίοβον, ἡ ὑψηλοτάτη, βασίλησα, ἐλησάβετ. ἤθελα ἱ γράψει
τῆς ὑψηλότητός της, τὰ ἄθλα μου, καὶ δυστηχίαν μου, ἔλπίζοντας ἱ
μικρὴν βο(θειαν). ἀλλῶμως ἐβαιβεώθηκα πῶς τὸ γράμμα ἔπεσεν ἱ εἰς
χεῖρας, τῆς πανιερώτητός σας. διὸ δαίωμαι, ἀν(σως, καὶ ἐδώθη, ἦ ἱ καὶ
δὲν, ἐδώθη· νὰ ἔχω, ἀπόκρισην. γνωρίζω, πῶς σᾶς παραβαρένω ἱ ὅμως,
οἱ πτοχοὶ, ἀείποτε, εἰς τοὺς πλουσίους, εἶναι, βαρετοί, με το νὰ μὴν ἱ
εἶναι, ἄξιοι, νὰ ἀνταποδώσουν, τὰς ἀμειβάς, καθῶς, καὶ ἐγὼ, ὅμως ἱ ὁ
πλουσιώδωρος, θεὸς, οὗ δαίωμαι, νὰ σᾶς τὰ ἀνταποδώση, σωματικῶς
ἱ καὶ ψυχικῶς, πλῆν, εἶμαι βαίβε(ος), καθὼ φιλόστοργ(ός) μου, πατήρ,
νὰ μὴν ἱ ἀπετήχω, τῆς αἰτίσεος· τούτα, ὁ δὲ θεὸς τῶν ἀπάντων, νὰ τὴν
στερεῶνι ἱ εἰς τὸν πανιερώτατον, θρόνον της, αψμέ' μαίου στ' ἱ

Τῆς ὑμετέρας θεοπροβλήτου πανιερώτητος ἱ ἐν χ(ριστ)ῷ
ἀδελφ(ός), καὶ ὄλος εἰς τοὺς ὀρισμούς της [Γεδεῶν Κάφας καὶ
Γοθίας].

Помітка канцелярії. Получень 1 іуля 1745 года.

Χριστος воскрес!

Найпреосвященнѣйшій і богопоставлений митрополите
найсвятѣшої Київської митрополії, пречеснѣй і екзарше всієї Росії,
наш во Христі брате і співслужителю, пане пане Рафаїле, Вашу

богопоставлену Превелебність братерськи вітаю — Христос Воскрес!

Молюся вічно Богові нашому Христу, що повстав із мертвих, щоб Ви були здорові і щасливі, спасені у Христі Бозі, через милість якого і преосвященні і святі молитви Ваші здорові і ми на цей час тілом, а щодо душі — то Господь знає. З нагоди прибуття Михайла Васильовича скористався можливістю ще раз братерським листом коротко Вас привітати, бо вже пройшов час, як надіслав Вам два листи, одначе жодної відповіді ще не одержав. Тим часом, у зв'язку з перебуванням у Києві Її Величності цариці Єлисавети написав я Її Величності про діяння і нещастя мої, маючи надію на невелику допомогу, але, впевнившись, що лист мій потрапив до рук Вашої Превелебності, молюсь, незважаючи на те, чи буде передано мого листа, чи ні, про те, щоб мати відповідь. Знаю, що Вас перевагтажую, однак бідні завжди для багатих обтяжливі, тому що не мають змоги віддячити винагородою, як і я не можу. Однак, нехай щедрий на дари Господь, якому я молюся, Вам віддячить тілесно і духовно. До того ж певен я, ніжно улюблений отець мій, що не зазнаю невдачі у проханнях моїх. І нехай Господь Всевишній Вас укріпить на найпреосвященнішому Вашому престолі.

1745 року, травня 5.

Вашої богопоставленої Превелебності во Христі брат і весь до Ваших послуг Гедеон Кафський і Готський.

Записка Гедеона, митрополита Готського і Кафського (помилково підшита до ф. 72, № 32).

Διά μικράν εὐθύμισην καί ἰ ἀδελφικήν ἀγάπην λάβεται ἰ ἀπό τόν γράμματοκομιστήν ἰ ἕνα, ἀπανοκαμίλαυχον, καί ἰ ἕναν σταυρόν, καί ἕνα π(ά)τερ ἡμόν ἀγιοταφήτικον ἰ γοτθί(ας) Γεδεῶν.

На малу згадку і задля братерської любові прийміть від передавача листа камілавку, хрестик і “Отче наш” святогробський.
Гедеон Готський.

8. 30 септѣи 1743 р. Лист Парфенія, кафіγυμενα Лаври св. Афанасія. — Ф. 72, № 41.

Τῷ πανιερωτάτῳ, λογιωτάτῳ, θειοτάτῳ, θεοπρεπεστάτῳ, καὶ θεοπροβλήτῳ, ἡμετέρῳ κατὰ πν(εῦμ)α πατρὶ, καὶ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς Ἰ βασιλευομένης ἐν χ(ριστ)ῷ, περιωνύμου καὶ ἀγιωτάτης ἀρχι Ἰ επισκοπῆς κιώβου κυρίῳ κυρίῳ κύρ σαμουήλ, Ἰ πάσαν τιμ(ῆν), καὶ τὴν ἐδαφιῇ προσκύνησιν.

Μεγάλως ἐλύπησ(εν) ἡμᾶς (ὑπέρτιμε καὶ θεοδόξαστε αὐθέντα καὶ δέσποτα) ἡ ἀποτυχία Ἰ τοῦ προσκυνητοῦ αὐτοῦ γράμματος. πῶς δὲν ἠξιώθημ(εν) καθ' ὄν εἶχομεν πόθον Ἰ ἀπολαῦσαι τὰς σὰς ἱεράς εὐχάς, καὶ περιπτύξασθαι διὰ τῆς ἀγίας τῆς ἐπιστολῆς Ἰ χαριτόβρυτὸν ὑμῶν δεξιάν. πῶς μᾶς ἔλαχεν ἡ τοιαύτη στέρσις ἀπὸ [...] Ἰ εὐσεβοῦς καὶ χριστιανικοῦ θρόνου, πρᾶγμα πολλῆς κατηφείας ἄξιον. ἄ[...] Ἰ μᾶς ἔδωσεν ὁ ἀδελφὸς καὶ μοναχὸς βισσαρίων ὁ αὐτῶν ἰβήρων περὶ τοῦ γράμματος [...] πα] Ἰ νιερότητος, καὶ ἑτέραν ὁ ἀρχιμανδρίτης αὐτῶν κύρ βενιαμίν. "Ὅτι, [...] ἀρχιμαν] Ἰ δρίτης εἶπε πρὸς ἡμᾶς, πῶς δὲν ἔχει εἶδησιν ποσῶς περὶ γράμματος. ὁ δὲ β[ισσαρίων] Ἰ ἀποκρίθη ἑτέρως, πῶς εἶχετε γράμμα πρὸς ἡμᾶς ἢ πανιερότης σας, πλὴν, [...] Ἰ λλεύριος ἔτυχε τότε μακρὰν, καὶ ἔμεινε τὸ γράμμα σας ἄργον, μὴ ἔχ[...] Ἰ διὰ νὰ τοῦ τὸ ἐγχειρίσετε. ὅπερ εἰς κατήφειαν καὶ σκυθρωπασμὸν [...] Ἰ ἡμᾶς. Νῦν, ἄλλην βουλήν ἐσκεψάμεθα περὶ τούτου πανιερώτατε μέγιστε ἀρ[...] Ἰ ἡγουν, ἢ γράμμα, ἢ ἀπόκρισις, ἢ λόγος τῆς σῆς θείας κεφαλῆς. νὰ γίνεται [...] Ἰ καθ' ἡμᾶς μεγίστην λαύραν, διὰ τῶν τιμιωτάτ(ων) πραγματευτ(ῶν) ῥωμαί(ων) τῆς νίζνας [...] Ἰ Ὁ πρῶτος τῶν πραγματευτῶν ἐκεῖσε, νὰ δέχε(ται) καὶ γράμμα τῆς ἀρχιερωσύνης σ(ας) [...] Ἰ καὶ πᾶσαν ἀπόκρισιν, καὶ νὰ τ(ῆν) διαβιβάζῃ πρὸς ἡμᾶς ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει, διὰ τῶν χρησιμῶ Ἰ τάτων ἀρχόντων καὶ γουναράδ(ων) τῆς κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐπιτρόπων ἡμῶν. Ἰ ἤδη σὺν θ(ε)ῷ, μετὰ τῶν ἀγιωτάτ(ων) αὐτῆς εὐχῶν, τοιαύτην σκέψιν καὶ βουλήν, καὶ Ἰ ὁδὸν διανοήθημ(εν), καὶ γνωστὸν τοῦτ(ον) τῷ δεσπότῃ καὶ αὐθέντῃ ἡμῶν ποιῶμεν. Ἰ "Ὡστε, τοῦ θ(εο)ῦ εὐδοκοῦντ(ος), καὶ μέλλετε γράψειν πρὸς ἡμᾶς, διὰ τῶν πραγματευτῶν καὶ Ἰ χριστιανῶν τῆς νίζνας, πέμπεσθαι ἡμῖν τὰ ἱερά αὐτῆς γράμματα. Ἰ κατὰ τὸ ζήτημα γοῦν τὸ ἡμέτερον πανιερώτατε, οἶδατε πανσόφως. "Ὅτι ζητοῦμεν κατὰ τ(ῆν) Ἰ ἀρχαίαν τάξιν, θέλομε ἀπὸ τῆς σῆς θεοπρεπ(εστάτης) ἐξουσίας, ὅπως νὰ

στείλωμ(εν) προεστὸν τινὰ ἰεὺς κίωβον, μέλλοντα ποιῆσαι ζητίαν, διὰ ἔλεος τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς λαύρας. ἰεὺς μείζονα ἀπορίαν νῦν εἰς ὑπὲρ ποτὲ ἐλθοῦσαν, ἐξ αἰτίας τῶν μιαρωτάτ(ων) ἀγαρηνῶν, ὁμοῦ καὶ ἰπᾶν τὸ καθ' ἡμᾶς ἀγιώνυμον ὄρος. Ἐφ' ᾧ δεόμεθά σου πάτερ καὶ δέσποτα, διὰ τῆ ἰ διαφυλάττουσαν καὶ στερεοῦσαν ὑμᾶς χάριν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμ(ῶν) θεοτόκου καὶ [...] ἰ νίτιδος, καὶ τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν ἀθανασίου, τοῦ ἐν τῷ ἄθῳ. Νὰ μᾶς ἀντι ἰ γράνη τὸν σκοπὸν τῆς σαφῶς, τὶ νὰ κάμωμ(εν). Ὅρίζετε νὰ στείλωμ(εν) αὐτόθι διὰ ἔλεος ἰ προεστὸν, ἢ οὐχὶ. Τοῦτο, νὰ γένη πρὸς ἡμᾶς δῆλον, διὰ τ(ῶν) ἰζνας καὶ τ(ῶν) ἐκείσε ῥωμαί(ων) πραγ ἰ ματευτῶν. καὶ οὕτω προσκυνοῦμεν δουλικῶς, καὶ ἀσπαζόμεθα τ(ῆν) σ(ῆν) πανιερόν δεξιάν ἰ καὶ αἰτοῦμεν τὰς ἐναρετ(οὺς) καὶ ἀγίας αὐτῆς εὐχὰς, εἶναι μεθ' ἡμῶν ἐν βίῳ παντὶ, ἀμ(ῆν). ἰ

ἐξ ἀγίου ὄρους ἔτει ραψμγ', ἀυγούστῳ λ'. ἰ

Τῆς σῆς ὑπερτιμίου ἀρχιερατικῆς κορυφῆς, κατὰ πάνταν ὑπερκλινεῖς, ὁ [...] ἰ ἱερᾶς, καὶ βασιλικῆς μονῆς τῆς ἐν τῷ ἀγιωνύμῳ ὄρει τοῦ ἄθωνος θείας λαύρας ἰ ὅλως εἰς τοὺς ὀρισμούς σας ὁ καθηγούμενος, παρθένιος, καὶ οἱ λοιποὶ ἰ τῆς μονῆς ἐν χ(ριστ)ῷ ἀδελφοὶ π[...] ἰ μετὰ [...].

Помітка канцелярії: *Получено 30 Декабря, переведено и отдано 1 дня Генваря.*

Найреосвященнішому, найученішому, найбожественнішому, богоподобному і богопоставленому нашому по духу отцеві і архієпископу увінчаної во Христі, славнозвісної і найсвятішої Київської архієпископії пану пану кир Самуїлу вся честь і земний уклін.

Вельми засмутила нас, пречесний і богославний господарю і владико, невдача прочанина, що мав передати нам Вашого листа. Не удостоїлись ми, як того жадали, через святого листа Вашого насолодитись Вашими священними молитвами і припасти до Вашої правиці, що радість дарує. Те, що нам випало таке лихо від найшанованішого християнського престолу, то річ, гідна великої скорботи. [...] нам переказав брат і чернець Віссаріон з Івірського монастиря про листа Вашої Превелебності, а також про звістку, що

нам передав їхній архімандрит Веніамін. Цей архімандрит сказав нам, що не має відомостей про листа. А Віссаріон казав інакше: що Ваша Превелебність мала листа до нас, однак [...] був тоді далеко і лист залишився без вжитку. Але не турбуйтеся про його передачу, тому що ми в скорботі й печалі нашій прийняли інше рішення, найпреосвященніший і найвеличнійший ар[хієпископе], а саме — лист або ж відповідь, або ж слово Вашої божественної Глави може бути передано до найвеличнійшої нашої Лаври за допомогою найчесніших ромеїв крамарів з Ніжина. Старший з тих крамарів одержить листа від Вашого Архієрейства з відповіддю і передасть його нам до Святої гори через найгідніших панів і хутровиків Константинополя і наших єпітропів. Таку вже, з Богом і з найсвятішими Вашими молитвами, думку й раду маємо, і дорогу ми визначили, і Вам доповідаємо, владико і господарю наш. Отож зволінням Бога і як буде Ваша ласка до нас писати, то відправте священного Вашого листа через крамарів і християн Ніжина. А щодо потреби нашої, найпреосвященніший, знаєте всемудро, що просимо за старим звичаєм рішення твоєї божественної влади про прибуття до Києва котрогось із наших проєстів, який би збирав милостину на користь нашої священної Лаври, бо у більших злиднях нині, як ніколи ще раніше, опинилися ми і вся наша Свята гора, потерпаючи від лихих агарян. А тому молимося за Вас, отче і владико, за зберігаючи і зміцнюючи Вас благість Пресвятої Господині нашої Богородиці і [...], і преподобного і богоносного отця нашого Афанасія, що на Афоні.

Викладіть нам ясно Вашу думку щодо того, що нам робити. Вирішіть, надсилати проєста, чи ні. І буде те оголошено нам ніжинськими ромеями крамарями. Отож раболіпно вклоняємося і цілуємо твою преосвященну правицю, і просимо, щоб благі і святі молитви Ваші завжди були з нами у всьому житті. Амінь.

Зі Святої гори у рік 1743, серпня 31.

Перед твоєю пречесною архієрейською зверхністю в усьому склонені [...] священного і величного монастиря, що на Святій горі Афон, божественної Лаври весь до Ваших послуг кафігумен Парфеній і всі наші во Христі брати.

9. 11 лютого 1746 р. Лист Козьми, архимандрита Лаври св. Афанасія. — Ф. 72, № 30.

Τὴν ὑμετέραν θεοπρόβλητον πανιερότητα δουλικῶς ἰ προσκυνῶ τὴν χαριτόβλητον αὐτῆς καὶ πανίερρον αὐτῆς ἰ δεξιάν· μεθ' ὅσης αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας ἰ ἀσπαζόμενος.

Ἦν διατυροίη τὸ κρεῖτον διὰ πρεσβειῶν τοῦ ἐν ὁσίοις θεοφόρου π(ατρ)ὸς ἡμῶν ἰ αθανασίου, καὶ τῆς δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου τῆς ἀθωνήτηδος, ἄνοσον, εὐθυμον ἰ ὑγία, μακρόβιον, πανευδαίμονα, καὶ ἀνεπηρέαστον, διὰ τὴν τῶν δεομένων ἰ περίθαλψιν, καὶ παριγορίαν. ἡ ἔμφυτος καλοκάγαθία τῆς, καὶ τὰ θεά ἰ ρεστά τῆς προτερίματα, καὶ ἡ λαμπρότης τῶν ἀρετῶν τῆς, αἱ ὁποῖαι σχεδὸν ἰ εἰς ὅλην τὴν περείγειον λήξιν διατεθάλληται, καὶ ἐξαιρέτως ἡ χριστομήματός τῆς ἰ ταπεινοσις, παρρέθάρρυνε καὶ ἐμένα τὸν εὐτελῆ δούλον τῆς νὰ φθάσω εἰς τὸ συν ἰ τόλμην καὶ θάρρος, ὥστε ὁποῦ νὰ ἐνοχλήσω τὰς πανιέρους αὐτῆς ἀκοῆς, καὶ νὰ φα ἰ νῶ φορτικῶς μὲ τὰ δουλικά μου ζητήματα. ἐμένα ἀγιώτατέ μοι, καὶ σοφότατε ἰ δέσποτα, μὲ ἔστειλλεν ἡ ἀδελφότης τῆς ἡμετέρας μονῆς (διὰ τὴν ἔναγχον ἀδικεῖ ἰ α ὁποῦ ἐπλήρωσε τοῦ κοινοῦ τὸ χρέως πουργκία ἐκατὸν χιλιάδες πενεῖντα) νὰ ἔλ ἰ θω μέσα χάριν ἐλέους καὶ βοηθείας παρὰ τῆς θεοσιόστου καὶ κραταιᾶς βασιλείας, ἰ ἔχωντας καὶ τὸ χρυσόβουλον τῶν ἐν μακαρία τῇ λήξῃ γινομένων ἀοιδείμων βασιλέ(ων) ἰ ἰωάννου , καὶ πέτρου ἀλεξιάδων. καὶ ἄλλα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας συστατικὰ καὶ ἰ ἀποδικτικὰ γράμματα, ὁμοῦ καὶ τὰ τῆς μονῆς μου συνηθησμένα γράμματα. ἰ καὶ ἐξώχος τοῦ ἐκλαμπροτάτου πρέσβεως τῆς ἰσχυρᾶς βασιλείας, κυρίου ἀλεξίου βισι ἰ νηακόβου, ἀπὸ τὴν αὐτοῦ ἐξοχότητα, ἔχω καὶ ἕτερον γράμμα πρὸς τὸν ἐκλαμπρό ἰ τατον αὐτόθι γενεράλε, κύριον μηχαήλ ἰωάννου. τὰ ὁποῖα γράμμα ἰ τα εἶναι τῶρα μηνῶν δέκα ἔξ γεγραμμένα, καὶ ἀκόμα ἔως νὰ ἔλθω αὐ ἰ τοῦ δὲν ἰξεύρω πόσος καιρὸς θέλη ἀπεράση. Ἐπεδὴ ἐρχόμενος ἐδῶ εἰς ἰ βουκουρέστιον, ἐμποδίσθην ἀπὸ πολλὰ αἷτια, καὶ ἐξόχως ἀπὸ τὴν ἐξ ἁμαρτιῶν ἰ μου ἀσθένειαν, καὶ ἐκατήντησα μὲ τὴν συνοδία μου ἐνδεῆς ἀπὸ ὅλα τὰ ἀναγκαία, ἰ ὅθεν παρακαλῶ θερμῶς τὸ θειότατον αὐτῆς σκῆνος, ἐπειδὴ καὶ ἰξεύρω τὴν με ἰ γάλιν παρρησίαν ὁποῦ ἔχει εἰς τὸ κράτος τῆς θεοστέπτου βασιλίσις, καὶ εἰς τοὺς ἡγεμό ἰ νας ὅλους, ἂν εἶναι ἀνεμπόδιστον νὰ ἔλθω μὲ αὐτὰ τὰ παλαιὰ καὶ ἀποδεικτικὰ ἰ

γράμματα, ἢ μένουσιν ἀνύσχυρα καὶ χριάζωμε ἄλλα. διὰ τοῦτο αὐτοῖς παρακαλῶ ἢ δουλικῶς νὰ μεταχειρισθῆ τὴν συνηθησμένην αὐτῆς ἄκραν ταπείνωσιν, νὰ μοῦ ἢ σιμειώσῃ τὴν δεσποτικὴν αὐτῆς ἀπόκρισιν, διὰ προσκηνητοῦ της γράμματος ἢ ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλθω ἀκωλύτως, μὲ τὰ παλαιὰ μου γράμματα. καὶ ταῦτα παρα ἢ καλῶ μὲ τὸ δουλικὸν μου θάρρος. αἱ δὲ πανίεροι καὶ θεοπειθεῖς αὐτῆς εὐχαὶ εἶη ἢ σαν μετ' ἐμοῦ ἐν βίῳ παντὶ ἀμὴν. παρακαλῶ νὰ καταδεχθῆ νὰ δεχθῆ δύο ὀκάδαι ἢ ὀκταπόδιον, καὶ νὰ τὸ μεταχειρισθῆ ἀσμένως. αψμστ' φευρουαρίῳ ια'

τῆς ὑμετέρας θεοπροβλήτου πανιερότητος, εὐτελῆς δούλος, καὶ τῆς ἐν τῷ ἀγίῳ ἢ ὄρει μεγί(στης) λαύρας ἐλάχιστος ἀρχιμανδρίτης κοσμῶς. ἢ

δηλοποιῶ καὶ τοῦτο τῇ ὑμετέρῃ θεοφρουρίῳ καὶ θεοπροβλήτῳ πανι ἢ ἐρότητι ἄγιε δεσπότη ὡς ὅτι ἢ σφραγῆς τῆς ἡμετέρας μονῆς ἢ δὲν εἶναι τυπομένη εἰς τὰ γράμματα τῶν προ ὀτελθῶντων ἀγίῳ ὀριτῶν ἢ πατέρων, ὁποῦ χάριν ἐλέους ἢ ἦλθον αὐτόθη. ἢ

εἰ μὲν καὶ ἔλθει πανίερον αὐτῆς γράμμα εἰς τὴν ἐμὴν ἐλαχιστότητα ἢ ἐδῶ πάλιν εἰς βουκουρέστιον μὲ εὐρίσκει.

Помітка канцелярії: Получень 28 Апреля переведень и отосланго того же дня.

До Вашої богопоставленої Превелебності раболіпно припадаю, з такою щотливістю і побожністю Вашу преосвященну правицю цілуючи.

Заступництвом найповажаніших іже во святих богоносних отець наших Афанасія і Господині нашої Богородиці Афонітиси нехай буде якнайкращим, безболісним і радісним здоров'я Ваше, а життя довгим і щасливим заради опіки і втіхи всіх, хто молигься за Вашу Превелебність.

Природжені достоїнства доброзичливості і божественності Вашої Превелебності, сяяння чеснот Ваших, котрі розквітають майже у всьому світі, і особливо хриstopодібна смиренність Ваша надають мені, найницішому рабу Вашому, дійти сміливості і зухвалості потурбувати преосвященну Вашу увагу і звернутися обтяжливо до Вас зі своїми рабськими домаганнями.

Мене, найсвятіший і наймудріший мій владико, відрядило

братство нашого монастиря (через недавно несправедливість, що спричинила до витрати ста тисяч п'ятдесяти кошелів) за милостинєю і поміччю святої і могутньої держави разом із хрисулом блаженних у долі славних государів Івана і Петра Олексійовичів та іншими рекомендаційними і підтвердними листами Великої церкви, а також і зі звичайними листами нашого монастиря і особливо від найяснішого посланника могутньої держави пана Олексія Вешнякова, від його ясновельможності маю й іншого листа до найяснішого генерала пана Михайла Івановича.

Зазначені листи тепер уже шістнадцять місяців як написані, і ще, поки дістануть до Вас, не знаю, скільки пройде часу. Тому що вже тут, у Бухаресті, багато мав завад через різні обставини, і особливо через хворість за мої гріхи, і опинився з поштом моїм у нестатку всього необхідного. Отож прошу палко найбожественніший Ваш престол і звертаюся з великою мольбою до держави богопомазаної государині і до всіх правителів її, і прошу з'ясувати, чи можна мені без перешкод прибути зі старими підтвердними листами, або ж вони вже недійсні і потрібні інші. Тому зараз прошу уклінно виявити пригаману Вам крайню смиренність і сповістити мене про господнє Ваше рішення через листа, переданого через когось із Ваших прочан, про те, чи можливо ще прямувати мені далі без перешкод зі старими листами. Так ось прошу з рабською зухвалістю, і нехай преосвященні і побожні молитви Ваші будуть зі мною в усьому житті. Амінь.

Прошу зволіти і прийняти дві оки каракатиць і їх вживати з радістю. 1746, лютого 11.

Вашої богопоставленої Превелебності найнищійший раб і на Святих горах найвеличнійшій Лаври найменший архімандрит Козьма.

Повідомляю Вашій Богом береженій і богопоставленій Превелебності, святий владико мій, що печатка нашого монастиря не відбита на листах святогорських отців, що передують мені і які вже, милістю Божою, прибули до вас. Якщо ж буде відправлено преосвященного Вашого листа до моєї малості, то він мене знайде ще тут в Бухаресті.

10. 5 листого 1743 р. Лист Вениаміна, колишнього архімандрита Іверського монастиря. — Ф. 72, № 31.

Пανιερώτατε ἀγιώτατε καὶ θεοτίμητε ἀρχιεπίσκοπε τῆς ἀγιωτάτης ἀρχι ἱ επισκοπῆς κιοβίας γαλύσκεῖς καὶ μικρὰς ῥωσίας κύριε κύριε ῥαφα ἡλ. Τὴν ὑμετέραν σεβασμιωτάτην πανιερώτητα εὐλαβῶς προ ἱ σκυνῶ καὶ ἀσπάζομαι τὴν ἀγίαν τῆς δεξιάν.

Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀνέλθωμεν καὶ νὰ φθάσωμεν εἰς τὰ ὕψη, καὶ εἰς τὰ μέτρα τῆς μεγαλοσύνης ἐκείνης ἧς τινος ἱ τὰ βάθη εἶναι ἄβυσσος, μετὰ ὅποια νὰ ἠθέλαμεν δυνηθῆ νὰ ἐξισάσωμεν τὴν μεγάλην καὶ ἄπειρον περιποι ἱ ῆσιν καὶ ἀμοιβὴν τῆς μεγάλης εὐσπλαγχνίας, ὅπου ἔν ἔργῳ καὶ λόγῳ καὶ συνδρομῇ ἐλάβομεν καὶ λαμβάνη ὕλον ἱ τὸ γένος μας παρὰ τῆς ὑμετέρου φιλοχρίστου πανιερώτητος. αὐτὴ λέγω εἶναι ἄβυσσος, διότι κατὰ ἀλήθειαν ὁ ἱ περβαίνει τοὺς ὅρους καὶ τὰ μέτρα τῶν φυσικῶν δυνάμεων τῆς ἀν(θρωπ)ινῆς φύσεως πλὴν ὅσον δυνάμεθα ἄς ἱ σπουδάσωμεν τὸ κατὰ δύναμιν κἂν τῷ λόγῳ ἄς μὴν ἀπολείψωμεν, κάμνοντας τὴν εὐχαριστίαν σοὶ τῷ ἀγα ἱ θῷ εὐεργέτῃ ἡμῶν, διότι ἀνίσως οἱ ἄν(θρωπ)οὶ ἀποτολμῶσιν ὡς ἀνάξιοι ὄντες ἀναφέρειν εὐχαριστίας πρὸς ἱ θεὸν, πόσον μάλλον ἄν(θρωπ)οὶ πρὸς ἀνθρώπους μάληστα πρὸς τοιοῦτους εὐεργέτες. ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ ἱ παρὸν μοναχὸς βησσαρίον νὰ τὸν ἔστηλαν ἀπὸ τὸ ἱερὸν ἡμῶν μοναστήριον εἰς τοῦ λόγου μου με γρά ἱ μματα ἦτον καὶ τὸ παρὸν γράμμα τῆς ὑπερτιμίου πανιερώτητος τῆς καὶ λάβετέ το μάληστα καὶ ἐγὼ εἶμουν ἱ νὰ μησεύσω διὰ τὴν μετανιάν μου πλὴν ἐμποδήστηκα ἀπὸ ἀσθένειαν ἐπειδὴ πάσχω ἀπὸ τοὺς ἱ πόδας καὶ μετὰ το πάσχα θεοῦ εὐδοκοῦντος καὶ μὲ τὴν ἀγίαν τῆς εὐχὴν θέλω ἐλθῆ πρὸς πρόσκύ ἱ νησιν τῆς πανιερώτητός τῆς καὶ ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ μοναστήριον μου, καὶ ἐπειδὴ ἐγὼ ἐμποδήστηκα ἰδοῦ ἱ πάλιν ὅπου στέλνω τὸν μοναχὸν βησσαρίον ὀπήσω εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ παρακαλῶ ἱκετικῶς ἱ τὴν πανιερώτητα τῆς ὡς συνδρομιτῆς καὶ ζηλωτῆς τῶν ξένων νὰ συνδράμη καὶ τὸν παρόντα μοναχὸν εἰς τὴν ἱ κουμπέρνια νὰ τοῦ δωθῆ τὸ πρέπουσκο νὰ πηγένη διὰ τὸ μοναστήρι πρὸς τούτοις καὶ ἀφθόνος νὰ ἱ ἐπιβραβεῦσι πρὸς ἡμᾶς εὐχαιτικὴν αὐτῆς εὐλογίαν εἶη καὶ αἱ πανάγιε καὶ θεοπιθεῖς αὐτῆς εὐ ἱ χαὶ εἶησεν μοι εἰ εἰς φυλακτίριον ἄσυλον.

1743 | φεβρουαρίου 5 | νιζνα |

οί τῆς ὑμετέρας σεβασμιωτάτης πανιερώτητος | ὁ ταπεινὸς καὶ ἔλαχιστος δούλος | πρόην ἀρχιμανδρίτης Βενιαμίν.

Найпреосвященніший, найсвятіший і богоповажаний архієпископе найсвятішої архієпископії Київської, Галицької і Малої Росії, пане пане Рафаїле, перед Вашою найшанованішою Превелебністю благоговійно вклоняюся і цілую святу Вашу правицю.

Не можемо дійти і досягти висот та розмірів тієї величі, ім'я якій нескінченність, але з якою хотіли б і ми мати можливість зрівнятися, а також з тією великою і неосягненою турботою і винагородою великого милосердя, які і в словах, і в справах, і в жертвах отримав і отримує весь рід наш від Вашої христолюбивої Превелебності.

То кажу є велич безодні, тому що й справді перевершує межі і розміри природних можливостей людської натури, однак наскільки зможемо — спробуємо й ми по силах наших і нехай незабракує нам слів віддавати подяку тобі, доброму благодійникові нашому, тому що нерівно люди сміють, як не варті того, віддавати подяку Богові, наскільки ж більше спроможні люди до людей виявляти добротність.

Так ось, і цього ченця Віссаріона відрядили зі святого нашого монастиря з листами, серед яких був і цей лист до Вашої пречесної Превелебності, отож приміть його, звичайно, а щодо мене, то повинен був і я прибути на покаяння моє, але завадила мені хворість, бо слабую на ноги і, може, тільки після Великодня, з Божого дозволу і зі святою молитвою Вашою, надійду вклонитися Вашій Превелебності, а звідти вже попрямую до мого монастиря. І тому що сам не маю поки що можливості, то посилаю ченця Віссаріона назад до монастиря і прошу уклінно Вашу Превелебність як помічника і ревнителя чужинців допомогти тому ченцеві у Губернії, щоб надали йому перепустку для повернення до монастиря. А до цього ще прошу щедро наділити нас моли-

товним благословенням Вашої Превелелебності, щоб були мені найсвятіші та побожні молитви Ваші вічним притулком оберігаючим.

1743 року, лютого 5. Ніжин.

Вашої найшанованішої Превелелебності смиренний і найменший раб, колишній архімандрит Веніамин.

11. Без дати [кінець 1744 — початок 1745 р.]. Лист Віссаріона, кафігумена Іверського монастиря. — Ф. 72, № 40.

Панιερώτατε, θεοπρόβλητε, καί σεβασμιώτατε ἡμῶν αὐθέντα, καί δέσποτα ἅγιε κιοβί(ας) ἰ καί ἀλικίας, ἡμῶν δέ κατά πνεῦμα πάτερ θειότατε, καί εὐεργετικώτατε κύριε κύριε ῥαφαήλ, ἰ τήν ὑμετέραν σεβασμιώτατην πανιερότητα πανευλαβῶς ἀσπαζόμενοι, δουλοπρεπῶς προ ἰ σκυνοῦμεν ἅπαντες, δεόμενοι τοῦ πανοικτίρμονος θεοῦ ἵνα διὰ πρεσβειῶν τῆς κυρίας ἰ ἡμῶν πορταϊτίσης διαφυλάττη αὐτήν ὑγιαίνουσαν διὰ παντός, εὐφραينوμένην, καί πάσης ἰ ἀνωτέραν καιρικῆς περιστάσεως εἰς παράκλησιν, καί ἐπικουρίαν ἄλλων τε πολλῶν, οὐχ ἰ ἦττον δέ καί ἡμῶν τῶν ταπεινῶν αὐτῆς δούλων, οἵτινες μαθόντες παρά τῶν αὐτόθι ἡμε ἰ τέρων συναδελφῶν τήν χριστομίμητον αὐτῆς γνώμην, καί πρός αὐτούς μεγίστην εὐνοίαν, ἰ καί πατρικὴν κηδεμονίαν, καί πρόνοιαν. ἐχάρημεν, οὐ μετρίως, καί τῷ πάντων προνοοῦ ἰ μένῳ θεῷ δόξαν ἀνεπέμψαμεν τῷ δωρισαμένῳ ἡμῖν τοιοῦτον προνοητήν, καί εὐεργε ἰ τικώτατον δεσπότην, ὅθεν εὐχαριστοῦντες κατά πολλά, μνημονεύομεν τοῦ πανιέρου αὐτῆς ἰ ὀνόματος ἡμέρας, καί νυχτός, καί παρακαλοῦμεν τόν ἅγιον θεόν διὰ νά ἀντιδώσῃ εἰς αὐ ἰ τήν τάς προσηκούσας ἀμοιβάς καί ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καί ἐν τῷ μέλλοντι. παρακαλοῦμεν ἰ δέ αὐθις ἵνα καί νῦν τήν αὐτήν εὐμένειαν, καί πατρικὴν προστασίαν ἐνδείξῃται ἐν ἰ πᾶσι πρός τόν ἡμέτερον ἀρχιμανδρίτην, καί πιστότατον αὐτῆς δοῦλον κύρ ἀθανά ἰ σιον ἐρχόμενον ἤδη αὐτόθι διὰ βοήθειαν, καί ἐλεημοσύνην τῆς κοινότητος τοῦ ἁγίου ὄρους, ἰ καί γε οὐκ ἀμνημονήσομεν τῆς χάριτος, ἀλλά διὰ παντός καί στόματι ταύτην τοῖς πᾶσι κη ἰ ρύξομεν, καί καρδία ὁμολογήσομεν, καί δοῦλοι αὐτῆς εὐγνώμονες ἐσόμεθα. ταῦτα μὲν ἰ

εὐχαρίστως, καὶ προσκυνητῶς, αἱ δὲ πανίεροи, καὶ θεοπειθεῖς αὐτῆς
εὐχαί, καὶ εὐλογίαι εἶη ἴσαν μεθ' ἡμῶν ἐν βίῳ πάντι. ἰ

τῆς ὑμετέρας θεοτιμῆτου πανιερότητος δοῦλοι ταπεινοί, ἰ
ὁ καθηγούμενος τῆς ἱερᾶς, καὶ βασιλικ(ῆς) μον(ῆς) τῶν ἰβήρ(ων)
βησσαρί(ων), καὶ οἱ σὺν ἐμοί ἐν χ(ριστ)ῷ ἀδελφοί.

Помітка канцелярії: *Получень 12 Мая 1745.*

Напреосвященніишій, богопоставлений, наішанованіишій наш
господарю і владико свягий Києва і Галичини, наш по духу отець
наібожественніишій і наідоброчинніишій, пане пане Рафаїле, перед
Вашою наішанованішною Превелебністю раболіпно схиляючись і
Вас благоговійно обіймаючи, благаємо усі Всемилюстивого Бога,
щоб заступництвом нашої Господині Поргаїтиси завжди тримав Вас
здоровим і радісним у всіх можливих випадках, задля втіхи і опіки
багатьох ближніх і не наіменше також і нас, смиренних рабів Ваших,
які, дізнавшись від співбратів наших про хриstopодібну Вашу владу
і велику до них прихильність, і батьківське піклування, і дбання,
зраділи чимало і до Вседержителя Бога славу піднесли за те, що
дарував нам такого попечителя і найблагодійнішого господина. А
також у вдячності великій поминаємо преосвященне Ваше ім'я день
і ніч і просимо Святого Бога, щоб віддав Вам належною
винагородою в цьому житті і в майбутньому. І просимо відразу, щоб
і тепер Вашу ласку і батьківське піклування виявили до нашого
архімандрита і щонайвірнішого раба Вашого кир Афанасія, що
прибуває до Вас за поміччю і милостиною для общини Святої гори. А
ми ж за те не тільки не забудемо те благо, але завжди і до всіх
устами будемо проголошувати і серцем відкривати про ласку Вашу,
і рабами Вашими вдячними будемо. Таку подяку Вам віддаємо
укліпно і нехай преосвященні і побожні молитви і благословення
Ваші будуть завжди з нами в усьому житті.

Вашої богошанованої Превелебності смиренні раби
кафігумен священної і царственої обителі Іверської Віссаріон і зі
мною во Христі інші брати.

Пανιερώτατε, θεοπρόβλητε, καί σεβασμιώτατε ἡμῶν αὐθέντα καί
δέσποτα μητροπολίτα τῆς ἁγιοτάτης μ(η)τροπόλεως κιοβί(ας), καί
ἀλικί(ας) κύριε κύριε ῥαφαήλ, τήν ὑμετέραν θεοδόξαστον, ἰ καί
σεβασμιωτάτην πανιερότητα μ(ε)τά τῆς προσηκούσης αἰδοῦς, καί
εὐλαβεί(ας) κατασπαζόμενοι, δουλικῶς προσκυνοῦμεν ἅπαντες ἡμᾶς
οἱ ἐν τῇ ἱερᾷ, καί βασιλικῇ μονῇ τῶν ἱβηρῶν εὐ ἰ ρισκόμενοι ταπεινοί
πατέρες, δεόμενοι τοῦ πανοικτιρόμονος θεοῦ ἵνα διά πρεσβειῶν ἰ τῆς
ὑπεράγί(ας) ἡμῶν πορταίτισης διαφυλάττη αὐτήν ὑγιαίνουσαν, καί
πάσης πνευματικῆς ἰ πεπληρωμένην εὐφροσύνης εἰς ἐνιαυτῶν
μακρότητα πρός παράκλησιν, καί ἐπικουρί(αν) ἰ πολλῶν δεομένων,
οὐχ ἤκιστα δέ καί ἡμῶν τῶν εὐτελῶν, οἵτινες πολλῶν πειραθέντες ἰ
πολλάκις παρ' αὐτῆς εὐεργεσιῶν διά τῆς πρός τοὺς κατά καιρόν
αὐτόθι ἐρχομένους ἡμε ἰ τέρους ἐν χ(ριστῷ) συναδελφούς π(α)τρικῆς
στοργῆς, καί εὐμενοῦς ἀντιλήψεως, μεγάλας αὐ ἰ τῇ τάς εὐχαριστί(ας)
μετ' εὐγνωμοσύνης προσάγοι' εν, καί στόματι ταύτας τοῖς πᾶσι ἰ
κηρύττοντες, καί καρδίᾳ ὁμολογοῦντες, καί τόν πανάγαθον θ(εὸ)ν
ἐκλιπαροῦντες ἰ εἰς τόν νά ἀντιδώσῃ αὐτῇ τάς κατ' ἀξίαν ἀμοιβάς καί
ἐν τῷ παρόντι βίῳ καί ἐν τῷ μέλ ἰ λοντι, ἐπειδή καί ἡμεῖς δέν εἴμεσταν
ἱκανοί εἰς τοῦτον διά τήν εὐτέλειαν ἡμῶν, πλήν ἰ ἀλλά καί ἤδη
πέμποντες τόν ἐν χριστῷ ἡμῶν συναδελφόν πανοσιώτατον, καί αἱ ἰ
δεσιμώτατον ἀρχιμανδρίτην κύριον ἄνθιμον μετὰ τῆς αὐτοῦ
συνοδί(ας), παρα ἰ καλοῦμεν νά τόν ἰδῇ καί αὐτόν εὐμενεῖ, καί
προσηνεῖ τῷ βλέμματι, καί νά τόν ἔχη ἰ ὑπό τήν σκέπην αὐτῆς, καί
πατρικὴν πρόνοιαν, ὀδηγοῦσα αὐτόν πατρικῶς ἰ ἐν πάσι τοῖς
χρειώδεσι, καί πρός οὓς δεῖ δι' ἑαυτῆς συνιστῶσα ὡς ἴδιον αὐτῆς
τέκνον ἰ καί δοῦλον πιστόν, οὕτω δεόμεθα τῆς χριστομιμήτου καί
φιλανθρώπου σου ψυχῆς ἰ δέσποτα ἡμῶν σεβασμιώτατε, καί
εὐεργετικώτατε, καί εἴθε μή παρά θύραν ἰ ἤκοιεν ἡμῶν αἱ ἱκεσίαι, τήν
δέ ἀμοιβήν τῆς πρός τήν ἱεράν ἡμῶν μονήν κηδεμονί(ας), ἰ καί
προστασί(ας) ἀποτίσει αὐτῇ πάντως ὁ κοινός μισθαποδότης χριστός,
ὥσπερ καί τῶν λοιπῶν ἰ ἔνεκα, δυσωποῦμενος ταῖς εὐπροσδέκτοις
πρεσβείαις τῆς παναχράντου αὐτοῦ ἰ μ(η)ρός, παρ' ἡμῶν δέ τῶν
ταπεινῶν αὐτῆς δούλων ἔξει τό μνημόσυνον ἄπαυστον εἰς αἰῶνα ἰ τόν.

ἅπαντα, καί τήν εὐχαρίστησιν διηνεκῆ. ταῦτα μὲν προσκυνητῶς τε, καί ἰκε ἰ τικῶς, αἱ δέ πανίεροи, καί θεοπειθεῖς ἡμῶν εὐχαί, καί εὐλογίαι εἶψαν διά ἰ παντός μετά παν(ιερότητος) ἡμῶν.

τῆς θεοτιμήτου, καί σεβασμιωτάτης αὐτῆς πανιερότητος δοῦλον ταπεινός, ἰ καθηγούμενος τῆς ἱερᾶς, καί βασιλικῆς μον(ῆς) τῶν ἰβήρ(ων) Συμεών, καί οἱ σύν ἐμοί ἐν χ(ριστ)ῷ ἰ λοιποὶ ἀδελφοί, καί πατέρες.

Помітка канцелярії: Получень / и присланъ 16 августа, переведень и отосланъ 17 августа.

Напреосвященніишій, богопоставленніи і найшанованіишій господарю і владико, митрополите найсвятішої митрополії Київської і Галицької пане пане Рафаїле, Вашу славетну і найшанованішу Превелебність з належною цюотливістю і побожністю, раболіпно вклоняючись, вітаємо.

Всі ми, священного і царственного монастиря Іверського смиренні отці, благаємо Всемилостивого Бога, щоб заступництвом Пресвятої нашої Поргаїтиси Ви були здорові і сповнені всіх духовних радощів на багато років заради втішання і опіки усіх благаючих про те, і не найменше задля нас інших, котрі, відчувши багато разів благодіяння чутливого розуміння і батьківської уваги Вашої Превелебності до братів наших во Христі, що останнім часом прибувають [до Києва], велику Вам подяку широко висловлюємо, устами нашими до всіх про це промовляючи, серцями нашими оповідаючи і Всеблагого Бога благаючи, щоб віддав Вам належну винагороду і в цьому житті, і в майбутньому, тому що ми не спроможні в цьому через ницість нашу.

Окрім того, вже посилаючи у Христі брата нашого преподобного і смиренного архімандрита пана Анфіма разом із во Христі почтом його, просимо Вашу Превелебність привітати його оком ласкавим і доброзичливим і тримати під опікою Вашою і батьківською увагою, і наставляти його по-батьківськи у кожній потребі, і представляти його де потрібно як Ваше рідне дитя і раба вірного. Так молю хриstopодібність і людинолюбність твоєї душі, владико наш найшанованіишій і найблагодійніишій, і нехай не

залишаться поза дверима благання наші. Винагороду ж за прихильність і піклування Ваші до нашого священного монастиря нехай будь що віддасть Вам наш загальний розподілювач благ Христос, котрий, як і від інших, ласкаво сприймає приємне заступництво і Пречистої Матері, а від нас, смиренних рабів Ваших, буде поминання безперервне во віки віків і віддяка нескінчена. Зс̄ так припадаємо у благаннях і нехай пресвященні і побожні молитви і благословення наші будуть завжди з нашою Превелебністю.

Богоповажаної і найшанованішої Вашої Превелебності раби смиренні, кашігумен священної і царственої обигелі Іверської Симеон і зі мною во Христі інші брати та отиї.

13. 20 грудня 1744 р. Лист ченця Іоакима. — Ф, 72, № 39.

Πανιερώτατε, σοφώτατε καὶ θεοπρόβλητε μ(ητ)ροπο | λιτα τῆς ἀγιωτάτης μ(ητ)ροπόλεως καιβίας, γαλυσ | κίας καὶ πάσης μικρᾶς ῥωσί(ας), κύριε κύριε | ῥαφαήλ. ἔμοι δε μετα Κ(υρίου)υ εὐεργετικώτατε αὐ | θέντα, τὴν ὑμετέραν Θεόσωστον πανιερότητα | δουλικῶς προσκυνῶ, καὶ τὰς σεβασμί(ας) αὐτῆς χεῖρ(ας) | καὶ πόδας πανευλαβῶς ἀσπάζομαι.

Κατὰ τὸ 1736 ἔτος ἦλ[θ]α ἀπὸ τὸ ἅγιον ὄρος εἰς μοσ | χοβίαν ἐν τῷ ῥωμαίικῳ μοναστηρίῳ τοῦ ἀγίου νικο | λάου μετὰ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Βενιαμὶν καὶ τὴν λοιπὴν | ἀδελφότητα. εἰς δὲ τὸ 1742 τελέσαντες τὴν διακο | νίαν μας ἐλάβαμεν πασπόρτι ἀπὸ τὸ ἰνναστράνοη | κολέγι νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὰ ἡμέτερα. ὅμως ἐρχό | μενοι εἰς κίεβον ἠσθενησα ἐγὼ, καὶ διὰ τοῦτο μι | σεύσαντες οἱ ἀδελφοὶ, ἔμεινα μὲ τὴν ἄδειαν τῆς κου | βέρνιας καὶ μὲ τὴν εὐλογίαν τῆς ὑμετέρας πανιερότη | τος. ἐφ' οὗ δὲ (διὰ τῶν πανιέρων ὑμῶν εὐχῶν) συνή | φερα μὲ ἐπροσκάλεσεν εἰς τὸν οἶκόν του ὁ ἄρχων | χιλίαρχος καπνίστης καὶ τότε μὲ τὴν εὐχὴν καὶ εὐλο | γίαν τῆς ὑμετέρας πανιερότητος καὶ μὲ τὴν ἄδιαν τῆς | κουβέρνιας ἦλθα εἰς τὸν οἶκον τοῦ εἰρημένου χιλιάρ | χου καὶ εὐρίσκομαι ἐδῶ ἕως τώρα. ὅμως ἐν τῷ μετα | ξὺ ἔμαθα πῶς ἔχω μέγαν κίνδυνον νὰ εὕγω ἔξω | ἀπὸ τοὺς

ἀγαρηνοῦς, ἐπειδὴ ὄντος μου εἰς μοσχοβί(αν) ἡ ἀγιωτάτη σύνοδος ἔστειλνέ μοι διὰ προσταγῆς πολλοῦς ἀγαρηνοῦς καὶ τοὺς ἐκατήχησα τὸν λόγον τῆς ἀμωμῆτος καὶ ὀρθόδοξου πίστεως. ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡ μερικοὶ ἐθέτησαν καὶ ἔφυγον ἀπὸ τὴν ῥωσίαν εἰς ἐκεῖ ἵνα τὰ μέρη, οἱ ὁποῖοι μὲ ὀργὴν ἐκαυχήθησαν ὅτι ἀνίσως καὶ μὲ εὖρουν ἐκεῖσε νὰ μὲ τυραννήσουν ἢ βαρβαρικῶς. λοιπὸν διὰ νὰ μὴ γίνω ῥιψοκίνδυνος ἢ προκρίνω νὰ μείνω εἰς ὀρθόδοξον ἰμπερίον τῆς ῥωσσίας. ὅθεν διὰ τοῦτο γράφω τζολοπίτνα εἰς τὴν διοικουσαν κουβέρνιαν μὲ ταπεινὴν δέησιν νὰ μοῦ δοθῆ ἄδεια νὰ ὑπάγω πάλιν νὰ ζήσω εἰς τὸ ἐν τῇ μοσχοβίᾳ ῥωμαϊκὸν μοναστήριον τοῦ ἀγίου νικολάου. κατὰ τοῦ ἔγγραφα καὶ γράφω δουλικῶς καὶ ταπεινῶς τῇ ὑμετέρᾳ πανιερότητι προσπίπτων καὶ ἀσπαζόμενος νοερῶς τοὺς σεβασμίους πόδας τῆς ὑμετέρας πανιερότητος ἡ καθὼς καὶ πρῶτα ἔδειξεν εἰς ἐμὲ τὸν ταπεινὸν τὸ χριστομίμητον ἔλεός της, οὕτω καὶ τώρα δέομαι μὴ παραβλέψαι τὴν δέησιν τοῦ ἱκέτου αὐτῆς, δέομαι ὁ ταπεινός ἵνα γίνῃ ἡ ἀποδημία μου εἰς τὴν μοσχοβίαν μὲ τὴν ἄδειαν ἡ καὶ εὐχὴν καὶ εὐλογίαν τῆς ὑμετέρας πανιερότητος φυλακτῆριόν μοι καὶ ἐν τῇ ὁδῷ καὶ ἐν ἅπαντι μου τῷ βίῳ.

σορότζιντζα ἡ 1744 δεκεμβρίου 20. ὁ ταπεινότατος ἡ καὶ ἐλάχιστος ἱκέτης ἡ τῆς ὑμετέρ(ας) πανιερότητος ἡ ἰωακείμ μοναχός.

Помітка канцелярії: *Полученьє 13 Генваря 1745 года.*

Найпреосвященнїишїй, наймудрїишїй, богопоставленнїй митрополите найсвятїшої митрополїї Київської, Галицької і всієї Малої Росїї, пане пане Рафаїле, мїй з Господом найблагодїишїй господарю, перед Вашою богоспасеною Превелебнїстю раболїпно схиляюся і до Ваших шановних рук і нїг благоговїйно припадаю.

У 1736 році прибув я зі Святої гори до Москви, до ромейського монастиря св. Миколи, разом з архімандритом Веніамїном та іншими братами. У 1742 році, закінчивши нашу службу, ми одержали пашпорти від Іноземної Колегїї, щоб повернутися додому. Але коли вже ми дійшли до Києва, я запедужав, брати мої пішли далі, а я залишився з дозволу Губернїї і з благословенням Вашої Превелебнїсті. Після того, з преосвященними Вашими молитвами, видужання мене запросив до себе вельможний пан тисячник

Капніст. І тоді, з молитвою і благословенням Вашої Превелебності і з дозволу Губернії, увійшов я в дім зазначеного пана Капніста, де й перебуваю досі. Тим часом дізнався я, що наражуся на велику небезпеку від агарян, якщо вийду за межі країни, поскільки, ще як були ми в Москві, Найсвятіший Синод відрядив мене подбати про багатьох агарян, і багато кого навернув я до бездоганної нашої православної віри. Деякі ж із них відроби́ли і втекли з Росії до тих земель і тепер із зухвалістю кажуть, що тільки-но знайдуть мене там, то вже позну́щаються наді мною по-варварськи. Отож, щоб уникнути тієї небезпеки, вважаю за краще залишитися в православної Російській імперії. Тому і пишу чолобитну до керівництва губернії зі смиренною мольбою про надання мені дозволу повернутися до життя у Московському ромейському монастирі св. Миколи. Про те саме вже писав і знову пишу смиренню і раболіпно до Вашої Превелебності, уклібно схиляючись і обіймаючи у думках шановні ноги Вашої Превелебності, і молю, щоби так, як і раніше Ви дарували мені, смиренному, хриstopодібну ласку Вашу. так і зараз не проминули Ви мольбу блага́ння мого. Молю, смиренний, щоб нарешті відбулося переселення моє до Москви за згодою, з молитвою і з благословенням Вашої Превелебності, оберегу мені у дорозі і в усьому моєму житті.

Сорочинці. 1744 року, грудня 20.

Найсмиренніший і найменший прохач Вашої Превелебності
чернець Іоаким.

Лист до митрополита
Арсенія Могилянського

14. 20 квітня 1761 р. Лист Кирила, архієпископа Синайського.
— Ф. 72, № 43.

[...]

Δεόμενοι τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ ἵνα χαρίζῃ αὐτῇ ὑγίειαν ἀμετάπτωτον, εὐτυχίαν ἀδιάσειστον, καὶ ἴσα τὰ ἐφετὰ καὶ χαρίεντα, μέχρι γήρως βαθυτάτου καὶ λιπαροῦ, ἅμα δὲ καὶ στερεομένην ἐπὶ τὸν ἀγιώτατον τῆς θρόνον μετὰ πάσης εὐκληρίας, καὶ ἀγαθῆς καταστάσεως. Καὶ προλαβόντως δι' ἐτέρου ἡμῶν γράμματος ὅπου ἐστείλαμεν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀρχιερωσύνην, ἀπεδιώκαμεν τὸ πρέποντα ἐν Χ(ριστ)ῷ ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν, ὡς ἐν πν(εύματι) ἀγίῳ ἀδελφὸν μας περιπόθητον, ἀλλὰ καὶ καλοῖ θελήτην πρόθυμον τοῦ ἱεροῦ καὶ θεοδοξάστου ἡμῶν μοναστηρίου. Τανῦν αὖθις δὲν ἐλείψαμεν ἡμετὰ τὸν ἀσπασμὸν τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης νὰ δηλοποιήσωμεν αὐτῇ, ὅτι κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν ἐν ἡμῖν ἀρχαίαν τάξιν καὶ συνήθειαν, μετὰ κοινῆς συναινέσεως τῆς καθ' ἡμᾶς ἀπάσης ἱερας. Συνοδοῦ ἀλλάσσομεν τὸν αὐτόθι ἡμέτερον ἡγούμενον κύρ νικηφόρον, καὶ ἀντ' αὐτοῦ στέλλομεν ἕτερον ἡγούμενον ἀδελφὸν, ἡγούμενον καὶ διοικητὴν τῶν περὶ τὰ αὐτόσε ἡμετέρων τοῦ τε μοναστηρίου τῆς ἀγίας μεγαλομάρτυρος αἰκατερίνης, καὶ τοῦ μετοχίου τῆς νίζνας (τὰ ὅποια ἐνώσαμεν τὰ δύο ἕνα) τὸν ἡπαρόντα ὀσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ πν(εύματι)κοῖς ἡμέτερον πρωτοσύγκελλον κύρ μελχισεδέκ, μετὰ τῆς συνοδίας αὐτοῦ.

Παρακαλοῦμεν οὖν θερμῶς καὶ ἀδελφικῶς τὴν ἡμετέραν πανιερότητα, ὅπως ἰ υποδεχθῆ αὐτὸν ἐν ἰλαρότητι, καὶ π(ατ)ρικῆ ἀγάπῃ, καὶ φιλοχρίστῳ συμπαθείᾳ, καὶ συντρήχῃ, καὶ βοηθῆ ἰ ὀλοψύχως λόγῳ τε καὶ ἔργῳ, καὶ πάντοτε νὰ εἶναι εἰς τὸ σκέπος καὶ θάρρος της, ἐπειδὴ εἶναι ἀρχάρι ἰ ος τοῦ τόπου καὶ τῆς διαλέκτου, καὶ ὑπὲρ χρειάζεται τὴν δυνατὴν ἀντίληψιν τῆς πανιέρου αὐτῆς κορυ ἰ φῆς, καὶ ἐλπίζομεν ὅτι θέλει εὐδοκημήσῃ, καὶ νὰ φανῆ ἄξιος ἐργάτης εἰς τὴν ἐπιστάσιαν αὐτῆν ἰ ἀλλὰ μὴν μὲ τὴν δεφένδευσιν αὐτῆς γίνεται τοῦτο. ὁμοίως καὶ μὲ τὴν παρ' αὐτῆς δεσποτικὴν εὐχὴν καὶ ἰ εὐλογίαν νὰ συστηθῆ, καὶ νὰ λέγεται ἡγούμενος κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν, καὶ νὰ παρα ἰ δωθοῦσιν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὰ τοῦ μοναστηρίου ἅπαντα ἀπὸ τὸν ἡγούμενον κύρ νικηφόρον, καθὼς ἰ καὶ αὐτὸς τὰ ἐπαρίλαβεν ἀπὸ τὸν πρὸ αὐτοῦ, εἴτε ἱερὰ κειμήλια, καὶ σκεύη, εἴτε ἄλλο τι κτῆμα μο ἰ ναστηριακὸν. ὁμοίως καὶ τὰ αὐτῆ νίζνα ὅσα εἶναι καὶ λογίζονται ἴδια τοῦ μοναστηρίου, καὶ αὐτὰ νὰ ἰ εἶναι εἰς τὴν διοίκησιν καὶ ἐπίσκεψίν του, καὶ καιροῦ καλοῦντος ὅταν μέλλῃ ἀπελθεῖν εἰς τὰ ἐκεῖσε ἰ παρακαλοῦμεν νὰ τὸν ἐφοδιάσῃ διὰ πανιέρων αὐτῆς γραμμάτων, διὰ νὰ μὴν ἐνοχληθῆ ὑ[πό] ἰ τινος, τὸν δὲ ἡγούμενον κύρ νικηφόρον μετὰ τὴν τοῦ ἀβανταρίου καθαρὰν παράδωσιν, διωρ[ίζομεν] ἰ ἀνυπερθέτως, καὶ δίχα προφάσεως τινός, ἢ ἀναβολῆς καιροῦ νὰ κινηθῆ πρὸς ἡμᾶς, διὰ [νὰ μᾶς] ἰ παρηγορήσῃ μὲ τὴν συναχθεῖσαν παρ' αὐτοῦ ἐλεημοσύνην τῶν εὐσεβῶν καὶ συνορθοδόξων χρ[ιστια] ἰ νῶν. Τοιαύτη νὰ εἶναι ἡ προσταγὴ καὶ τὸ πασαπόρτη καὶ τῆς ἡμετέρας θεοφρουρήτου κορυφ[ῆς] ἢ νὰ μᾶς προφθάσῃ ὅσον τάχος εἰς τὰς κατεπειγούσας ἡμῖν ἀνάγκας τε, καὶ χρείας, μάλιστα εἰς τοιοῦτους ἰ καιροὺς δυστυχισμένους ὅπου ἐφθάσαμεν, καὶ εἰς τοιαύτην ἀνάγκην ὅπου εὐρισκόμεθα, ἔνεκα τοῦ ἀνοιγμοῦ τοῦ ἀ ἰ γίου ἡμῶν μοναστηρίου. Προσέτι δηλοποιοῦμεν αὐτῆ, ὅτι κατὰ τὴν εὐλογοφανῆ ἡμῶν ἀπόφασιν, κατὰ τὸ κοινὸν ἰ καὶ συστατικὸν ἡμῶν γράμμα ὅπερ ἐπιφέρει ὁ διαληθεὶς ἡγούμενός μας κύρ μελχισεδὲκ διαλαμβάνει, ἰ δὲν ἔχει ἄδειαν περαιτέρω ἀπέρχεσθαι, εἰμὶ μόνον αὐτὰς τὰς πάντα ἀγιωτάτας ἐπαρχίας, χάριν ἰ τῆς παρα τῶν εὐσεβῶν, καὶ ὁμοπίστων ἡμῶν ἀδελφῶν βοηθείας τε, καὶ ἀντιλήψεως, ὅπως διὰ τῆς θεαρέστου αὐ ἰ τῶν συνδρομῆς καὶ

ἐπιχορηγίας, αὐτὸς μὲν δανηθῆ διακυβερνήσῃ τότε αὐτόθι ἡμέτερον μοναστήριον τῆς ἁγίας αἰκατερίνης, καὶ τὸ μετόχιον τῆς νίζνας, προμηθεύσῃται καὶ ἡμᾶς μικρὰν παραμυθίαν, καὶ ἀνα ἡ ψυχὴν τῶν πολλῶν μας θλίψεων καὶ δυστυχιῶν, καὶ τῶν ἐπικειμένων ἡμῖν ἀναγκῶν, καὶ ἀφορήτων χρεῶν, ἡ καὶ καθ' ἑκάστην γινομένων ἀναριθμήτων ἐξόδων εἰς τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ὠμωτάτους ἄραβας διὰ τὸ ἀκόρεστον, καὶ ἡ πλεονεκτικὸν τῆς κακίας αὐτῶν. ὦτινι ἡγουμένῳ κὺρ μελχισεδέκ δεδώκαμεν γράμματα διὰ τὴν Ζαπο ἡ ρόβαν, πρὸς τὸν ἐκεῖσε ὑπέρτατον Κοσοβὴν, καὶ εἰς τοὺς περὶ αὐτοῦ ἀταμάνους, καὶ ὅταν λάβῃ ἡ ἐχέρειαν ἡ τοῦ ἀπελθεῖν πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἐκλιπαροῦμεν νὰ εἶναι καὶ μὲ τὴν δυνατὴν δεφένδευσιν καὶ τῆς ὑμε ἡ τέρας ἀδελφικῆς καὶ χριστιανικῆς ἀγάπης. Περιστὸν τὸ ἔχομεν νὰ τὴν παρακαλοῦμεν καὶ νὰ τὴν ἡ ἀναγκάζωμεν εἰς ἐκείνα ὅπου αὐτῇ οἴκοθεν, καὶ ἐξ ἰδίας ἐμφύτου καλοκαγαθίας προαιρεῖται καὶ εὐ ἡ εργετεί, μάλιστα δὲν ἀμφιβάλλομεν οὐδόλως ὅτι ἐτοίμως θέλει παραστέκεται νὰ συντρέχῃ, καὶ νὰ ὑπερ ἡ μαχῆ ὀλοψύχως πρὸς πάντα τὰ συμφέροντα τῆς ἱερᾶς καὶ θεοδοξάστου ἡμῶν μονῆς, ἐν ἣ καὶ τὸ μνημόσυ ἡ νον τοῦ ἀρχιερατικοῦ τῆς ὀνόματος σώζεται ἀκατάπαυστον ἐν πάσαις ἡμᾶς ἡ ταῖς ταπειναῖς προσευχαῖς, ἡ καὶ ἐν ταῖς ἐνταῦθα καθ' ἑκάστην τελουμέναις θεῖαις ἡ ιερουργίαις. ὥς εἶναι πεπληροφορημένη ἡ πανιε ἡ ρότης τῆς, ὅτι μεγάλην χαρὰν, καὶ παρηγορίαν μᾶς δίδει τοὺς πτωχοὺς, καὶ τὰ μέγιστα ἐλεεινοὺς τὸ θάρρος, ἡ καὶ ἡ ἀντίληψίς τῆς εἰς τοιοῦτους τε ταλαιπωρημένους καιροὺς, καὶ εἰς τὴν ἐνεστῶσαν ἡμῶν θλίψιν καὶ στενο ἡ χωρίαν, καὶ τὰ ἀφόρητα κακὰ (καθὼς ἀπὸ τὸ κοινὸν ἡμῶν γράμμα θέλει πληροφορηθῆ σαφέστε ἡ ρον) ὅπου πάσχομεν καθ' ἑκάστην ὑπὸ τῶν ἀγρίων, κακοτρόπων ἀράβων, τὰ ὅποια δεινὰ ἡύξάν ἡ θησαν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους καιροὺς, μόνον ὁ προνοήτης θεὸς διὰ τῶν ἀγίων αὐτῆς εὐχῶν, νὰ γίνῃ ἡμῖν ἡ ἐλε ἡ ως καὶ βοηθός. Παρακαλοῦμεν δὲ νὰ ἔχωμεν καὶ ἀδελφικὸν τῆς γράμμα νὰ χαίρωμεν ἐπὶ τῇ ἐφετω ἡ τάτῃ αὐτῆς ὑγιείᾳ καὶ εὐεξίᾳ, ἡς τὰ ἡ τῆ εἶησαν παρὰ θεοῦ πανευδαίμονα καὶ χαρμόσυνα. ἡ

Ἐξ ἁγίου καὶ θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ, ἀψῆα' ἀπριλλίου κ'. |
Τῆς ὑμετέρας θεοτιμῆτου πανιερότητος ἐν χ(ριστ)ῷ ἀγαπητὸς
ἀδελφὸς | καὶ ὅλως εἰς τοὺς ὄρισμοὺς. |
ὁ ταπεινὸς Σινᾶ ὄρους ἀρχιεπίσκοπος Κύριλλος.

Помітка канцелярії: *Подано Іуля 3 1762 года.*

[...]

Молимо людинолюбного Бога, щоб дарував Вам здоров'я неослабне, щастя непорушне і всього жаданого і доброго до старості глибокої і ситкої, водночас щоб бути Вам укріпленому на найсвятішому Вашому престолі і з усім добрим клиром у благополуччі. У додаток до іншого листа, що надіслав уже до Вашого архієрейства, хочу віддати Вам гідне і во Христі братерське вітання як во Дусі Святій брату нашому жаданому, благодійникові щирому священного і богославного нашого монастиря.

Разом з тим скористаємося з нагоди і з вітанням братерської любові оголошуємо Вам, що згідно з заведеним у нас стародавнім порядком і звичаєм ми за спільною згодою всього нашого Священного Синоду замінюємо нашого ігумена кир Никифора і на його місце надсилаємо іншого істинного брата, ігумена і керівника всього нашого добра і монастиря св. великомучениці Катерини, і монастирського подвір'я у Ніжині (які ми об'єднали в одне), даного преподобного у ієромонахах і духівника нашого, протосинкела кир Мельхіседека разом із почтом його. Отже, просимо палко і по-братньому Вашу Превелебність зустріти його з радістю і батьківською любов'ю, і з христолюбивим співчуттям, надати йому підтримку і допомогу всією душею у словах і справах, щоб було йому місце завжди у думках Ваших і в осередку Вашому, тому що він як початківець у новому середовищі і мові дуже потребує доброго розуміння преосвященної Вашої Зверності.

Сподіваюся, що він буде мати успіх і буде гідним працівником на своїй посаді, але ж нехай це буде і під опікою Вашої Превелебності. Також сподіваюся, що із господніми молитвами Вашими і благословенням Вашої Превелебності буде його представлено і оголошено ігуменом згідно з церковним обрядом, і

що буде передано до рук його всі монастирські справи від ігумена кир Никифора, як і той їх одержав від попередника свого, а також священні реліквії та посуд, і іншу монастирську власність. А також і все те в Ніжині, що є і вважається власністю монастиря, має бути передано під його керування і нагляд. І, коли вже з часом він прибуде до Ніжина, прошу забезпечити його преосвященими Вашими листами, щоб ніхто його не турбував.

Ігуменові ж кир Никифору після повної передачі інвентаря наказуємо невідкладно, без жодної затримки і не гаючи часу вирушити до нас, щоб нас втішити милостиною, зібраною серед шановних і одновірних православних християн. Про те має бути наказ і Вашої богобереженої Зверхності, а також і паспорт, щоб надійшов він якнайшвидше до нагальних наших потреб і нестатків, бо перебуваємо у скрутних обставинах, у великій нужді, до якої привели борги нашого святого монастиря. До того ж доповідаємо Вам, що згідно з благословенним нашим рішенням, викладеним у спільному рекомендаційному листі, що має поіменованій наш ігумен кир Мельхіседек, він не має дозволу заходити далі, аніж за межі тих вічно найсвятіших епархій, задля допомоги від вельмишановних одновірних братів наших і співчуття їхнього, а також заради їхньої богоугодної підтримки і пожертв. Отже, він має керувати монастирем святої Катерини і метохом у Ніжині, щоб надавати і нам якесь полегшення і відпочинок у численних наших скорботах і нещастях від навислих над нами лих, численних витрат на нечестивих і найбрутальніших арабів, нестерпних боргів, дедалі зростаючих через ненажерливість і шахрайство їхньої злоби.

Поіменованому ігуменові Мельхіседеку надано і листи до Запоріжжя, до тамтешнього шляхетного кошового і до його отаманів, і, якщо трапиться йому нагода дійти до тих місць, то просимо і в тому заступництва і допомоги Вашої братньої і християнської любові. Та зайвим є просити Вашу Превелебність і зобов'язувати виконати те, що Ви й самі за своїм природним розумінням і за власним природним добротолюб'єм і благодійністю схильні робити. І, звичайно ж, не маємо ніяких сумнівів, що Ваша Превелебність готові допомагати нам і боротися всією душею за інтереси священної і богославної нашої обителі, де поминання

Вашого архієрейського імені зберігається безперервно у всіх наших смиренних молитвах і повсякденних божественних відправах. І щоб Ви знали, Ваша Превелебність, що дуже велику радість і найбільшу втіху нам, бідним і дуже дуже нещасним, співчуття і розуміння у такі тяжкі часи, у теперішньому смутку, в утисках і незносимих лихах (про що буде мовлено ясніше у загальному листі), яких зазнаємо кожен день від диких і лихих арабів, злоба яких зросла, як ніколи. І тільки б Доброчинний Бог святими Вашими молитвами був би до нас милостивим і нам допоміг. Отож просимо надіслати нам і братерського Вашого листа, щоб радіти найжаданішому для нас здоров'ю і благополуччю Вашої Превелебності, і нехай роки жигтя Вашого будуть, від Бога, найщасливіші та радісні.

Із святої і богошественої гори Сінай 1761 року, квітня 20.

Вашої пречесної Превелебності во Христі любий брат і весь до Ваших послуг смиренний Сінайський архієпископ Кирило.

Лист до Григорія Сінайського,
кафігумена монастиря св. Катерини
у Києві

15. 1774 р. Лист-звернення жителів міста-фортеці Св. Єлисавети. — Ф. V, № 3626.

Εἰς τό χιλιοστόν ἑπτακοσιοστόν εὐδομικοστόν τέταρτον ἔτος ἀπό χριστοῦ.

Ἐδώσαμεν τό παρόν μας ἐνυπόγραφον καί ἀφιεροτικόν Γράμμα, εἰς χειῖρας τοῦ πανοσιωτάτου ἁγίου καθηγουμένου τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἐν κιόβφ ἁγίας αἱ | κατερίνης, κυρίου κυρίου Γρηγορίου σιναιίτου, φανερώνωντας ὅτι ἐρχόμενοι ἀπό τά ἔξω μέρη τῆς τουρκίας ἀπό τόν μωρέα εἰς τούς 1735 εἰς τό σίτζι | χάριν ἐλεημοσύνης σταλμέν(οι) παρά τοῦ ἡγουμ(ένου) τῆς μονῆς τῆς κιμήσε(ως), μέ γράμμα τοῦ μοναστηρίου καί μέ Γράμμα τοῦ παναγιωτάτου πατριάρχου | Κωνσταντινοπόλεως κυρίου νεοφύτου ἀκολούθησε νά Γένη μάχη ἀναμεταξύ τουρκίας καί ῥωσίας, καί ἔτζι ἦλθαμεν εἰς τήν μικρήν ῥωσίαν εἰς | κάστρον τῆς νίζνας, καί περνῶντας ὀλίγαις ἡμέραις μᾶς ἐρώτησεν ὁ μακαρίτης παρασκευάς, πόθεν εἴμασθε, καί τοῦ εἶπαμ(εν) πῶς εἴμασθε ἀπό τήν μωρέα | ἀπό τό μοναστήριον τῆς κιμήσεως τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου. "Ὅθεν ὁ ῥηθείς παρασκευάς τό ἐκοινολόγησεν καί εἰς τούς λοιπούς ῥωμαίους οἱ ὁποῖοι | ὡς ἡδίμονες τρυῦ τόπου ἰξεύρωντας τά ὀκάζια καί τά ῥέγουλα, μᾶς ἔστειλαν εἰς τό κίεβон εἰς τόν συνπατριότην μας πρῶ(ην) μητροπολίτην κορύνθου | κύριον

μητροφάνην. "Οθεν πηγαινάμενοι εἰς τὴν πανιερώτητά του μᾶς ἐπρόσφερον εἰς τὸν μακαρίτην μητροπολίτην κιεβίας κύριον ῥα Ι φαήλ, καὶ ἡ πανιερώτητά του μᾶς ἐδιόρισεν νά εὐρίσκομασθε κοντά εἰς τὸν κύριον μητροφάνην καὶ εὐρισκόμενοι κοντά εἰς τὴν πανιερώτητά του Ι ἕως εἰς τοὺς 1736 μᾶς ἐζήτησεν ὁ ἄρχων καπετάν(ος) τοῦ Σερβικοῦ πολκουρίου κύρ θεόδωρος πέτρου ἀπό τὸν ἴδιον μητροπολίτην κιεβίας Ι κύριον ῥα φαήλ καὶ μᾶς ἐπῆρεν καπιλάνον εἰς τό αὐτό πόλκουρον, ὡς καθὼς φανερώνει καὶ τό Γράμμα τῆς πανιερότητ(ός) του δίδοντας μᾶς εὐ Ι λογί(αν) νά ἐπιτελῶμ(εν) ὅλα τά τῆς ιεροσύνης. Τόν ἴδιον χρόνον ἐπήγαμ(εν) μέ τό πόλκουρον εἰς τό κρήμι εἰς τοὺς 1737 πάλιν μέ τό ἴδιον πόλ Ι κουρον ἐπήγαμεν εἰς τό ὀτζζιακοβον. καὶ εἰς τοὺς 1738 ἐπήγαμεν εἰς τὸν ἴστρον· καὶ εἰς τοὺς 1739 ἐπήγαμεν εἰς τό χοτῆνι, μέ τό ἴδιον πόλ Ι κουρον ἐπήγαμεν εἰς τὴν σφαιίτζιαν εἰς τοὺς 1741 καὶ Γυρίζοντας ἀπ' ἐκεῖ εἰς τοὺς 1757 μᾶς ἐπῆρεν ὁ κνέζης κωνσταντῖνος καντημήρης, καὶ Ι ἐπήγαμεν εἰ τὸν προῦτον, καὶ ἐρχάμενοι ὀπίσω εἰς τοὺς 1758 ἐπήραμ(εν) ἀπό τὴν ἀγιωτάτην Σύνοδον εἰς τὴν πετρόπολιν τό ἄ[ψι] μας, διὰ Ι νά ζήσαμ(εν) εἰς τὴν μαλωρωσίαν εἰς τό κάστρον τῆς νίζνας εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησί(αν) ὡς καθὼς φανερώνει τό ὀκάζιον τῆς ἀγίας Συνόδου Ι ἐπειδὴ καὶ νά πηγαίνωμεν ἔξω εἰς τό μοναστῆρι μου ἦτον ἀδύνατον μέ τό νά ἐβάπτησαμεν πολλοὺς τούρκους καὶ τούρκισαις τὸν καιρόν ὀποῦ ἐπῆραν τό Ι ὀδζιάκωβον καὶ τό χοτῆνι. "Οθεν ἐμείναμεν εἰς τὴν νίζναν ἕως εἰς τοὺς 1760 καὶ τό αὐτό ἔτος μανθάνωντας πῶς ἐδόθη προσταγὴν μέ ὁ Ι κάζιον παρά τῆς ἐν μακάρη τῆ λήξει Ἰμπερατρίσ(ας) Ἐλισαβέτ Πετρόβνης νά Γένη ἐκκλησία εἰς τό κρέποστι τῆς ἀγίας ἔλισαβέτ διὰ νά συνα Ι χθοῦν ῥωμαῖοι βλάχοι καὶ σέρβοι. "Οθεν ἐπήγαμ(εν) ἐκεῖ καὶ πῆραμ(εν) μερικοὺς ῥωμαίους βλάχους καὶ σέρβους ὀποῦ ἦλθαν καὶ ἐκατοίκησαν Ι ἐκεῖ, οἱ ὀποῖοι μὴν ἔχοντας ἐκκλησίαν νά ἀκούσουν τὴν ῥωμαϊκὴν διάλεκτον ἐπαραπονέθησαν εἰς τοῦ λόγου μας τρόπον τινά πῶς εἶναι μετανοημένοι ὁ Ι ὀποῦ ἦλθαν. ἐμεῖς ὁμως τοὺς ἐπαρηγόρησαμ(εν) νά μὴν λυποῦνται περί τούτου καὶ ὁ θεός θέλει οἰκονομήσει νά γένη ἐκκλησία, καὶ νά ἀκούσῃ κάθε Ι ἕνας τὴν ἴδιάν του διάλεκτον. περνώντας ὀλιγ(ος) καιρ(ος) τοὺς ἐφανερώσα[μεν] πῶς ἡμεῖς μέ τοιοῦτον σκοπόν ἦλθαμεν ἐδώ νά σᾶς ἀνταμιώσωμεν καὶ νά Ι

σῆς φανερώσωμεν τὴν γνώμην μας ὅτι τοιοῦτον σκοπὸν ἔχωμεν νὰ ζητήσωμεν ἄδειαν παρὰ τοῦ ἀρχιερέως διὰ νὰ κτήσωμεν ἐδώ εἰς τὸ κρέποστι τῆς ἁγίας ἑλισαβέτ ἐκκλησία μέ ἐκεῖνα ὁποῦ ἀποκτήσαμεν μέ τούς κόπους μας ἀπό τὰ πόλκουρα ὁποῦ εἵμασθαν, πλήν νὰ μᾶς βοηθήσῃ τε καί τοῦ ἰ λόγου σας ὁ καθ' ἕνας τὸ κ(ατὰ) δυναμιν, καί οὕτως ὅλοι μέ μίαν φωνήν ὑποσχέθησαν νὰ βοηθήσουν, καί μέ τὰ ὀλίγαις ἡμέραις ἐδόσαμεν ἁ ἰ ναφορ(άν) εἰς τὸν ἐνδοξώτατον Γενεράλην χλέμποβ Ἰωάννην θεοδώρου καί ἡ ἐνδοξότητά του εὐθύς ἔστειλεν εἰς τὸν ἀρχιερέα περισλαβίας κύριον γερβάσιον, ἰ καί ἡ θεοφιλία του ἔστειλεν ὀκάζι εἰς τὸν προτόπαππαν κύριον ... καί ἡ αἰδεσιμώτης του μᾶς ἐλάλησεν καί μᾶς ἐδιάβασεν τὸ ὀκάζι ἰ τοῦ ἀρχιερέ(ως), καί ἔτζι ἡμεῖς ἐφροντίσαμεν διὰ τὴν εἴλην διὰ νὰ κτησθῆ ἡ ἐκκλησία. "Ὅθεν εἰς τοὺς 1762 ἔγεινεν ἀρχή καί ἐκτῆζονταν, τὸ αὐτό ἰ ἔτος ἐπαρακαλέσαμεν τὸν ἀρχιερέα καί μᾶς ἔδωσεν κνήγγα νὰ περιέλθῃ ὁ γεροπνευματικὸς εἰς τοὺς χριστιανούς χάριν ἐλεημοσύνης, καί περιερχό ἰ μεν(ος) ἐσύναξεν μικρὴν ἐλεημοσύνην ὡς φαίνε(ται) καί εἰς τὸ κνήγα γεγραμμένον, καί θεοῦ βοηθοῦντος μέ τὴν ἐλεημοσύνην αὐτὴν καί μέ ἐκεῖνο ἰ ὁποῦ ἀποκτήσαμεν εἰς τὰ πόλκουρα, καί ἐκείνην τὴν ὀλίγην βοήθειαν ὁποῦ ἔβαλαν οἱ διορισμένοι ἀδελφοὶ ἐτελειόθη ὁ τρυσυπόστατος ναὸς τῆς ἰ ὑπεραγί(ας) θεοτόκου βλαντημήρσκι, τῆς ἁγίας παρθενομάρτυρ(ος) αἰκατερίνης, καί τοῦ ὀσίου πατρός ἡμῶν Συμεῶν σέρβου καί εἰς τοὺς 1765 ἐδόσαμεν ἰ ἀναφορὰν εἰς τὸν ἀρχιερέα διὰ νὰ ἀγιάσῃ τὴν ἐκκλησίαν ἔστειλε προσταγή εἰς τὸ ἐκεῖσε προτώπαππαν καί τὴν ἐγκαινιάσε καί ἱερουργεῖτο ἡ θεία ἰ μυσταγωγία. ἐπειδὴ ὁμ(ως) ἡμεῖς καί δέν ἔχωμεν τὸν τρόπον διὰ νὰ φέρωμεν ἱερεῖς ἀπὸ τὰ ἔξω μέρη διὰ νὰ τελοῦν τὴν ἀκολουθίαν μέ τὴν ἱεράν τελετὴν ἰ τῆς θείας ἱεουργί(ας) ὡς ἔθος ἡμῶν εἰς τὴν ὑμετέραν διάλεκτον ἐστοχασθήκαμεν καί ἐσυμβουλευθήκαμεν εἰς τὸ ἀναμεταξύ μας διὰ νὰ τὴν ἀφιερῶσωμεν, ἰ εἰς κανένα μοναστήρι ὁποῦ εὐρίσκονται εἰς τὰ ἔξω μέρη εἰς τὸ ἅγιον ὄρος ἢ εἰς τῆς ρούμελις τὰ μοναστήρια, ἐπειδὴ ὁμ(ως) ὁ πρῶτος κτήτορας τῆς αὐτῆς ἐκκλη ἰ σίας κύρ. Ἰγνάτιος παππαζήνος εἰς τοὺς 1764 ἤχεν ἀφιέρωση τὸν ἑαυτὸν του βάλοντας τὴν μετάνοι(άν) του εἰς τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας αἰκατερίνης τῆς ἐν

Ἰ τῷ κίβρω τοῦ σιναίου ὄρους καί ἐκλήθη καί αὐτός εἰς τήν ἀδελφότητα τῶν ἐπιλοίπων πατέρων μᾶς ἐσυμβούλευσεν νά ἀφιερῶσωμεν τήν ἐκκλησίαν Ἰ εἰς αὐτό τό μοναστήριον τῆς ἀγίας αἰκατερίνης τῷ ἐν κίβρω ὁ εὐρισκόμενον εἰς τήν ἐπικράτειαν τῆς κρατεᾶς βασιλείας, καί οὕτως βλέποντες τήν εὐλογο Ἰ φανῆ αὐτοῦ συμβουλήν ἐστέρξαμεν καί ἐσυμφωνήσαμεν ὅλοι μικροί τε καί μεγάλοι καί τήν ἀφιερῶνωμεν αὐτήν τήν ἐκκλησί(αν) εἰς τό ῥηθέν μοναστήριον τῆς Ἰ ἀγίας αἰκατερίνης τῆς ἐν τῷ Ποντόλῃ τῆς κιεβίας, μέ ὅλα της τά ὑποστατικά κινητά τε καί ἀκίνητα εἴτε ἱερά ἄμφια καί κειμήλια τῆς ἐκκλησίας ὡς φαίνο·(ται) Ἰ Γεγραμμένα ἐν καθαρῷ καταλόγῳ. Ἰδού σημειοῦμεν καί τά ποῦνκτα ὁποῦ ἔχει νά φυλάξῃ ὁ κατά καιρόν ἡγούμενος τῆς ἐν κίβρω ἀγίας αἰκατερίνης καί Ἰ ἡμεῖς. Α΄. ὁ ἡγούμενος νά ἔχη νά στέλνῃ νατζζιάλνικον εἰς αὐτήν τήν ἐκκλησί(αν), καί αὐτός νά ἐξουσιάσῃ ὅλα τά της ἐκκλησίας καί νά φροντίσῃ τά ὅσα ἤθε Ἰ λεν τόν προστάζῃ ὁ ἡγούμενος, ὁμοῦ καί ἡμεῖς νά ὑπερμαχοῦμεν τό σύμφερον τῆς ἐκκλησίας. Β΄. ὁ ἡγούμ(ενος) νά διορίσῃ εὐημέριον νά ἐπιτελῇ τὰς ἐπουργί(ας) Ἰ κατά τό ἐμόν ἔθος. Γ΄. τά ὅσα εἰσοδήματα ἐκ τῶν ὑποστατικῶν πέρνονται, ὁ διορησθεῖς νατζζιάλνικ(ος) παρά τοῦ ἡγουμένου νά ἔχη νά τά συνάξῃ συν Ἰ δρομούντων καί ἡμῶν. Δ΄. ὅσα ἀφιερῶματα, εἴτε κινητά, εἴτε ἀκίνητα, ἢ κα[...] ἐκ τοῦ νατζζιαλνίκου νά συνάζονται. Ε΄. λαμπαδ(ια) ἢ ἄλλα λιανά Ἰ καιρία ὁποῦ ἤθελαν μᾶς χρειασθῆ εἰς δεσποτικές ἐορτάς, ἢ εἰς μνήμην ἀγίων, ἢ εἰς βάπτησιν παδίων, ἢ εἰς στεφανώματα, ἢ εἰς ἐνταφιασμούς Ἰ νεκρῶν ἀπό τῆς ἐκκλησίας νά ἀγοράζονται παρά τῶν διορισθέντ(ων) ἐπιτρόπων παρά τοῦ ἡγουμένου, ὁμοίως καί τήν ἡμέραν τῆς ἀναστάσ(εως) τοῦ χριστοῦ διά Ἰ κυβέρνησιν τῆς ἐκκλησίας. Στ΄. ἀπό παρησίαις ἀπό προθέσεις ἀπό σαρανταλείτουργα παρά τοῦ διορισθέντ(ος) νατζζιαλνίκου νά συνάζονται, ὁμοίως ἢ καί εἴτι ἄλλο ἀφιέρωμα. Ζ΄. εἰ μὲν ἤθελεν ἀκολουθήσῃ θάνατος ἀπό τοὺς ἐγκατοίκους ἡμᾶς ῥωμαί(ους) βλάχους σέρβους ἢ ἄλλης τιν(ός) θρησκείας, καί Ἰ ἔγεινεν ὀρθόδοξος χριστιανός, ἢ ὑπανδρευμένος ἢ ἀνύπαντρος μὴν ἔχων κληρονόμων, ἢ ἐκκλησί·α νά ἔχη νά κληρονομήσῃ τήν περιουσί(αν) αὐτῶν, γρά Ἰ φοντες τα ὅλα εἴτι ἤθελεν εὐρεθῆ κατ ὄνομα κινητά, ἢ ἀκίνητα ἐν καθαρῷ καταστοίχῳ παρά

τοῦ διορισθέντος νατζιαλνίκου καὶ τῶν ἐπιτρόπων καὶ νά φυλάτ
 τονται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ εἰς ἄλλον συγουρότερον τόπον
 ἐσφραγισμένα οὔσα παρά τοῦ νατζιαλνίκου καὶ παρά τῶν ἐγκροίτων
 προσμένωντας ἕως δύο χρόνους, ἢ καὶ εἰ μὲν καὶ δέν ἤθελεν φανῆ τινος
 κληρονόμος νά μένουν εἰς τήν ἐκκλησίαν, εἰ δέ καὶ ἤθελεν εὐρεθῆ τοῦ
 ἀποθανόντος κα[νεῖς] νά δίδονται εἰς σύγουρον μέ ἢ διάφορον πρός
 δέκα ἔνδεκα ὁ δέ κληρονόμος ὁποῦ ἤθελε φανῆ εἰς τοὺς διορισμένους
 χρόνους νά εἶναι μαρτυριμένος παρά τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν ἢ
 κληρικῶν τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ὁποῦ ἤθελεν εἶναι ὁ ἀποθανών, καὶ
 οὔτως νά λάβῃ τήν κληρονομίαν δίδοντας α(σπρα) 10 [ρούβλια] εἰς
 τά ἑκατόν εἰς τήν ἐκκλησίαν διά ἢ φύλαξιν αὐτῶν· ζετιμῶντες ὅλον
 τό τίποτες τοῦ ἀποθανόντος πρῶτον μέ δίκαιον τρόπον καὶ ἀπό τήν
 ποσότητα ὁποῦ ἤθελεν γένη νά δίδονται τά 10 [ρούβλια] εἰς τήν
 ἐκκλησίαν. ἢ Η'. ὅσοι πτωχοὶ ἤθελαν ἀποθάνῃ καὶ μὴν ἔχοντας τά
 ἔξοδα διά νά ἐνταφιασθοῦν, ἢ ἐκκλησία τοὺς τοιούτους νά ἔχη χρέος
 [νά] τοὺς ἐνταφιάσουν κ(ατὰ) τό ἐμόν ἔθους. ἢ Θ'. ἀπό τοὺς
 διορισμένους παρά τοῦ ἡγουμένου, νατζιαλνικον ἐφημέριον, ἢ ἀπό
 τοὺς διορισθέν ἐπιτρόπους, εἰ μὲν καὶ ἤθελαν φανῆ κλοπισταί, ἢ
 ἄλλης κιν[η]σί[ς] τινός ἢ πολιτείας νά γράφωμεν τοῦ ἡγουμένου τοῦ
 καθ' ἑνός τό ἔγκλημα μέ ἀξιοπίστους ὑπογραφάς, καὶ ὁ ἡγούμενος νά
 ἔρχεται ἐδῶ εἰς τήν ἐκκλησίαν νά κάμῃ τήν κρίσιν καὶ ἢ εἰ μὲν εὐρεθῆ
 ἢ διαβολή ἀληθινή νά ἀλάζονται παρά τοῦ ἡγουμένου καὶ νά
 στέλνωνται εἰς τό μοναστήριον κανονίζοντάς τους ἢ πανοσιότητά του
 ὡς αὐτός οἶδε καὶ ἐδῶ νά ἢ σταλθοῦν ἄλλοι. Εἰ δέ μετὰ τήν ἐξέτασιν
 δέν ἤθελαν φανῆ ἀπό τοὺς διαβαλμένους κανένας πταίστης οἱ
 διαβαλταί νά πληρώσουν εἰς τήν ἐκκλησίαν στρόφη ἀπό πεν ἢ τήκοντα
 [ρούβλια] ἐξόχως καὶ ὅλα τά ἔξοδα ὁποῦ ἤθελαν ἀκε λουθήσῃ εἰς τόν
 ἐρχομόν τοῦ ἡγουμένου. 10. νατζιαλνικ(ος) νά μένη ὁ κύρ Ἰγνάτιος
 παππαζῆνος ἕως ἢ τέλος τῆς ζωῆς του, καὶ τά εἰσοδήματα τῆς
 ἐκκλησί(ας) νά συνάζονται παρ' αὐτοῦ καὶ παρά τῶν διορισθέντων
 ἐπιτρόπων. 1α'. ἢμεῖς οἱ ἐγκάτοικοι ἀδελφοὶ οὔτε οἱ μεταγενέστε ἢ ροι
 οὔτε οἱ εἰσερχόμενοι, οὔτε οἱ ἐξερχόμενοι νά μὴν ἔχωμεν ἐξουσίαν νά
 πάρωμεν λογαριασμόν διά τά εἰσοδήματα τῆς ἐκκλησίας ἄνευ
 προσταγῆς τοῦ ἡγουμένου μά ἢ λιστα νά ὑπερμαχοῦμεν πρός τό

σύμφερον καί καταστάσεως τῆς ἐκκλησίας ὅσον τό δυνατόν, διά νά εὐτρεπίζεται καί νά αὐξάνη τῆς ἐκκλησίας τό εἰσόδημα διά νά ἔχη καί τό μοναστήριον παρά μικράν κυβέρνησιν ἀπ' αὐτό. IB'. ὅλοι ἡμεῖς οἱ ἐγκάτοικοι ἔχοντας γυναίκας ῥώσσαις στεφανομέναις τά παιδιά μας ὅσον ἰ ἀρσενικά τόσον καί θηλυκά τὰς ὑπουργίας ὅλας παρά τοῦ ἐφημερ(ίου) τῆς ἐκκλησίας, νά λαμβάνωνται, ὁμοίως καί ὅσον κατάγονται ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν ῥωμαί(ων), οὐ ἰ δέ ἤθελε τις παρ' ἡμῶν νά λάβη τὰς ἐπουργίας τὰς ἐκκλησιαστικάς παρά ἐνοπίας νά δίδη στροφή εἰς τήν ἐκκλησίαν δέκα [ῥούβλια]. "Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καί ἀσφάλειαν ἰ ἐδόσαμεν ἐδόσαμεν τό παρόν μας ἀφιεροτικόν, καί ἐνυπόγραφον γράμμα ἐσφραγισμένον ὄν μετά τὰς ἡμῶν σφραγίδας διά βεβαίωσιν καί ἀσφάλειαν τῆς ἀλη ἰ θείας εἰς χειῖρας τοῦ πανοσιωτάτου ἀγίου καθηγουμένου κυρίου Γρηγορίου σιναίτου. Εἰ δέ καί ἤθελε τινάς ἀπό ἡμᾶς τοὺς ἐγκατοίκους, ἢ ἀπό τοὺς μετά ταῦτα ἔρχο ἰ μένους, ἢ ἱερομένος, ἢ λαϊκός νά παρακινήση, ἢ νά πασχῆση νά ἀποσπασθῆ ἡ ἐκκλησία ἀπό τό μοναστήριον τῆς ἀγίας αἰκατερίνης τῆς ἐν κιέβω ἰ νά ἔχη τὰς ἀράς τῶν ἀγίων τριακοσί(ων) δέκα καί ὀκτώ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν νικαία πρώτη συνόδω, καί τήν ἀγίαν μεγαλομάρτυραν παρθένον καί πάμ ἰ σοφον αἰκατερίνην ἀντίδικον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, καί ἡ μερίς αὐτῶν νά εἶναι μετά τοῦ προδότου Ἰοῦδα, Ἀμήν.

Κτίτορας καθολικός καί νικόκυρις τις αγίας εκκλησίας τις ρο ἰ μευκυσ [κά]στ[ρ]ω ελίσάβετ. ιερὸ μοναζος Ἰγνάτιος το επικλη ἰ Παππαζήνος λακυδέμον υπογράφομε.

[παρ μου] της αγιας ελησαβετης της [ρ]ωσσης ρομε ἰ κλησης κρητης κ[αί] πητροπος της εκκλησια ἰ παυλος δημητριου [ὁ μὲν μ ... του] αδελφος ἰ απο τοπο ζημηρني σμύρνη ηπογραφομε

ἀποστόλος δημητρήου γρηπηότης ὑπογράφομε

γριγόρις λεοντιου γκιουρτζης ἠπογραφομε

Μαιουλε Κραβειω ποποβι[uc]

υποταμ[ua]

αντρέας θεοδόρου αργιρακα στίτις ιπογράφομε

χριστος μπαντος ιοανίτις ιπόγραφομε

νικόλαος νικος μουτικύος ὑπόγραφομε

νυκολαου ιωάνουβητζη φήλη[...]*ου πολήτης / βεβεόνο*
γιάνις Θεόδόρου απο βήτινι βουργαρις βεονο
στέφανος θεοδόρο απο βήδην βουργαρης βεβεονω
ιωάν ποπόβητζη βούργαρης βεβεόνο
ιω[άννης] γιοργίου ταβέρας βεβεονο
αποστολ[ος] πάναγιότι τενοδο βεβεόνο
στογιανος ζομπανος βεβεονο βουργάρις
βασίλις απο το κριμι βεβεόνο
σαβας απο το κριμη βεβεόνο
γιάνις γιοργίου σαλονικίος βεβεόνο

У рік одна тисяча сімсот сімдесят четвертий від Христа.

Віддали цього підписаного та присвяченого [монастиреві] листа до рук найсвятішого преподобного кафігумена монастиря св. Катерини у Києві пана Григорія Сінайського і доводимо, що прийшли ми з місць, що лежать поза межами Туреччини, у Мореї, в 1735 р. до Січі, відряджені ігуменом монастиря Успіння Богородиці за милостиною, маючи листа від монастиря, а також листа найсвятішого патріарха Константинопольського пана Неофіта. Далі, як почалася війна між Туреччиною і Росією, прийшли ми до Малої Росії, до міста Ніжина. Після кількох днів перебування у місті нас запитав небіжчик Параскев, звідки ми. І ми відповіли, що з Мореї, з монастиря Успіння Пресвятої Богородиці. Тоді даний Параскев сповістив про те й інших ромеїв, котрі, як знавці місцевих указів і правил, відіслали нас до Києва до співвітчизника нашого — колишнього митрополита Корінфа, пана Митрофана. Коли ми прийшли до нього, він представив нас небіжчику митрополиту Київському панові Рафаїлу, і його Превелебність призначили, щоб ми залишалися біля пана Митрофана, та ми й залишалися коло його Превелебності до 1736 р., коли нас зажадав до себе шляхетний капітан Сербського полку пан Федір Петрич від самого митрополита Київського пана Рафаїла і взяв нас капеланами до свого полк,. Про це свідчить і

лист його Превелебності з благословенням до нас у здійсненні всіх священних відправ. Того ж таки року вийшли ми з полком до Криму. У 1737 р. знову з цим же полком пішли до Очакова. У 1738 р. — до Істра, а в 1739 р. — до Хотина. З цим же полком пішли ми до Швеції у 1741 р. Коли ж повернулися у 1757 р., нас забрав до себе князь Костянтин Кантемир, і пішли ми до Пруту, а повернувшись назад у 1758 р., отримали від Найсвятішого Синоду в Петербурзі дозвіл оселитися в Малій Росії, у місті Ніжині, у ромейській церкві. Тому що, як впливає з указу святого Синоду, повернення до мого монастиря для нас неможливе, бо охрестили ми багато турчинів та туркинь у той час, коли було взято Очаків та Хотин. Таким чином, залишалися ми у Ніжині до 1760 р., а в той рік, дізнавшись про указ блаженної у долі імператриці Єлисавети Петрівни з тим, щоб була відкрита церква у фортеці Св. Єлисавети, яка б збрала усіх ромеїв, волохів та сербів, вирушили ми туди і взяли з собою деяких ромеїв, волохів та сербів, які дійшли і оселилися там, але, не маючи церкви, де вони могли б чути свою ромейську мову, почали скаржитися, шкодуючи, що прийшли. Ми ж, у свою чергу, їх втішали, щоб не дуже жалкували, бо про те подбає Бог, щоб була в них церква, щоб міг чути кожний свою мову. А через деякий час ми відкрили їм, що ми з цією метою і прийшли туди і будемо просити дозволу архієрея на спорудження у фортеці Св. Єлисавети церкви на ті кошти, що були здобуті зусиллями нашими у полку, де ми перебували, а крім того за допомогою кожного з вас, у міру можливостей його. І тоді всі одноголосно обіцяли допомогу, і через деякий час ми надіслали супліку до ясновельможного генерала Глібова Івана Федоровича, а його ясновельможність одразу ж передала її архієрею Переяслава, панові Гервасію. І його Боголюбність надіслали указ протопопу панові, а його Цюотливість вже гас скликали і проголосили указ архієрея. І таким чином ми були забезпечені матеріалом для спорудження церкви. Отже, у 1762 р. розпочалося та йшло будівництво, і в тому ж році на наше прохання від архієрея було надіслано книгу, щоб походив духовний старець серед християн та збирав милостиню. І

зібрав він невелику милостиню, про що і в книзі записано. З Божою поміччю з цією милостинею і з тим, що ми здобули в полках, і з тією невеликою допомогою, що надали нам певні наші братчики, було споруджено трьохпрестольний храм Пресвятої Богородиці Володимирської, св. діви-мучениці Катерини та святого отця нашого Симеона Серба. У рік 1765 повідомили ми архієрея, щоб освятив церкву. І надіслав він наказ до тутешнього протопопа, і освятив він її, і відбулася божественна відправа. Не маючи змоги брати священників з-за кордону для проведення божественних відправ за нашими звичаями і нашою мовою, поміркували ми й порадилися між собою, щоб присвятити нашу церкву якомусь монастиреві за кордоном, на Святій горі, чи якомусь з інших румеліотських монастирів. Але, завдяки тому що перший ктитор нашої церкви, пан Ігнатій Папазінос у 1764 році склав обіти [Богові] і сповідався в Святогорському Сінайському монастирі св. Катерини у Києві, і увійшов до братства разом з іншими отцями, він порадив нам присвятити церкву монастиреві св. Катерини у Києві, що знаходиться під захистом могутньої держави. Отож, розглянувши цю добру й розумну пораду, ми погодилися всі, малі й великі, присвятити цю церкву названому монастиреві св. Катерини на Подолі у Києві з усім її майном, рухомим та нерухомим, а також святими реліквіями, як це записано в дійсному каталозі. А зараз назвемо пункти, яких повинен дотримуватися кожен ігумен монастиря св. Катерини у Києві, а також і ми. *Перше.* Ігумен повинен призначати до церкви начальника, який буде мати владу в церкві та забезпечувати виконання наказів ігумена. Проте і ми будемо всіляко захищати інтереси церкви. *Друге.* Ігумен призначає священника для виконання відправ за моїм звичаєм. *Третє.* Прибутки, які надходитимуть з майна, призначений начальник має збирати з нашою допомогою. *Четверте.* Пожертви, як рухомі, так і нерухомі, чи якісь інші, повинні збиратися начальником. *П'яте.* Лампади та свічки, які знадобляться нам на Господні свята, або ж на поминання святих, або ж на хрещення дітей, або ж на одруження та погребіння мертвих, повинні купуватися церквою і призначеними

ігуменом епітропами, так само і в день Воскресіння Христова, щоби мала церква від того користь. *Шосте.* Доходи від внесків на молебні, поминання та на сорокоуст повинні збиратися начальником, як і інші пожертви. *Сьоме.* В разі смерті когось із жителів наших — ромеїв, волохів, сербів або осіб іншої віри, що перейшли у православне християнство, одружених чи неодружених, що не мають спадкоємців, — церква повинна успадкувати їхнє майно. А призначений начальник та епітропи мають записувати все знайдене рухоме та нерухоме майно до особливого реєстру і зберігати його запечатаним начальником та шановними людьми в церкві або в іншому надійному місці протягом двох років. Якщо ж не з'явиться спадкоємець, то воно залишиться в церкві. Якщо ж знайдуться спадкоємці, то воно надається дійсному з митом 10-11 відсотків. Той спадкоємець, який з'явиться у межах встановленого терміну, потребує засвідчень від архієрея та духовних осіб тієї ж епархії, звідки походив померлий, і тоді він може одержати спадщину, сплативши десять [рублів] від кожної сотні до церкви за збереження. Ті ж, хто брав участь у визначенні вартості майна померлого, по закону і від загальної суми мають одержати в церкві 10 [рублів]. *Восьме.* В разі смерті бідних, які не мають коштів на поховання, церква бере на себе обов'язок поховати їх за моїм звичаєм. *Дев'яте.* В разі крадіжки або іншого ганебного вчинку з боку призначених ігуменом начальника, священника або епітропів ігумена буде повідомлено про злочин кожного з достовірними підписами. І тоді ігумен повинен прибути до нас у церкву чинити суд. Якщо звинувачення буде визнане дійсним, винного слід зняти з посади і відправити до монастиря на покуту, як призначить це його святість, а сюди слід надіслати інших. Коли ж після розгляду з'ясується, що із звинувачених ніхто не винен, то наклепники повинні сплатити церкві штраф у розмірі 50 [рублів], а також відшкодувати усі витрати на переїзд ігумена. *Десяте.* Начальником має залишатися кир Ігнатій Папазінос до кінця свого життя, а прибутки церкви мають збиратися ним та призначеними епітропами. *Одинадцятье.* Ані ми, мешканці-братчики, ані нащадки наші, ані

прибулі до нас, ані ті, котрі від нас відходять, не мають права робити розрахунки щодо прибутків церкви без наказу ігумена, а повинні сприяти якнайкраще добробутові та поліпшенню стану церкви, примноженню її прибутків, щоб і монастир мав від цього якийсь зиск. *Дванадцять.* Усі ми, мешканці, які мають жінок вінчаних — росіянок, діти наші чоловічої та жіночої статі повинні приймати святі тайни від священника нашої церкви, як і всі ті, що походять з ромейського роду. Той же із нас, котрий прийме інші церковні відправи, має сплатити церкві штраф 10 [рублів].

Таким чином, в ознаку та запоруку [сказаного], віддали цього присвяченого [монастиреві] та підписаного листа, запечатаного нашою печаткою для підтвердження та забезпечення істини, до рук преподобного святого кафігумена папа Григорія Сінайського. Якщо ж станеться так, що хтось із нас, мешканців, або з тих, хто прийде до нас з духовенства чи з мирян, почне підбурювати або прагнути до відокремлення церкви від монастиря св. Катерини в Києві, то нехай він буде проклятий усіма святими трьомастами вісімнадцятьма богоносними отцями першого Нікейського собору. І нехай він своїм ворогом має святу великомученицю всемудру діву Катерину в судний день, і нехай доля його буде разом із долею зрадника Іуди. Амінь.

Загальний ктитор та розпорядник святої ромейської церкви у місті [Св.] Єлисавети ієромонах Ігнатій на прізвище Папазінос з Лакедемона підписав.

[Далі ще сімнадцять підписів].

Перелік документів

1. 1742 р., 5 березня. Никифор, архієпископ Сінайський, — Рафаїлу Заборовському, архієпископу Київському. — Переклад № 1.
2. 1743 р., 5 лютого. Ніжин. Веніамін, колишній архімандрит Іверського монастиря, — Рафаїлу Заборовському, архієпископу Київському. — Переклад № 10.
3. 1743 р., 30 березня. Яси. Даниїл, митрополит Сідський, — Рафаїлу Заборовському, архієпископу Київському. — Переклад № 4.
4. 1743 р., 1 червня. Сінай. Никифор, архієпископ Сінайський, — Рафаїлу Заборовському, архієпископу Київському. — Переклад № 2.
5. 1743 р., 31 серпня. Афон. Парфеній, кафігумен Лаври св. Афанасія, — Рафаїлу Заборовському, архієпископу Київському. — Переклад № 8.
6. 1743 р., 30 жовтня. Даниїл, митрополит Сідський, — Рафаїлу Заборовському, митрополитові Київському і Галицькому. — Переклад № 5.
7. [1744 — 1745 рр.]. Віссаріон, кафігумен Іверського монастиря, — Рафаїлу Заборовському, митрополитові Київському і Галицькому. — Переклад № 11.
8. 1744 р., 14 лютого. Даниїл, митрополит Сідський, — Рафаїлу Заборовському, митрополитові Київському і Галицькому. — Переклад № 6.
9. 1744 р., 3 грудня. Сінай. Никифор, архієпископ Сінайський, —

- Рафаїлу Заборовському, митрополитові Київському і Галицькому. — Переклад № 3.
10. 1744 р., 20 грудня. Сорочинці. Іоаким, чернець, — Рафаїлу Заборовському, митрополитові Київському і Галицькому. — Переклад № 13.
 11. [1744 — 1745 рр.]. Симеон, кафігумен Іверського монастиря, Рафаїлу Заборовському, митрополитові Київському і Галицькому. — Переклад № 12.
 12. 1745 р., 5 травня. Гедеон, митрополит Готський і Кафський, — Рафаїлу Заборовському, митрополитові Київському і Галицькому. — Переклад № 7.
 13. 1746 р., 11 лютого. Бухарест. Козьма, архімандрит Лаври св. Афанасія, — Рафаїлу Заборовському, митрополитові Київському і Галицькому. — Переклад № 9.
 14. 1761 р., 20 квітня. Сінай. Кирило, архієпископ Сінайський, — Арсенію Могилянському, митрополитові Київському і Галицькому. — Переклад № 14.
 15. 1774 р. Єлисаветград. Ігнатій Папазоглу та інші мешканці міста — Григорію Сінайському, кафігумену монастиря св. Катерини у Києві. — Переклад № 15.

**Покажчик власних імен,
географічних назв, церков і монастирів**

- Анфім, архімандрит Іверського монастиря на Афоні 12
Афанасій, св. 9
св. Афанасія Лавра на Афоні 8, 9
Афанасій, архімандрит Іверського монастиря на Афоні 11
Афон 8
- Бухарест 9
- Веніамін, колишній архімандрит Іверського монастиря на Афоні 8,
10, 13
Вешняков Олексій, посланник 9
Віссаріон, кафігумен Іверського монастиря на Афоні 11
Віссаріон, чернець 8, 10
- Галичина 11
- Гедеон, митрополит Готський і Кафський 7
Гервасій, єпископ Переяславський 15
Глібов Іван Федорович, генерал 15
Григорій Сінайський, кафігумен монастиря св. Катерини у Києві 15
- Даниїл, митрополит Сідський 4, 5, 6
- Євгеній, ігумен сінайського монастиря св. Катерини у Києві 1, 2, 3
Єлисавета Петрівна, російська імператриця 3, 7, 15
Св. Єлисавети місто-фортеця 15
- Запоріжжя 14

Іоани Олексійович, російський цар 9
Іверський монастир на Афоні 11
Ігнатій Папазинос (Папазоглу), ієромонах 15
Іоаким, чернець 13
Іоани Предтеча, пророк 3
Іоанна Предтечі і Хрестителя церква у Константинополі 3
Іоани Миколай Костянтин, воєвода 4
Ісус Христос 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 14, 15

Капііст, тисяцький 13
Катерина, св. 3, 14, 15
св. Катерини монастир у Києві 14, 15
Київ 7, 8, 11, 15
Кирило, архієпископ Сінайський 14
Козьма, архімандрит Лаври св. Афанасія 9
Константинополь 8
Констанцій, архімандрит 3

Лакедемон 15

Мала Росія 4, 5, 6, 10, 13, 15
Мельхіседек, ігумен Ніжинського монастиря 14
Месітія 3
св. Миколи монастир у Москві 13
Михайло Васильович 7
Михайло Іванович, генерал 9
Митрофан, колишній митрополит Корінфу 15
Морея 15

Нан 5
Никифор, архієпископ Сінайський 1, 2, 3
Никифор, митрополит Молдовлахійський 4
Никифор, ігумен Ніжинського монастиря 14
Ніжин 8, 10, 14, 15

Очаків 15

Паїсій, патріарх Константинопольський 4

Параскев 15
Параскева, св. 4
Парфеній, кафігумен Лаври св. Афанасія 8
Переяслав 15
Петербург 15
Петро Олексійович, російський цар 9
Петров Федір, капітан Сербського полку 15
Польща 1
Прут 15

Рафаїл, митрополит Київський і Галицький 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 15
Росія 3, 7, 13, 15

Самуїл 8
Свята гора (Афон) 8, 9, 11, 15
Симеон Серб, св. 15
Симеон, кафігумен Іверського монастиря 12
Сінай 1, 2, 3, 14
Сорочинці 13
Стефаніс, священник 4, 6

Туреччина 15

Успішя Богородиці монастир у Лакедемоні 15

Хотин 15

Швеція 15

Яси 4

Примітки

- Див.: Грецькі актові документи і листи з фондів ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН УРСР: Каталог рукописів XVI — XIX ст. / Уклад. Чернухін Є. К. — К., 1991.
- ² Левченко М. В. Очерки по истории русско-византийских отношений. — М. 1956. — С. 122–127
- ³ Др. Іларіон Огієнко, архієпископ Холмський і Підляський. Українська Церква. Т. 1. Нариси з історії Української православної церкви. — Прага, 1942. — С. 5–11, 26–41; Грушевський М. З історії релігійної думки на Україні. — Вінніпег, Канада. — Мюнхен, Німеччина. — Детройт, США, 1962. — С. 14–17.
- ⁴ Чижевський Д. М. Нариси з історії філософії на Україні. — Мюнхен, 1983. — С. 20.
- ⁵ Див. праці І. І. Срезневського, О. І. Соболевського, В. С. Іконнікова, Ф. Успенського, М. Грушевського, С. П. Обнорського, Д. С. Лихачова та ін.
- ⁶ Левченко М. В. Ор. сіт. — С. 520–523.
- ⁷ Скрынников Р. Г. Государство и церковь на Руси XIV—XVI вв. Подвижники русской церкви. — Новосибирск, 1991. — С. 12–13.
- ⁸ Про характер відносин між Константинополем і Київською митрополією у XIV ст. можна судити виходячи із патріарших листів та грамот, надрукованих з перекладом російською мовою: Русская историческая библиотека. Т. 6. — СПб., 1880. — Приложение. — Ст. 5–316; Див. також: Скрынников Р. Г. Ор. сіт. — С. 10–43.
- ⁹ Див.: Иконников В. С. Максим Грек и его время. К., 1915.
- ¹⁰ Докладно про діяльність братств на Україні див.: Ісаєвич Я. Д. Братства та їх роль в розвитку української культури XVI—XVIII ст. — К., 1966; Др. Іларіон Огієнко, архієпископ Холмський і Підляський. Українська Церква. Т. 1. Нариси з історії Української православної церкви. — Прага, 1942. — С. 193–213
- ¹¹ Див.: Дмитриевский А. Архиепископ елассонский Арсений и мемуары его из русской истории по рукописи Трапезундского сумелийского монастыря. — К., 1899; Соколов І. І. Про відносини української церкви до грецького Сходу наприкінці XVI та на початку XVII ст. за нововиданими матеріалами: Історичний нарис // ЗІФВ УАН. — Кн. І. — 1919. — С. 53–89.

- ¹² Голенищев-Кутузов И. Н. Гуманизм у восточных славян. (Белоруссия и Украина) // Доклад советской делегации. V международный съезд славистов. София, сентябрь 1963. — М., 1963. — С. 71.
- ¹³ Перелік перших документів, що стосуються Ніжинського братства, див.: Стороженко Н. В. Из истории нежинских греков // Киевская старина. — 1890. — Т. 29, июнь. — С. 540–544. Більшість документів братства опубліковано: Федотов-Чеховской А. А. Акты греческого нежинского братства. — К., 1884.
- ¹⁴ Докладніше про ніжинських греків див.: Харлампович К. В. Нариси з історії грецької колонізації в Ніжині (XVII—XVIII ст.) // ЗІФВ УАН. — 1929. — Кн. 24. — С. 109–205.
- ¹⁵ Тісні зв'язки Іова Борецького із грецьким духовенством підкреслено у Б. Л. Фонкіча — Из истории греческо-украинско-русских культурных связей в первой половине XVII в. // ВВ. — 1991. — Т. 52. — С. 141–147.
- ¹⁶ Протоіерей Пётр Орловский. Участие запорожских козаков в восстановлении (иерусалимским патриархом Феофаном) православия южно-русской церковной иерархии в 1620 году // Киевская старина. — 1905. — Т. 91, окт. — С. 133–141.
- ¹⁷ Див.: Каптерев Н. Сношения иерусалимского патриарха Досифея с русским правительством. — М., 1891.
- ¹⁸ Порів. політику грецьких патріархів у так званому "греко-болгарському" питанні середини XIX ст.
- ¹⁹ Див.: Архив Юго-Западной России. — К., 1873 — 1883. — Ч. I, Т. 5. — С. 147–157. — № XXXV.
- ²⁰ Наприклад, тільки з Києво-Могилянської академії за період 1701 — 1762 рр. виїхало до Москви 95 осіб (див.: Хижняк З. И. Киево-Могилянская академия. — К., 1988. — С. 208.).
- ²¹ Грушевський М. *Op. cit.* — С. 105.
- ²² Життєпис митрополита Рафаїла див.: Описание Киево-Софийского собора и киевской иерархии. — К., 1825. — С. 221–225; Киевский митрополит Рафаил Заборовский // Киевские епархиальные ведомости. — 1893. — № 1. — С. 16–20. Ті ж відомості з деякими доповненнями повторюються в статті протоіерей Петра Орловського "Сказание о блаженном Рафаиле митрополите Киевском" / ТКДА. — 1908. — Т. 6. — С. 233–255; Т. 7. — С. 457–487.
- ²³ Терновский Ф. А. Очерки из истории Киевской епархии в XVIII столетии, на основании документов синодального архива. — К., 1872. — С. 13.
- ²⁴ Слово, сказанное Георгием Конисским в Киево-Софийском соборе при погребении Рафаила Заборовского, митрополита Киевского (1747 года ноября 29-го дня) // Киевские епархиальные ведомости. — 1893. — № 1. — С. 1–10; протоіерей Пётр Орловский. Погребение киевских митрополитов Рафаила Заборовского и Арсения Могилянского (по запискам современника) // Киевская старина. — 1904. — Т. 86, июль. — С. 1–10; Терновский Ф. А. *Op. cit.* — С. 13–14.

- ²⁵ П е т р о в Н. Сенатский указ Киевскому архиепископу Рафаилу Заборовскому, от 16 декабря, 1742 года, в ответ на ходатайство о восстановлении некоторых прав южнорусского духовенства и Киевской академии // Киевская старина. — 1905. — Т. 90, сентг. — С. 112–115.
- ²⁶ Описание Киево-Софийского собора и киевской иерархии. — К., 1825. — С. 223
- ²⁷ Ibid., С. 223.
- ²⁸ Х и ж н я к З. И. *Op. cit.* — С. 103–104.
- ²⁹ В и ш н е в с к и й Д. Киевская академия в первой половине XVIII столетия (новые данные, относящиеся к истории этой академии за указанное время). — К., 1903. — С. 271.
- ³⁰ В и ш н е в с к и й Д. *Op. cit.* — С. 348–349; Описание Киево-Софийского собора и киевской иерархии. — К., 1825. — С. 223.
- ³¹ Ibid., С. 223.
- ³² П е т р о в Н. И. Греческий Екатерининский монастырь в Киеве // ТКДА. — 1896, янв. — С. 64–65.
- ³³ Див.: Хронологический указатель материалов для истории инородцев европейской России / Сост. Петр Кетшен. — СПб., 1861. — С. 148–163.
- ³⁴ П е т р о в Н. И. *Op. cit.* — С. 55–64.
- ³⁵ Ibid., С. 95–112.
- ³⁶ Про митрополита Гедеона див.: архимандрит А р с е н и й. Готская епархия в Крыму // Журнал министерства народного просвещения. — 1872. — Часть 165, отд. 2. — С. 74–86; К о н д а р а к и В. Х. История христианства в Крыму / В память столетия Крыма. История и археология Тавриды. — М., 1883. — Приложение. — С. 36–58; С е р а ф и м о в С. Заметки из архива о Готфийской епархии в Крыму // ЗООИД. — Одесса, 1875. — Т. 4. — С. 591–595.
- ³⁷ Див. докладніше: Мариуполь и его окрестности. — Мариуполь, 1892; Я л і С. До історії грецької колонізації на Україні // Краєзнавство. — Харків, 1928. — Число 6/10. — С. 57–68.
- ³⁸ Запис подано із збереженням орфографії митрополита Гедеона. *Прим. укладача.*
- ³⁹ И в а н о в А. Греческое рукописное Евангелие, находящееся в библиотеке Таврической духовной академии // Записки императорского Русского археологического общества. — СПб, 1886. — Т. I. — С. 97–164.
- ⁴⁰ Известия ЦАО за сентябрь 1878 г. // ТКДА. — 1878, ноябрь. — № 11. — С. 444–445.
- ⁴¹ Ibid., С. 444–445.
- ⁴² Ibid., С. 444.
- ⁴³ Див.: Л е в ч е н к о В. М. *Op. cit.* — С. 465, 486, 529–532.
- ⁴⁴ Див.: К а п т е р е в Н. Характер отношений России к православному Востоку в XVI и XVII ст. — М., 1885. — С. 145–220.
- ⁴⁵ Encyclopedia of Ukraine. Vol. I. — Toronto, 1985. — P. 279.
- ⁴⁶ Ibid., P. 135..
- ⁴⁷ Ф. V, № 1062. Див. також видання тексту: Барсуков Н. Странствования Василья Григоровича-Барского по святым местам Востока с 1723 по 1747 г. — СПб., 1886.

- ⁴⁸ Д а б и ж и А. Малороссийская обитель на Афоне // Киевская старина. — 1893. — Т. 40, яш. — С. 34–40; П. К истории обителей Пансия Величковского // Киевская старина. — 1894. — Т. 45, май. — С. 345–350.
- ⁴⁹ Докладну біографію подає протоієрея Петро Орловський: Матеріали для біографії киевського митрополита Арсевія Могиллянського // ТКДА. — 1908, № 6. — С. 280–323; № 7. — С. 479–485; № 10. — С. 301–322.
- ⁵⁰ Описание Киево-Софийского собора и киевской иерархии. — К., 1825. — С. 227–234.
- ⁵¹ Ibid. С. 234.
- ⁵² Ibid. С. 228; Терновский Ф. А. Ор. cit. — С. 20–21.
- ⁵³ Ястребов В. Греки в Елисаветграде. (Отрывок из истории колонизации), 1754 — 1777 гг. // Киевская старина. — 1884. — Т. 8, март. — С. 674.
- ⁵⁴ Ястребов В. Ор. cit. — С. 674–684.
- ⁵⁵ Відомості про Ігнатія Папазоглу, який походив з села Кунунія у Моржі, знаходимо ще у трьох документах Інституту рукопису: ф. V, №№ 3652, 3653, 3662.
- ⁵⁶ Ястребов В. Ор. cit. — С. 683.

Наукове видання

Грецький Схід і Україна

Листи
грецького духовенства XVIII ст.
у фондах Відділу рукописів і
стародруків ЦНБ ім. В.І. Вернадського

Підш. до друку. Об. 12,94. Формат 60 x 84 1/16. Папір. офс. Ум. друк. арк. 5,35.
Ум. фарбо-відб. 5,67. Обл.-вид. арк. 4,86
Поліграф. дільниця Ін-ту історії України НАН України
Тираж 200 Зам. 119 1995 р.

